הלכה · משנה תורה · מפרשים · מעשה רקח · ספר נשים

מעשה רקח על הלכות יבום וחליצה

רבי מסעוד חי רקח

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מעשה רקח על הלכות יבום וחליצה

רבי מסעוד חי רקח

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מעשה-רקח-על-הלכות-יבום-וחליצה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
הלכה א 6
הלכה ב 6
הלכה ג 7
הלכה ד 7
הלכה ה 9
הלכה ו 10
הלכה ח 11
הלכה ט 14
פרק ב 14
הלכה ב 14
הלכה ד 15
הלכה ה 15
הלכה ו 16
הלכה ז 16
הלכה ח 16
הלכה י 16
הלכה יא 17
הלכה יב 17
הלכה יג 17
הלכה יד 17
הלכה טו 17
הלכה טז 18
הלכה יז 18
הלכה יח 18
הלכה יט 19
הלכה כ 19
הלכה כא 19
פרק ג 20
הלכה א 20
הלכה ג 20
הלכה ד 21
הלכה ה 22
הלכה ו 22
הלכה ז 22
הלכה ט 22
הלכה י 23
הלכה יא 23
הלכה יג 23
הלכה טז 24
הלכה יח 24
פרק ד 24
הלכה א 24
הלכה ב 25
הלכה ג 25
הלכה ה 26
הלכה ו 27
הלכה ז 28
הלכה ח 28
הלכה ט 29
הלכה יב 29
הלכה יג 29
הלכה יד 29
הלכה טו 30
הלכה טז 30
הלכה יז 30
הלכה יח 31
הלכה יט 32
הלכה כ 32
הלכה כא 33
הלכה כב 35
הלכה כג 35

הלכה כד 35
הלכה כה 35
הלכה כו 36
הלכה כז 36
הלכה כח 36
הלכה כט 36
הלכה ל 37
הלכה לג 37
הלכה לה 37
פרק ה 39
הלכה א 39
הלכה ב 39
הלכה ד 39
הלכה ו 40
הלכה ט 40
הלכה יא 41
הלכה יג 41
הלכה יז 41
הלכה יח 42
הלכה כ 43
הלכה כג 43
הלכה כד 43
הלכה כו 44
הלכה כז 44
הלכה כח 44
הלכה ל 44
פרק ו 45
הלכה ב 45
הלכה ג 45
הלכה ד 45
הלכה ו 46
הלכה ז 46
הלכה ח 47
הלכה ט 47
הלכה י 47
הלכה יא 48
הלכה יב 48
הלכה יג 49
הלכה יד 51
הלכה יח 51
הלכה יט 52
הלכה כ 52
הלכה כא 53
הלכה כד 53
הלכה כה 53
הלכה כז 54
הלכה כט 57
הלכה ל 57
פרק ז 58
הלכה א 58
הלכה ד 58
הלכה ה 58
הלכה ו 60
הלכה ז 60
הלכה ח 61
הלכה י 61
הלכה יא 62
הלכה יב 62
הלכה יג 62
הלכה יד 63
הלכה טו 63
הלכה טז 64
הלכה יז 64
פרק ח 64

הלכה א 64
הלכה ב 65
הלכה ז 65
הלכה ט 65

פרק א

הלכה א

מצות עשה וכו'. פ"ב דיבמות דף י"ז ומה שאין מברכין על מצוה זו כתב הרשב"א סי' י"ח והובאה ג"כ בשו"ת הרמב"ן סי' קפ"ט מפני שעיקרה אינה מצווה שהעיקר משום פ"ור ע"כ. ובתשו' הרשב"א הוסיף והיא אינה מצווה על פו"ר ע"כ ולא זכיתי להבין זה חדא דמה לי אם היא מצווה או לא הלא המצוה תלויה בו ולא בה דהיא בע"כ משועבדת לו ועוד דמשמע דאם היא היתה מצווה על פו"ר היה ראוי לברך וזה אינו שהרי לא מצינו שתקנו חז"ל שום ברכה על קיום מצות פו"ר גם בשו"ת תומת ישרים הביאו הרב כנה"ג א"ה סי' קנ"ו כתב דהטעם שאין מברכין ע"מ יבום וכו' הוא מפני שתלוי בדעת אחרים ע"כ וגם זה לא זכיתי להבינו שאיך נאמר שתלוי בדעת אחרים כיון שבע"כ היא משועבדת לו דאשה הקנו לו מן השמים לכ"נ יותר כדברי תשו' הרמב"ן ז"ל. ומ"ש וכתובתה ע"נ בעלה שמת עיין פכ"ב דהלכות אישות דין י"א וכו':

הלכה ב

או שלא רצתה היא. אין הכוונה שהדבר תלוי בידה שהרי בע"כ היא כפופה תחתיו אלא כגון שהוא מוכה שחין וכיוצא בו שיכולה לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל וכו' וכמ"ש לקמן פ"ב דין י"ד וט"ז (א"ה עיין בדין זה להה"ה ז"ל וק"ל):

ומצות יבום קודמת למצות חליצה. פרק החולץ דף ט"ל אפליגו חכמים ואבא שאול ופסק כחכמים אך ק' דבפ"י דגירושין דין י"ו פסק דלעולם יתרחק אדם מן המיאון ויתקרב לחליצה וזה אתי כאבא שאול דס"ל דמצות חליצה קודמת למצות יבום (א"ה עיין להרל"מ פ"י דגירושין דין י"ו שהקשה קושיא זו והניחה בצריך עיון עיין עליו) ומאי דנלע"ד כעת עם מה שמצאתי בשו"ת בנימין זאב סימן מ"ח שכתב וז"ל ואפי' לדברי האומרים דמצות יבום קודם האידנא דאינן מתכוונין למצוה כ"א לשם ממון או לשם נוי הו"ל כאילו פוגע בערוה וכו' ע"כ ולכאורה קשה עליו ק' זו של רבינו כדמותה כצלמה דהא בהא גופיה הוא דאפליגו אבא שאול ורבנן והיכי מזכה שטרא לבי תרי אשר על כן נראה שפלוגתא דאבא שאול וחכמים היא על הסתם דאבא שאול ס"ל דאם מתכוין לשם נוי או ד"א הו"ל פוגע בערוה ולכך גזר על הסתם דמצות חליצה קודמת וחכמים ס"ל דאין לנו לגזור על הסתם משום דיבמה יבא עליה מ"מ אך הה"נ דמודו ואזלי דאם ודאי מכווין לשם אחד מכל אלו אף דמה"ת ש"ד מ"מ אין הדבר הגון ומתקבל והה"נ דמצות חליצה עדיפא דאז ודאי לשם מצוה מתכוין וכמ"ש התו' שם ואנו קי"ל גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה ומפני שבימי רבינו היו רובם ככולם מכוונין לשם ד"א אף

שאעיקרא דדינא מצות יבום קודמת מ"מ רצה להזכיר שם דברי אבא שאול דשייכי לפי זמנו כמבואר זה נלע"ד כעת:

הלכה ג

אפילו היה לו זרע ממזר וכו'. שם דף כ"ב אמתניתין דמי שיש לו בן מ"מ לאתויי ממזר וראיתי להרב כנה"ג א"ה סי' קנ"ו בהגהת הטור אות ט' שכתב וז"ל האי ממזר מיירי בפילגש וכו' הרמ"ע מפאנו סי' קי"ו ע"כ ושם נאמר וז"ל מתניתין לא מתוקמא אלא במיוחדת לאישות כגון פילגש כשיטת הרמב"ם ואפילו היא ערוה עליו אחד שוגג ואחד מזיד אע"פי שאין קידושין תופסין לו בה הולד זוקק ופוטר אבל בא עליה לשם זנות בעלמא חשו לה חז"ל ואמרו כשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר וכו' ע"כ. ולכאורה קשה במ"ש כגון פלגש כשיטת הרמב"ם וכו' דמשמע דאף לשיטת רבינו כן הוא וזה לא יתכן בעולם שהרי רבינו כתב ממזר סתם ובפ' ט"ו דא"ב פסק כשמעון התימני דאין ממזר אלא מן העריות וכיון שכן פסק סתם כלשון התלמוד משמע ודאי דממזר גמור קאמר ומדסיים הרב ואפי' היא ערוה וכו' משמע דלא מפליג אם אינה ערוה וא"כ קשה דהיאך יקרא ממזר לשיטת רבינו לכן נראה מבואר דכוונת הרב לא נחית לשם ממזר אלא לאשמועינן דע"כ במיוחדת לו דרך אישות בעינן כדי שיקרא בנו ודאי ולא נחית השתא לשם ממזר דזה כבר ידוע דאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד אלא דע"כ לא מיתוקמא הך מתני' דקתני מ"מ ואמרינן דאפי' ממזר אלא במיוחדת לו דאל"כ יש לנו לומר כשם שזינתה עם זה וכו' וניחא נמי גם לדעת רבינו כמבואר:

או עובד עכ"ום. זה לא נמצא מבואר בגמ' ונראה דרבינו יליף לה מק"ו דממזר שהורתו ולידתו בעבירה ואינו ראוי לבא בקהל לעולם א"כ כ"ש עובד עכ"ום דאע"פ שחטא ישראל הוא והורתו ולידתו בהיתר גמור ולא נפסל מלבא בקהל לעולם ואף שלענינים אחרים דינו כגוי גמור ה"מ לענין איסור כלפי הקב"ה ותורתו הקדושה וגם קי"ל דמורידין ולא מעלין אבל לענין שיקרא בן פלוני לעולם הוא בנו גמור וזוקק ועיין מ"ש בדין וי"ו:

הלכה ד

אבל בנו מן השפחה ומן הנכרית וכו'. בכמה מקומות בגמרא הוזכר דין זה ומהם בפ"ב דיבמות דף כ"ב אמתניתין דחוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית וכו' ורבנן למעוטי שפחה ונכרית מנא להו נפקא להו מאשה וילדיה תהיה לאדוניה וכו' נכרית מנלן אמר ר' יוחנן משום רשב"י אמר קרא כי יסיר את בנך מאחרי בנך מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה אמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך וכו' ופריך האי בז' אומות כתיב כי יסיר לרבות כל המסירים הניחא

לר"ש דדריש טעמא דקרא אלא לרבנן מנא להו מאן תנא דפליג עליה דר"י ב"י ר"ש היא ופירש"י כי יסיר את בנך מדלא כתיב כי תסיר ש"מ ה"ק בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך שתלד לו בתך מאחרי אבל אבתו לא תקח לבנך לא קא מהדר וכו' ע"כ ורבינו שכתב שמסיר אותו מליחשב בקהל נראה שאינו מפרש כפירש"י אלא דאדסמיך ליה קא מהדר דהיינו בתו לא תקח לבנך וה"ק שאם ישא בנך את הנכרית יסיר את הבן שתלד לו בת הנכרי מאחרי וראיתי להתי"ט ז"ל שהקשה דמדהוצרך רבינו לכתוב דרשה דר"ש משום דס"ל כוותיה וקשה דבפ"ג דמ"ול פסק דלא כר"ש בחובל בגד אלמנה דבין עניה בין עשירה ולר"ש דדריש טעמא דקרא הוי עניה דוקא כדאיתא בברייתא התם וכן בפ"ג דה"מ פסק דלא כר"ש בלא ירבה לו נשים וכו' והניחה בצ"ע ע"ע ולעד"ן אין להכריח מכאן שפסק כר"ש משום דדרשה דכי יסיר מודו בה גם רבנן דמינה ילפינן דבנך הבא מן הנכרית קרוי בנה והא ראיה שרבינו לא הזכיר הדרשא דכי יסיר לרבות כל המסירין אלא דעמ"ש רבינו פי"ד דא"ב נראה דמכי יסיר יליף גם לשאר אומות שהרי בראש הפרק כתב דקרא דלא תתחתן בם איירי בכל האומות ובדין ז' כתב דהבן מן הכותית אינו בנו שנאמר כי יסיר את בנך מאחרי וכו' הרי להדיא דיליף לכל האומות מכי יסיר דזה מורה שפסק כר"ש ולכן י"ל עמ"ש בפ' האומר בקידושין דף ס"ח דכי פריך ההוא בז' אומות כתיב ומתרץ ה"ק כי יסיר וכו' הניחא לר"ש וכו' אלא לרבנן מאי טעמא וכו' ה"ק כי תהיינה לאיש וילדה לו כל היכא דקרינן ביה כי תהיינה קרינא ביה וילדו לו וכו' אי הכי שפחה נמי אין ה"נ אלא האשה וילדיה תהיה לאדוניה למה לי לכדתניא האומר לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד הולד כמותה דברי ר"י הגלילי וחכ"א דבריו קיימין משום שנאמר האשה וילדיה תהיה לאדוניה מאי תלמודא אמר רבא אדר"י הגלילי ופי' רש"י האי קרא אדר"י קאי וכו' ע"כ נמצא דרבנן דר"ש מודו ואזלי דקרא בכל האומות מיירי אלא דילפי לה מכי תהיינה ורבינו נקט קרא דכי יסיר שהוא מבואר טפי ולעולם דפסק כרבנן דר"ש דהוו רבים לגביה ובהכי ניחא דבפ"ג דמ"ול פסק כרבנן דאלמנה בין עניה בין עשירה אין ממשכנין אותה דלא דרשי טעמא דקרא וכ"כ בפ"ג דהל' מלכים דפסק כת"ק ע"ע אלא שראיתי למרן ז"ל בר"פ י"ב דא"ב שהביא דברי הטור שהשיג על רבינו במ"ש שאיסור לא תתחתן הוא בכל האומות דליתא דאינו אלא בז' עממין דלא קי"ל כר"ש וכו' והוא הליץ עליו שרבינו פסק בהא כר"ש מכח ההיא דקדושין דמדחזינן דסתמא דגמרא כר"ש אלמא הלכתא כוותיה וכו' ויש מי שרצה לומר דלא כתב כן מרן ז"ל אלא כלפי דברי הטור שסבר דקרא דלא תתחתן בז' אומות דוקא אבל לדידן דאפילו רבנן מודו דבכל האומות איירי א"צ לזה והה"נ דפסק כרבנן

וכדמוכח מההיא דאלמנה וכו' והוא דוחק. ואפשר עוד לדעת מרן ז"ל דבהא דוקא הוא דפסק כר"ש מכח דסתם תלמודא קמסייעא ליה וכו' ודייק בלשונו שכתב וי"ל שרבינו פסק בהא כר"ש וכו' ומדכתב תיבת בהא משמע דדוקא קאמר מהטעם האמור דאל"כ הרי הוא עצמו הביא דברי רבינו בח"מ סי' צ"ז ופסק כמותו בשלחנו הטהור שם והלא ודאי דלא כר"ש היא אלא נראה דה"ק בהא הוא דפסק כר"ש אבל בההיא דאלמנה וכו' פסק כסתמא דמתני' ובההיא דהל"מ פסק כת"ק דמדסתם רבינו הקדוש כן ש"מ שדעתו לפסוק כת"ק דכרבים חשיבי אלא דבההיא דאלמנה ראיתי לרבינו בפי' המשנה דברים מגומגמים שכתב הטעם משום קלקול וחשד וזה לא נאמר בגמרא אלא לר"ש אבל לרבנן אין לנו טעם. ויש להסביר הטעם משום דסתם אלמנה לבה נשבר ונדכה וכמ"ש הרב החינו"ך פ' כי תצא ואולי י"ל דרבינו סבור דאם איתא הרי זה בכלל כל אלמנה ויתום לא תענון אלא ודאי דמטעם אחר קאמר קרא דלא יחבול וכו' ודו"ק. שוב ראיתי להרב עצמות יוסף שם בפ' האומר שעמד בכל הנז' והביא דברי הרי"ף והרא"ש ושלי"ת שנתכוונתי למקצת דבריו אך הוא ז"ל לא נחה דעתו מכח איזה דקדוקים שלעד"ן בקל יתורצו:

הלכה ה

מי שמת וכו'. כתב ה"ה ז"ל וכן מתבאר כאן ובמקומות אחרים שכל שכלו לו חדשיו וכו' ע"כ. הלשון מגומגם דבבן ח' קעסיק והוא מסיים שכן מתבאר כאן וכו' שכל שכלו לו חדשיו וכו' וכלפי לייא הוא ואף שהדין אמת דבכלו חדשיו אע"פי שלא נגמרו סימניו הוי וולד קיימא מ"מ הו"ל לסיים בסגנון שהתחיל עד שראיתי בדפוס מג"ע שדלגו לשון זה ונלע"ד נכון. עוד כתב ה"ה וז"ל וכיוצא בזה כתב פ"א מהל' אבל שאין מתאבלין אלא על מי ששהא שלשים יום או שכלו חדשיו לפי שהקלו באבלות כמ"ש הלכה כדברי המקל באבל ע"כ. והק' הרל"מ וז"ל תימא דבהל' אבל כתב רבינו דבן ח' שמת אחר שלשים יום אין מתאבלים עליו והא לפי דברי ה"ה היכא דאיכא שיהוי ל"י סגי לכל ענין ולמה כתב שם אין מתאבלין וצ"ע עכ"ל והיא קו' עצמית ויותר יש לתמוה דמרן ז"ל כתב שם ע"ד רבינו להשגת הראב"ד ז"ל כתב דה"ה פ"א דהל' יבום כתב טעם לדברי רבינו ע"כ וק' דהלא מדברי ה"ה כאן משמע בהיפך דהיכא דשהא ל"י לכל ענין יצא מתורת נפל לכ"נ דכשנדקדק בדברי ה"ה ז"ל נראה דלא אמרה הרב ז"ל אלא בגמרו סימניו אז כששהא ל"י אף אם הוא בן שמנה יצא מתורת נפל אבל אם לא נגמרו סימניו אז לא מהני השהיה לא גבי רוצח ולא גבי אבל דהרי כתב אבל בבן ח' שלא שהא אע"פי שכשנגמרו סימניו אינו נהרג הרי דבעינן הנך תרתי גמר סימנין עם חדשים א"נ גמר סימנין ושהא וזה הוא מוכרח דהא קי"ל ספק נפשות להקל וכיון שלא נגמרו סימניו זה מורה שהוא בן שמנה

ודאי וכיון שכן איך יהרג אפילו שהא וכן מוכח מדברי רבינו פ"א דהל' מילה שכתב אבל אם נולד ושערו לקוי ואין צפרניו שלמין בברייתן הרי הוא בן שמנה ודאי וכו' ע"כ מעתה מ"ש רבינו בהל' אבל ובן שמנה שמת וכו' היינו שהוא בן שמנה ודאי ומנא ידעינן ליה מדחזינן שלא נגמרו סימניו כמ"ש בהל' מילה והכי מוכח נמי דסמך לה מי שיצא מחותך או מסורס וכו' והוא מהברייתא דפ"ק דמסכת שמחות דבלא זה נמי כיון דבהך ברייתא תני לה יש לנו לפסוק כן דהלכה כדברי המקל באבל וק"ל. ובהכי ניחא נמי קצת דבה"מ משמע דבשהא אפי' לא נגמרו סימניו אינו כאבן ומותר לטלטלו וכו' אף שהוא קצת דוחק דשם כתב דהרי הוא כשאר הנולדין לכל דבר וי"ל:

הלכה ו

או עובד ע"ז. ידוע מ"ש ה"ה משם העיטור לר' שרירא ומר רב יהודאי ודברי הרשב"א וה"ה ז"ל הכריח דדעת רבינו כדברי הרשב"א ז"ל דבכל גווני משומד הרי הוא כישראל לענין זה ולעד"ן להכריח כן ממה שסיים רבינו באח הבא מן השפחה והנכרית ואע"פי שהיתה לידתו בקדושה הואיל והיתה הורתו שלא בקדושה אינו אחיו דמשמע דשגם הורתו בקדושה הרי הוא אחיו גמור לענין זה והרד"ך ז"ל בית ט' דקדק מדכתב רבינו עע"ז ולא כתב משומד שהוא עובר על כל התורה כולה משמע שלא נשתמד לכל התורה כולה אלא שהוא עע"ז והכריח דרבינו ס"ל כרב יהודאי גאון ז"ל וכבר תמה עליו הכנ"הג א"ה סימן קכ"ז בהגהת הב"י אות ה' דאיך לא ראה דברי ה"ה בשם הרשב"א ז"ל שכתב שהרמב"ם ז"ל סובר כרב שרירא גאון ז"ל ע"כ ואין כ"כ תימה דאפשר דלא חש לה וע"פי דקדוקו כתב מ"ש אך בעיקר החילוק שרצה לחלק בין עע"ז לעובר על כל התורה כולה יש לגמגם בו הרבה וכבר עמד בזה הרא"ם ז"ל ח"ז סי' מ"ז וע"ע למהר"י מינץ סימן י"ב דנראה פשוט דאין לחלק בדבר והרל"מ ז"ל נסתפק באם יש לו בן מאשה אחרת מומר אם פוטר את אשתו וכו' והניחו בצ"ע וזה נראה שהוא לסברת רב יהודאי אמנם לרב שרירא והיא נראית דעת רבינו אין כאן ספק דפשיטא שפוטר וזוקק:

משיצא ראשו ורובו וכו'. לא נמצא דבר זה בגמרא דבעינן ראשו ורובו וראיתי להרב"ח א"ה סימן קנ"ז שכתב דטעם רבינו מדקאמרינן בסתמא שהיתה להם ישיבה אחת בעולם אלמא דאין לו שיעור אפי' שעה אחת בלחוד וכל שיצא ראשו ורובו חשיב וולד בפ' המפלת והו"ל נמי ישיבה יחד שעה אחת בעולם עכ"ל וק' לי בגויה דמאי מייתי מההיא דהמפלת אדרבה התם דף כ"ח אמרינן יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הרי הוא כילוד יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו משיצא פדחתו וכו' ע"כ הרי שבראשו או רוב ראשו דהיינו פדחתו סגי ורבינו הצריך ראשו ורובו והאמת הוא דפדחתו

כראשו לכל הדברים כמ"ש רבינו פ"י דא"ב ופ"ה דמא"א ופ"ב דהל' נחלות ופסק כן הרב"י בח"מ סימן רמ"ז ובי"ד סימן קצ"ד וסימן י"ד הן אמת דכוונת הרב"ח אינה אלא לאוכוחי דמאיזה טעם משיצא מקצתו חשבינן ליה כילוד לשזוקק ליבום ולזה תירץ דכיון דסתמא אתמר שהיתה להם ישיבה אחת בעולם מעתה גם בזה הזמן מועט חשיב ישיבה וכו' ומייתי מפ' המפלת דביציאת מקצתו חשיב נולד ולא נחית הרב ליציאת ראשו ורובו שכתב רבינו ובס' ל"י נר"ו ראיתי שכתב דמילי מילי קאמר רבינו או ראשו או רובו וגם זה דוחק דהטור והרב"י בש"ע העתיקו לשון רבינו כדמותו גם המפרשים ז"ל סתמו דבריהם משמע שהודו לפשטן של דברים ואם נאמר דרבינו חשש בזו להחמיר דכיון דבעינן שתהא להם ישיבה א' בעולם אף דבעלמא ביציאת הראש סגי הכא בעינן ג"כ רובו אכתי קשה דמנ"ל הא דכיון דבעלמא קי"ל דביציאת פדחתו הו"ל כילוד ה"נ נימא הכי ואם יצא פדחתו לבד והחזירה וקודם שיולד מת אחיו נמצאת מתיר יבמה לשוק ולעד"ן דודאי מאיזה מקום הוציאו רבינו ואנחנו לא נדע:

הלכה ח

גרים וכו'. משנה ביבמות דף צ"ז הגיורת שנתגיירו בניה עמה וכו' ורבינו העתיק עיקר הדין וגם המשנה עצמה לא נקטה גיורת אלא משום דבעי לאשמועינן אפילו הורתו של ראשון שלא בקדושה והשני בקדושה דע"כ בנתגיירה האם ג"כ היא וכ"כ התי"ט שם אלא שנתקשיתי בדבריו שם דאחלוקא דאפי' הורתו וכו' ולידתו בקדושה הביא דברי הגמרא בפירושא דמתני' דאסורים הם לחלוץ וליבם וקיימי עליה באשת אח ע"כ כאילו פי' זה מוסכם בפשטא דמתני' ולהלכה וזה אינו דזה לא נאמר אלא למאן דאסר בגמ' אבל למאן דשרי מתני' כפשטה דכיון דאין חולצין ולא מייבמין פשיטא דאין כאן שום אחוה וכדברי רבינו שפסק כאן דהרי הם כזרים וכ"כ בפי"ד דא"ב וכ"פ הרב"י סי' קנ"ז ע"ע והיותר קשה דהוא ז"ל שם סמוך ונראה הזכיר דברי רבינו והטור שהעתיקו גרים וכו' ואיך כתב אח"כ זה הפירוש בסתם כאילו הוא מוסכם ובס' קול הרמ"ז ז"ל ראיתי שנרגש מזה ולא זכיתי להבין דבריו או שיש בו ט"ס ע"ע ובס' בית דוד נר"ו כתב דאגב ריהטיה דהתי"ט ארכבינהו למלתיה אתרי רכשי ע"כ והוא קרוב לשמוע דודאי נראה דלא נתכוון הרב לפסק הלכה ודו"ק:

ואפילו תאומים ונולדו בקדושה אין ביניהם אחוה וכו'. הנה ראיתי בס' לחם יהודה נר"ו שכתב וז"ל לשון זה נראה דאשתמיטיתיה למרן כ"מ פי"ג מהל' עדות דנסתפק בעדות תאומים שנתגיירה אמם כשהיא מעוברת דהורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה אם פסולין לעדות דהרי הכא גבי יבום וחליצה אפי' בנתגיירה אמם דלידתן היתה

בקדושה לא מקרו אחים ועדות וחליצה שוין הם וצ"ע. ובא אחרי כן לידי ס' השפתי כהן וראיתי שכתב כמ"ש יע"ש עכ"ל. ושותיה דמר לא ידענא שכתב מה שכתב בלא השגחה ואין זה אלא פליטת הקולמוס אגב חורפיה ואבאר בע"ה. הנה הרב"י ז"ל בפי"ג דהלכות עדות ובח"מ סי' ל"ג עמ"ש רבינו והעתיק דבריו הטור ז"ל שם דהגרים אינן כדין הקרובים אפילו שני אחים תאומים שנתגיירו מעידים זה לזה וכו' ודקדק מרן דממ"ש שנתגיירו כלומר שהיתה הורתם ולידתם שלא בקדושה דאילו הורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה הרי הם אחים מן האם ופסילי מדרבנן ואפשר דאע"ג דלידתם בקדושה אם הורתם שלא בקדושה לאו אחים נינהו וכו' ע"כ וכתב הסמ"ע והרב"ח ז"ל בשם הד"מ ז"ל דבפי' ר"ש סוף מס' שביעית מוכח בהדיא דלשון נתגיירו לא משמע אלא בגר שהיתה לידתו שלא בקדושה וכתב על זה הרב שפתי כהן ז"ל דבלא"ה ליכא ספיקא כלל מדאמרינן בגמ' ופסקה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם פי"ד דא"ב דאם היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה חייבין כרת משום אשת אח והוא פשוט ומוסכם מכל הפוסקים וכמ"ש בי"ד סי' רס"ט א"כ פשיטא דפסולין מדאורייתא וכו' ע"כ. הנך רואה שראיית הש"ך ז"ל היא להכריח דהם פסולין מדאורייתא ובס' ל"י נר"ו הביא מהא דהל' יבום דאין נקראים אחים אשר לפ"ז נמשך דהם כשרים וייחש להש"ך מה שאינו ודבר בהפכו וקושייתו מהל' יבום אינה קו' דאף דלענין יבום אינן אחים לענין עדות אפשר שנחמיר מדרבנן מיהא תדע דהרי חייבים משום אשת אח אף דלענין יבום וחליצה אינן אחים ואין הדבר כדאי לתפוס במושלם על מרן הקדוש דאישתמיטיתיה דין זה שהוא גמרא ערוכה ומכ"ש שהביאו ג"כ בב"י ע"ד הטור ז"ל ואדרבה נראה דהוא ניהו דאישתמיטיתיה הא דא"ב משא"כ כשנאמר דנקראים אחים לענין שחייבים כרת אם נשא אשת אחיו זו היא ראיה עצמית ואמיתית דלענין עדות ג"כ יקראו אחים מ"הת ועכ"ז אין בידינו לומר דאשתמיטיתיה הא חלילה וגם הרב שפתי כהן ז"ל לא כתב בזה הלשון מפני שהרב"י תלה הספק בלשון רבינו והטור ז"ל שכתבו לשון שנתגיירו דאפשר דמשמעותו דוקא שנתגיירו דהורתן ולידתן שלא בקדושה דמשמע דאם לידתן בקדושה ישתנה הדין או דילמא אפי' שלידתן בקדושה מעידין זה לזה ואין לדמותו לעריות דלכל מסור משא"כ עדות דאין מסור אלא לב"ד כמ"ש בפי' בפ' כיצד והם יחקרו אחר האמת אלא שהשפתי כהן ז"ל כתב דההיא דעדות לכל מסורה אינה אלא בפיסולי עדות דרבנן ומכח ההיא דחייבין משום אשת אח בא ז"ל להוכיח דפסולין מדאורייתא. אכן לקוצר דעתי קשה טובא מלשון הטור י"ד סי' רס"ט שכתב הגיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין אפי' הם תאומים אפילו היה לידתן בקדושה כיון שאין

הורתן בקדושה אבל חייבין משום אשת אח וכו' ולענין עדות אפילו אחים מן האם מעידין זה לזה דגר שנתגייר וכו' ע"כ. הרי שטח דבריו מוכחי אנפשייהו דאף דחייבים משום אשת אח מ"מ לענין עדות הרי הן כזרים וחזר דינן כדין יבום וחליצה וזה נראה הפך דברי הש"ך ז"ל וגם נראה דאין מקום לספקו של הרב"י ז"ל בדברי הטור מיהא אכן מסידור לשון הרב"י בש"ע שם נראה דלא פסיקא ליה מלתא בהבנת לשון הטור ז"ל ע"ע ואעיקרא דמלתא לדעתי הקצרה אין להוכיח מההיא דאשת אח דעריות שאני דכיון דחייבה תורה הקרובים משום ערוה פשיטא דאין לך קרוב יותר מתאומים משא"כ גבי עדות דלא הקפידה תורה אלא בקורבה מצד האב דוקא ומצד האם אין פיסולן אלא מדרבנן כמ"ש שם רבינו להדיא וידוע דאין אבות לגוי דזרמת סוסים זרמתם כתיב וכיון שכן אלו התאומים מצד האב אין להם שום קורבה אלא מצד האם בלבד וכיון דאפי' בישראלים גמורים אין פסולין לעדות אלא מדרבנן איך יתכן שנאמר דבגרים יהיו פסולין מדאורייתא ומזה קשה על הש"ך ז"ל שרצה לתרץ ספקו של הב"י ז"ל דפשיטא דפסולין לעדות מדאורייתא ואחרי המחילה הראויה כמדומה ששגגה יצאה מלפני השליט גם במ"ש שם דההיא דפ"ד דיבמות עדות לב"ד מסורה היינו בפיסולי דרבנן וזה ברור ע"כ. מהמשך לשונו נראה שבא להשיג גם בזו להרב"י ז"ל שהביא שם הא דעדות לב"ד מסורה וכנראה שלא חילק בין פסולין דרבנן לפסולין דאורייתא ולזה כתב דההיא דעדות לב"ד מסורה היינו בפסולי דרבנן ושזה ברור כאילו הרב"י לא הבין כן וזה דבר ברור כשמש בצהרים שאין ספיקו של הרב"י אלא מדרבנן שהרי שם כתב להדיא דאילו הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה הרי הם אחים מן האם ופסולים מדרבנן ע"כ וכשבא לכתוב הצד האחר דאפי' מדרבנן אפשר שלא יפסלו הביא ההיא דאמימר דשאני עריות מעדות משום דעריות לכל מסורין משא"כ עדות דלב"ד מסור וכו' והביא גם כן דברי רש"י שכתב עדות לב"ד מסור וא"נ מכשרת עדות אחים גרים לא אתו לאכשורי אחים ישראל דב"ד ידעי דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ע"כ. הרי מבואר כשמש דגם הרב"י הבין דההיא דעדות לב"ד מסורה אינה אלא בפסולים דרבנן דמטעם זה היה נראה להכשיר גם התאומים דאפי' בישראל כי הא אינן אלא מדרבנן. שוב ראיתי להש"ות מעשה חייא סי' א' הביאו הכנ"הג שם שנתקשה השואל לדברי הרב"י מההיא דחייבים משום אשת אח והוא ז"ל ביקש להליץ בעד הרב"י מצד אחר וסיים שהאמת אהוב יותר וכו' ותכלית דבריו לפסול התאומים כנ"ל ולעד"ן איני רואה הכרח עצום לדבר כמבואר למעיין:

הלכה ט

מי שהיו לו וכו' ואינו מייבם לשתים וכו'. ק"ק דמאחר שכתב דביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה למאי אצט' לכתוב ואינו מייבם לשתים וכו' ואם נאמר דמדכתב ביאתה או חליצתה וכו' פוטרת משמע דהוי רשות ואם ירצה יכול לייבם שתיהם ולכך הוצרך לכתוב בלשון שלילה דלעיכובא קאמר דאינו יכול לייבם מדכתיב אשר לא יבנה וכו' א"כ קשה דמאי אריא דהביא מקרא דלא יבנה לענין יבום ולמה לא הביא ג"כ לענין חליצה דאם ירצה לחלוץ שתיהם שאינו רשאי כמ"ש בגמ' דף מ"ד מקרא דבית חלוץ הנעל בית אחד הוא חולץ ואינו חולץ שני בתים. וי"ל דס"ל לרבינו דכי פריך בגמ' ומייבם לתרווייהו וכו' וניחלוץ לתרווייהו וכו' דדרך חיובא קאמר ולכך כי מתרץ ליה מבית אחד הוא בונה וכו' הוי ודאי לעיכובא דקא פגע באשת אח אבל בחליצה אין לומר כן דמה קפידה שייך אם יחלוץ שתיהם אלא ודאי דכי מתרץ ליה מבית חלוץ הנעל הכוונה דאין כאן חיוב ולעיכובא שלא יחלוץ לשתים אלא דאין כאן שום חיוב לחלוץ לשתים דבית אחת הוא חולץ ולא שני בתים וא"כ א"א לחייבו (מכאן עד פרק שני דין ב' חסר וחבל על דאבדין ולא משתכחין):

פרק ב

הלכה ב

וכשם שהוא מקדש וכו' כך הוא מברך ברכת נשואין וכו'. הך ברכת דקאמר לא אתבריר מאי ניהו דאי כפשוטו הוה ליה לומר ברכות בלשון רבים דהא טובא הוו כמו שכתב רבינו פ"י דה"א ואי ברכת אירוסין קאמר וכמ"ש בסוף פ"ג שם הוה ליה לומר ברכת אירוסין וה"ה כתב דדברי רבינו כדברי ב"הע וז"ל ובטור סי' קס"ו הביא דברי ב"הע ודבריו סתומים אכן האמת נראה שכוונתו בין על ברכת אירוסין בין על ברכת נשואין דהרי חז"ל חשבוהו כנושא אשה דעלמא לכל מלי וכמ"ש רבינו דין ט"ו וגם כאן סיים כדין כל נושא אשה:

מכין אותו מכת מרדות וכו'. ברייתא ביבמות דף נ"ב וכרב דמנגיד אמאן דמקדש בביאה וכתבו התו' אפילו ביבמה דצריך ביאה דפריצותא הוא שעושה תחילת קניינו בביאה ע"כ ודבריהם סתומים דבגמ' מוכח להדיא דביבמה מלקין מכת מרדות כלומר דהך דקתני לוקה ע"כ הוא מכת מרדות שהרי רב מנגיד וכו' א"כ מאי קאמרי אומר ר"ת דאפי' ביבמה וכו'. אמנם סמכו ז"ל עצמן לכדאיתא בקדושין דף י"ב דר"ת מפרש דהא דמנגיד רב אמאן דמקדש בביאה היינו דבעי עדים ומכוער הדבר וכו' ושוב הקשו מהא דיבמה

שאין שייך עדים וכו' ולהכי מתרץ דגם ביבמה שייך פריצותא וכו'. ודע דרש"י ז"ל פירש שם דס"ד דמקשה דלוקה דקתני בברייתא היינו מלקות ארבעים מדאורייתא וכו' וקשה דהיאך יתכן ס"ד לומר דמשום שבא על יבמתו בלא מאמר ילקה מ"הת הא מ"הת ליכא אלא ביאה דיבמה יבא עליה כתיב והרשב"א ז"ל תירץ שהרי בירושלמי דרשו ולקחה לו לאשה דהיינו המאמר ומדרש גמור הוא כלומר שהיא דרשה אמתית דלזה בעיא קידושין ובהכי א"ש ס"ד דמקשה שהרי סבור דמ"הת קאמר ובס' ידי אליהו הביא זה הירושלמי משם הרשב"א דתירץ דאין ס"ד לומר דמלקות מן התורה קאמר והוא תמוה דכלפי לייא הוא ע"ע:

הלכה ד

או ישן. מימרא דרב יהודה שם ופריך עלה מברייתא דקתני בין ער בין ישן קנה ומתרץ ההיא במתנמנם נים ולא נים וכו' ורבינו לא חילק מפני שביאר ישן דסתמו ישן גמור ולכך סמכו לשיכור שאינו מכיר כלום ודו"ק:

במה דברים אמורים וכו'. ראיתי להמש"ל ז"ל שנסתפק בהא דקי"ל דביבמה אינו קונה אלא בביאה וכו' וקי"ל דבין שוגג בין מזיד קנה אי בעינן בביאה או עדים דומיא דקידושין דעלמא וכו' והביא שהש"ג בס"פ ב"ש כתב בשם ריא"ז שאם לא כנס יבמתו ולא נתייחד עמה בעדים ושניהם מודים שבעל בלא עדי יחוד לא נקנית לו באותה ביאה וכו' שכשם שקידושין וגירושין צריכים עדים כך יבום וחליצה צריכים עדים ע"כ. ואני הצעיר שמעתי ולא אבין מה ענין ספק זה ומה כוונתו במ"ש משם הש"הג כאילו לא מצא דבר זה מבואר כ"א בש"הג והרי התו' בפרק האיש מקדש דף י"ב ד"ה משום פריצותא וכו' כתבו בשם ר"ת דביבמה לאו משום עדים תליא טעמא דהא יבמה מדאורייתא אינה נקנית אלא בביאה ומאי דלקי עלה אינה אלא מפני שעושה תחילת קניינו בביאה ע"כ וכ"כ פ' ר"ג (יבמות דף נ"ב) ד"ה דמקדש בביאה וכו' וכמ"ש מהרש"א שם וכ"נ דעת הרב"י סי' קס"ו שכתב דמ"הת א"צ לקדשה אלא בא עליה וחז"ל תקנו שלא יבא עליה עד שיקדשנה בפני עדים וכו' הרי שלא הצריך העדים אלא לקידושין אבל בביאה כיון ששניהם מודים פשיטא שקנאה וא"צ ד"א וכן משמעות הפוס' ע"ע וכיון שהדבר מבואר בש"ע והפוסקים ז"ל אין שייך ספק ודו"ק:

הלכה ה

יבמה שנתייבמה וכו'. פב"ש דף קי"ב והק' התי"ט ז"ל דאמאי לא פסק כרב אשי דצריכה גט לזיקתו וגט אחר לביאתו ע"כ והיא קושייא מבוארת דהא ודאי הוא בתרא ומאריה דתלמודא והיותר קשה דה"ה ז"ל לא הרגיש בזה כלל ונראה משום דסתם מתני' אתיא

שפיר כר' אמי דקתני כופין לחלוץ ופריך בגמ' נכפינהו ליבם ומתרץ רב כשגיטה יוצא מתחת ידה משמע דא"צ ד"א אלא החליצה והם דברי ר' אמי ג"כ וכיון דרב ור"א פליגי ארב אשי וסתם מתני' ובברייתא נמי קמסייעי להו נקטינן כוותייהו וביאור דברי רבינו עיין להרל"מ ז"ל אמנם במה שנתקשה ז"ל דלא נזכר דין הצרה בהלכות ובדברי רבינו ע"כ. בנוסחתינו בהלכות איתיה אכן על רבינו באמת קשה ואולי י"ל דלא ביארו לרוב פשיטותו והון בריה דר"ן לא בעי לה אלא לגילוי מלתא בעלמא דאיך נאמר וכו' :

הלכה ו

וזה שנאמר אשר תלד משמעו אשר ילדה האם ואין משמעו אשר תלד היבמה. ביבמות דף כ"ד ת"ר והיה הבכור מכאן שמצוה בגדול ליבם אשר תלד פרט לאילונית ופי' רש"י דהכי דריש ולקחה לו לאשה ויבמה והיה הבכור המייבם יהיה הבכור אשר תלד ואותה יבמה תהא ראויה לילד פרט לאילונית ע"כ. וא"כ קשה על רבינו שכתב דאשר תלד משמעו אשר תלד האם וכו' גם בפ"ו דין ז' כתב והיה הבכור אשר תלד פרט לאילונית שאינה ראויה לילד ע"כ ונמצא רבינו סותר דברי עצמו והפך הגמ' ועם כי ה"ה ז"ל כתב דרבינו פי' פשט הפסוק דרש המדרש וכו' ע"כ עכ"ז מי הכריחו ז"ל לדרוש כן כיון שיש נפקותא גדולה לענין דינא דכפי דרשתו ז"ל כאן אין מקום לדרשת האילונית:

הלכה ז

לא רצה הגדול ליבם וכו'. מדכתב ליבם משמע שנתרצה לחלוץ ואפ"ה מחזירין על כל האחים ולשיטתיה אזיל דס"ל דמצות יבום קודמת למצות חליצה כמ"ש פ"א דין ב' ולמדנו רבינו דביאת קטן עדיפא מחליצת גדול והיינו ממש מ"ש בגמ' דף ל"ט ע"א דלמ"ד ביאת קטן עדיפא מייתי ממתני' דקתני לא רצה מאי לאו לא רצה ליבם אלא לחלוץ וכו' ומזה יש לתמוה על הרב"ח ז"ל סי' קס"א שכתב דהא דביאת קטן עדיפא היינו בבאו שניהם כאחד עם היבמה לב"ד אבל אם בא הגדול תחילה אפי' רצה לחלוץ שומעין לו משום דמצוה בגדול וכו' ושכ"כ הרמב"ם ז"ל ולא ידעתי מנין המציא דין זה בדברי רבינו וגם נראה הפך פשט הסוגיא ע"ש:

הלכה ח

אמר הגדול וכו'. במתני' תנן שוטה ג"כ ורבינו והטור השמיטוהו ומ"מ נראה פשוט שהדין שוה ודו"ק:

הלכה י

היבמה הראויה וכו'. לשיטתיה אזיל דכופין לגרש במורדת כמ"ש פי"ד דהל"א וחלקו עליו רוב בנין ורוב מנין כמ"ש מתשובת הריב"ש סי' ר"ט התק"ט:

הלכה יא

היו היבמין רבים וכו'. מדלא כתב אלא לשון דאין שומעין לה משמע שאין בה דין מורדת אמנם ה"ה ז"ל תפס במושלם דכיון שאינה רוצה להתייבם למי שהמצוה בו ה"ז מורדת ע"כ וכ"כ הרב"י סי' קס"ד ועיין להרשב"א סי' אלף קס"ה:

הלכה יב

מאחר שנסתלק הגדול וכו'. הראב"ד ז"ל השיג על רבינו כפי גרסתו בגמרא ודעת התו' כשיטת הראב"ד ז"ל וההלצה בעד רבינו מבוארת ע"פי גירסתו שהיא הגירסא שלפנינו ומ"ש ה"ה וכ"נ שהיתה גירסת ההלכות שלא הביאוה כלל וסמכו לפי שכתבו המשנה שבפ' החולץ וכו' עיין להרל"מ שכתב בחריפות לקושיית הרשב"א ז"ל:

ולא עוד אלא וכו'. עמ"ש ה"ה ז"ל י"ל שכיון שהגדול כאן וכו' ע"כ. המש"ל ז"ל גמגם על דבריו ותירץ תירוץ אחר וקרוב לשמוע שגם ה"ה ז"ל לזה נתכוון ע"ש:

הלכה יג

ומצות יבום קודמת. עיין מ"ש פ"א דין ב' ופ"י דה"ג דין י"ו:

הלכה יד

כל יבמה וכו' אם יש לה כתובה. לאפוקי אם אין לה כגון ארוסה א"נ שהיתה אסורה עליו כמ"ש בדין י"ז ומ"ש או שיש בו שאר מומין האנשים נתבאר בדברי רבינו ס"פ כ"ה דה"א ונחלקו הפוסקים ז"ל אם תטול הכתובה קודם החליצה או אח"ך עיין להכנ"הג ז"ל סי' קכ"ב :

הלכה טו

יבמה שנדרה וכו'. כתב ה"ה ז"ל ביבמות פ' ב"ש משנה הנודרת הנאה מיבמה וכו' ופירש"י ז"ל בחיי בעלה ולא נתכוונה לפטור עצמה הימינו לאחר מיתת בעלה אלא שהיה להן כעס זה עם זה עכ"ל. פי' לפירושו שכל שהיה שם כעס חוששין שמא נתכוונה לכך ואין כופין אותו לחלוץ וכו' ע"כ ומבואר הדבר שהלשון הוא מגומגם דנראה שהבין שפי' רש"י קאי אסיפא דמתני' ואם נתכוונה לכך וכו' וא"נ כלל דדברי רש"י לא קיימי אלא אריש דמתניתין דקתני הנודרת הנאה בחיי בעלה וכו' וכ"ה התי"ט ז"ל ובאמת לפ"ז קשה עוד שהוא ציין על דברי רבינו יבמה שנדרה וכו' שהוא רישא דמתני' ועלה מייתי פי' רש"י ושוב פי' כוונת רש"י אסיפא וכ"כ המש"ל ז"ל ע"ע. אמנם אני הצעיר מצאתי בדפוס מג"ע שכתוב בדברי ה"ה שכל שלא היה שם כעס חוששין וכו' ולפ"ז אריש קאי אלא דאכתי קשה ממה שסיים ז"ל ורישא דקתני כופין אותו משום דאמרינן

דלא אסקא אדעתא דמיית בעל ע"כ. ולא הול"ל הכי אלא כמ"ש מפי' רש"י דכיון שלא נדרה אלא מחמת הכעס אין היבום בכלל:

הלכה טז

יבמה שתבעה וכו'. עיין לה"ה והרל"מ ז"ל ועמ"ש רבינו ואפילו היה נשוי וכו' ראויין הדברים למי שאמרן דאף שבגמרא לא נזכר מ"מ כיון שאמרו בסתם אף זו במשמע וק"ל:

הלכה יז

יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה וכו'. כתב ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א דבשכנסה והיו נישואין הראשונים בעבירה אע"פי שכנסה היבם אין לה כתובה ואם בא לשהות עמה הא קי"ל שאסור לאדם שישהא עם אשתו בלא כתובה וכו' ולשון רבינו צ"ע עכ"ל וכ"פ הרל"מ ז"ל ג"כ ע"ע. ולעד"ן אף שלא נתבאר בדברי רבינו כאן הרי מבואר יוצא ממ"ש פ' כ"ב מה"א דין י"ד וז"ל יבמה שלא היתה לה כתובה או שמחלה כתובתה זכו בנכסי אחיו ומוכר ונותן כחפצו וכשיכנוס את יבמתו יכתוב לה כתובה מאה ויהיו כל נכסיו אחראין לכתובתה כשאר כל הנשים שיש להן כתובה ע"כ ובפ"י דין יו"ד כתב הכונס את האשה ולא כתב לה כתובה או שכתב ואבדה כתובתה או שמחלה או שמכרה חוזר וכותב לה עיקר כתובה אם רצה לקיימה לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה וכו' שלא תקנו כתובה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכו' ע"כ ובפי"ו דין יו"ד כתב ועוד תקנו חכמים שיהיו כל נכסי הבעל אחראין וערבאין לכתובה וכו' ותקנה זו כדי שלא תהא כתובה קלה בעיניו ע"כ אמור מעתה דכיון דיבמה אחר ביאה ראשונה הרי היא ככל הנשים דהא אין עיקר המצוה אלא בביאה ראשונה וכמ"ש ז"ל גבי ממזר ופצוע דכא וכו' גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה מעתה מה לי אם לא היה לה כתובה מן הראשון מפני שנשאה באיסור הרי עתה עם יבמה אחר ביאה ראשונה הרי היא ככל הנשים ואם בא לגרשה בגט יכול לגרשה ולהחזירה אם ירצה כמ"ש רבינו פרק א' דין ט"ו וכיון שהיא ככל הנשים פשיטא ודאי דכתובה ג"כ יש לה דהא כל הטעמים הנ"ל שייכי בה ומ"ש רבינו כאן ואין לה עליו כתובה היינו כלפי מצות היבום לחוד וכדברי הרמב"ן והרשב"א ז"ל ודו"ק כן נלע"ד נכון:

הלכה יח

ואם נשאת לאחר ובעל לוקה. פירוש דאף דהויה היינו הקידושין מ"מ לענין המלקות אינו לוקה אא"כ בעל שהוא תכלית קפידת התורה וכן הדין בשאר איסורים כעין זה כמ"ש רבינו בה"ס פי"א ילקו זכים ע"ש ומרן ז"ל כתב דמדברי רבינו משמע דדוקא כשבעל אבל אם לא בעל לא נאסרה עליו ויש לדחות דלא נקט בעל אלא משום מלקות

ע"כ וכלומר דלענין שנאסרה עליו כיון שנשאת לו סגי והכי מוכח להדיא מדברי רבינו פי"ט מהל' א"ב דין ג' וז"ל אבל כהן המקדש אשה מאיסורי כהונה ונתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין לא נתחללה ואם נשאת אע"פי שלא נבעלה נתחללה שכל נשואה בחזקת בעולה וכו' ע"כ וכיון שכן הכא נמי אף שאינו לוקה עליה כמו בעל בודאי מ"מ לענין שהיא אסורה לו כיון שנשאה הרי היא בחזקת שנבעלה לו ואסורה עליו ועיין למהרשד"ם א"ה סי' ר"ך:

הלכה יט

אלא נותן לה הזר שקידשה גט. אין הטעם משום דהו"ל חייבי לאוין וקידושין תופסין בהן לשיטת רבינו כמ"ש פ"ו דהל"א אלא הטעם הוא מפני שנסתפק לנו אם זה הלאו הוא כשאר לאוין ותפסי בה קידושין או דאתא לומר דלא תפסי בה קידושין כלל כמ"ש שם רבינו והם דברי שמואל בגמ' דאמר בעוונותינו צריכה גט מספק:

הלכה כ

והיבמה שזינתה וכו'. כתב ה"ה בסוטה פ' היה מביא וכו' אף דגם בפ' האשה רבה איתא ובפ' הערל (יבמות דף פ"א) ובגיטין דף פ' מ"מ פסקא דדינא הוא בסוטה דף י"ח ע"ש ומ"מ דוקא ביבמה ישראל אבל אם הוא כהן אסורה לו דהא נבעלה לפסול לה וכ"כ הרב"י בשם רי"ו ופשוט:

הלכה כא

כל יבמה וכו'. פלוגתא דרבנן ורשב"ג פ' החולץ ופר"א דמילה והרמ"ה ז"ל כתב דאם נתייבמה לא תצא וחלק עליו הטור סי' קפ"ד וגם הרב"י ז"ל כתב עליו כיון דספיקא הוי הוה לן למיזל הכא לחומרא והכא לחומרא וצ"ע ע"כ והרב"ג הביא שם כמה פוסקים ע"ד הרמ"ה ז"ל ע"ש והרב"ח ז"ל כתב דדעת הרמ"ה ז"ל דגבי אשת ישראל מצי למימר קים לי כרבנן ולגבי יבם מצי למימר קים לי כרשב"ג כיון דלא אפסיקא הלכתא לא כמר ולא כמר ע"כ ודעת רבינו נראית מבוארת דס"ל דתצא ממ"ש פ"א דין ה' ודין כ"ב:

גרשה הכהן ומת וכו'. כתב ה"ה ז"ל ודברים נראים הם שהרי לא התירוה לו בלא חליצה אלא כדי שלא לאוסרה עליו וכיון שגרשה ומת אינה מותרת לאחרים בלא חליצה עכ"ל ועדיין יש לגמגם בדבר דהתינח גבי גירשה דנאסרה לכהן מצי חליץ לה היבם כיון שכבר נפסלה אבל אם מת הבעל הכהן שאלמנה לא נאסרה לכהן הדיוט למה נאסור אותה עתה ע"י חליצה כיון שהיתה בחזקת מותרת ועומדת לכל כהן וכן מצאתי להרי"ז בש"הג פ' החולץ הביאו הרב כנ"הג והמש"ל והרב"ש ז"ל דאם מת הכהן לא תחלוץ עוד כיון שהותרה התורה ע"כ ומ"מ אין בידינו להכריע:

פרק ג

הלכה א

האומר זה בני וכו'. פ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קל"ד) ומפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה ע"כ ובקידושין דף ס"ד תנן מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן ואוקמא אביי בגמרא בדלא מוחזק לן לא באחי ולא מוחזק לן בבני אמר יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן דלאו כל כמיניה דאסר לה אכ"ע ומפי' רש"י נראה דהכוונה דכיון דלא הוה מוחזק לן לא בבני ולא באחי היתה בחזקת שאינה זקוקה וכשאומר יש לי בנים אינו מנגד החזקה אלא הוא מעמידה משא"כ כשאומר יש לי אחים שהוא מנגד החזקה לא מהימנינן ליה ע"כ. ובב"ב אמרו דאיצטריך ההיא דזה אחי לאשמועינן דאע"ג דמוחזק לן בגויה דאית ליה אחי אפי' אי אמר זה בני נאמן מגו דאי בעי פטר לה בגיטא ע"כ ורבינו סתם דבריו אך ממ"ש אח"ז היה מוחזק שיש לו אחים וכו' משמע דעד השתא באינו מוחזק איירי וממ"ש שהרי זה מתכוין לאוסרה וכו' נראה שפוסק כר' דאמר הכי בברייתא נאמן הוא להתירה ואינו נאמן לאוסרה. אך ה"ה ז"ל כתב שאין הלכה כרבי וכו' ולכאורה היה נראה דה"ט משום דבגמרא מהדר לאוקומי מתני' כר"ן. והרל"מ ז"ל כתב דהיינו מההיא דבב"ב דקאמר חושו לה וכו' ע"כ ומסתברא ודאי דלא אלימא חזקה בעלמא כמו עדים ממש ודו"ק ומזה יש לגמגם במ"ש מהרשד"ם א"ה סי' ק"ב דמטבע לשון רבינו שכתב האומר זה בני או שאמר יש לי בנים ה"ז נאמן וכו' נראה ודאי דבין הוחזק בהכי ע"פי עדים בין עפ"יו או עפ"י חזקה אשתו פטורה וכו' ע"כ וק"ק דע"פי עדים ודאי נראה דעדיף מחזקה כמבואר והיכן מצא דכוונת רבינו היא כך:

הלכה ג

היה מוחזק וכו'. כתב ה"ה ז"ל ובקדושין הביאו בפלוגתא דרבי ור"ן ואמר אביי התם דלרבי אפי' מוחזק לן באחין ואמר איהו אין לי אחים נאמן לפוטרה מן היבום מגו דאי בעי פטר לה בגיטא ור"ן פליג עליה ומתבאר בגמרא דבב"ב דאין הלכה כרבי לפי אוקמתא זו וכו' ע"כ. ולכאורה ק' טובא דפלוגתא דרבי ור"ן אינה אלא בדהדר ביה אבל אי לא הדר ביה לכ"ע מהימן דאמרינן מה לו לשקר אי בעי פטר לה בגיטא אבל כי הדר ביה מדבורא קמא בהא הוא דפליגי רבי ור"ן דרבי סבר מה לו לשקר כעדים דמי וכו' ור"ן סבר מה לו לשקר כחזקה דמי וכו' ע"כ וכ"כ הרא"ש ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל והוא פשוט ומוכח לה מהסוגייא דבב"ב דהיכא דמוחזק לן באחי לא מהימן לומר דלית ליה אחי וכו' ואשינויא דאביי לא סמכינן ע"ע:

הלכה ד

מי שזנה עם אשה וכו'. רבינו סתם הדברים ומשמע דבין אינה חשודה מאנשים אחרים בין שהיא חשודה גם מאנשים אחרים הולד הוא ספק וחולצת וה"ה ז"ל הק' על רבינו דבפ"ח דהל' תרומות פסק דכהן הבא על הפנויה בת ישראל וילדה תאכל בתרומה וביאר שם דה"ד כשאין העם מרננין אחריה מאנשים אחרים זולתי מזה הכהן וכאן שסתם אם כוונתו אף דאין מרננין אחריה זולתי מזה שזנה עמה איך פסק דהוי ספק הרי בתרומה שהיא דאורייתא פסק דהוי בנו ודאי. והנה מקום יש בראש לומר דדעת רבינו דדוקא כשהיא חשודה גם מאנשים אחרים קאמר וזה ממ"ש מי שזנה עם אשה בין פנויה בין א"א משמע דהשוה ענין הפנויה כדין הא"א דודאי יש לה בעל ומדוייק עוד ממ"ש כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר ומדלא כתב לשון שמא משמע דבחשודה עם אחרים קאמר וראיתי להרב"ח א"ה שתירץ לקושיא זו דרבינו מפרש דהך סוגיא דפכ"ג דף ס"ט כמ"ד תרומה בז"הז דאורייתא אבל למאן דקי"ל דתרומה בזה"ז אינה דאורייתא וכמ"ש פ"א דהל' תרומות וכו' נשתנה דינם ולענין תרומה פסק כל"ק לקולא כרבא וכו' אבל לענין איסור פסק לחומרא וכו' ע"כ ואין ספק שזה הוי הפך דברי ה"ה ז"ל שהבין בפשיטות דפסק בדין התרומה שהיא דאורייתא. וגם לעיקר תירוץ הרב"ח ז"ל ק' טובא דהרי רבינו דרכו להזכיר כל הדינין בין הנוהגים בז"הז בין הנוהגים בזמן הבית ובר"פ הל' תרומות כתב דהתרומה נוהגת מ"הת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית וכו' והלכות דתרומות כולו מלא מדיני תרומות שהם מן התורה ואם דעת רבינו בדין זה דוקא בתרומה דרבנן כל כי האי ודאי שהו"ל לפרש ולחלק בין תרומה דרבנן לדאורייתא ועוד דכיון שזה הבן הוא כהן הרי באנו לאיסור תורה בהכרח שהרי הוא נושא את כפיו גם בז"הז שמברך אשר קדשנו וכו' דעובר משום לא תשא ופדיון הבן ג"כ שהוא מדאורייתא גמור גם ראיתי להרפ"ח בנימוקיו ע"ד רבינו שכתב דמאי דהתיר רבינו בהלכות תרומה לאשה לאכול מכח הולד אינו אלא מכח ס"ס חדא דלא זינתה אלא עם זה ואת"ל דזנתה עם אחר אפשר דהוי כהן וא"כ ממ"נ אוכלת בתרומה משא"כ הכא ע"כ. ואחרי המחילה הראויה איני רואה מקום לזה הס"ס דכשאנו אומרים ס' זינתה עם זה לחוד ספק זנתה עם אחר מוכרח דכשאנו חוששין עם אחר היינו שאינו כהן דאם הוא כהן הרי נכלל בסוג הספק הראשון דמה לי אם זנתה עם כהן מה לי זנתה עם כמה כהנים הרי לענין אכילת התרומה אפילו זנתה עם כמה כהנים וילדה אוכלת בתרומה יהיה הולד מה שיהיה וכשאנו אומרים שמא עם אחרים מוכרח שאינו מסוג זה ודוק. שלזה כתב ז"ל בסוף דבריו שבקונטריס אחר דחה תירוץ זה ע"ש. עוד הק' הרב שם דבפט"ו מא"ב פסק

רבינו שאם לא היו מרננין אחריה שזנתה אלא עם ארוסה שהולד כשר והתם ג"כ היל"ל שהולד ספק ממזר שמא זנתה עם אחר כדאמר הכא לענין יבום וכו' ע"כ וקושיא זו איני מכיר שהרי מדברי רבינו פ"ח דהלכות תרומות מבואר שיש חילוק בין פנויה לא"א או מקודשת שהרי כתב שם וז"ל ואע"פי שהדבר ספק הואיל ובלא קדושין היא שמא מאחר נתעברה וכו' הרי דבדאיכא קדושין אין לחוש שמא נתעברה מאחר כל עוד שאין כאן ראיה:

ואפילו היא מודה לו. לשון אפילו אינו מדוקדק ואפשר דכוונתו דל"מ אם היא אינה מודה לו דמידי ספק לא יצאנו שהוא אומר שהוא בנו אלא אפילו מודה לו לא בשביל זה נאמר דהוי ודאי בנו ונפטור את אשת אביו מן החליצה ומן היבום אלא הו"ל ג"כ ספק והרב"ח ז"ל היה גורס בדברי רבינו ואפילו הוא מודה לה והוצרך לדחוק בפירושו ע"ע:

אע"פי שהוא בנו לענין ירושה וכו'. הטעם לענין ירושה מפני שאדם רשאי לתת נכסיו למי שירצה וכיון שכן יש להסתפק מה דין זה הבן עם בני הזנאי מאשה אחרת אם מת בלא בנים לענין הנכסים שאז האלמנה תטעון תביאו ראיה שזה אחיכם ואז תטלו הנכסים שלו עיין להרש"ך ח"א סימן קנ"ח:

הלכה ה

נאמן עד אחד וכו'. מבואר בדברי הרי"ף ז"ל שהלכה כרב ששת ורבא ואע"ג שדחו דבריהם מ"מ כוותייהו נקטינן וכן דעת רבינו ובדין ניתן לבעלה כן וכו' הראב"ד השיג על רבינו ובעל המאור הרשב"א ז"ל כדעת רבינו כמ"ש ה"ה ז"ל והיינו בשיטתו ליבמות אמנם בתשובותיו סי' א' ורנ"ב אף שהכריע כדברי רבינו מ"מ למעשה חשש לסברת הראב"ד ז"ל וע"ע להרל"מ והרב"י לא מצאתי שהביא הדין בסי' קנ"א וקנ"ח בש"ע ובב"י הביאו ולא ידעתי מהו:

הלכה ו

וחמש נשים וכו'. עיין בפי"ב דהל' גירושין דין י"ב ועמ"ש שם:

הלכה ז

שתי יבמות הבאות ממדינת הים וכו'. במשנה בשלהי יבמות אמרו סתם גם הרב"י כתב שתי יבמות הבאות וכו' ורבינו העתיק ממדינת הים כלומר שאין אנו יודעין אותה:

הלכה ט

היה לזו בנים ולזו אין בנים. במשנה ובגמ' תנא לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתיהן מותרות ורבינו השמיטו וכתב ה"ה ז"ל שלא הוצרך רבינו להזכירו שפשוט הוא אכן ק"ק דא"כ למה הזכירוהו בגמ' מהתוספתא ואפשר דהתוספתא לא קתני כל הנך

חלוקות אמנם רבינו שהעתיק כולן לא הוצרך להזכיר זו דממילא נפקא גם הטור והגב"י לא הזכירוה ע"ש:

היה להם יבם אחר וכו'. לשון המשנה נתייבמו ומתו היבמין פירש רש"י דארישא קאי שאין להם לא עדים ולא בנים ורבינו העתיק לשון המשנה דודאי אין לטעות דכיון דלאחת יש לה בנים הו"ל פוגע באשת אח ולא יתכן בעולם:

הלכה י

מת זה היבם וכו'. פסק כת"ק וק"ק דמדשקלי וטרו בגמרא אליבא דרבי אליעזר משמע דהלכה כמותו ואולי י"ל דשקלי וטרו עליה דמניה נשמע לרבנן וכן כתבו הפוסקים ז"ל ובדין נתגרשו כתב ה"ה ז"ל דאתי במכ"ש וכו' והוא קצת מגומגם ודו"ק:

הלכה יא

וכן אין היבם נאמן וכו'. הדבר פשוט הוא שהאשה שהעיד עליה העד שמת בעלה ה"ז לא ישאנה ואפילו החכם שהתירה לא ישאנה משום חשד ועיין להרב"ח ז"ל סי' קכ"ח וממ"ש רבינו עד שיעידו ב' עדים וכו' משמע דע"א עם הבעל אינו נאמן אך ממאי דקי"ל דאם העידו שני עדים על האשה שמת בעלה יכול אחד מהם לישא אותה מטעם דאין אדם חוטא ולא לו נראה דה"נ שהרי אפי' בע"א עם הבעל ודו"ק:

הלכה יג

אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי וכו'. איכא למידק אמאי שבקינן לה לחלוץ ולמה לא נחוש שיבאו עדים ויעידו שהבעל מת ראשון ואח"כ מת הבן ולא היתה צריכה חליצה ונמצאת מכריזה כרוז לכהונה כמו שאנו חוששין בניתן לי בן שכתב רבינו לקמן שכתב במד"א וכו' ואין להתעקש ולומר דהבמד"א קאי גם לזו שהרי כתב שם רבינו שמא תחלוץ ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרה וכו' ואילו בהא צריך שיעידו העדים שאין הדבר כמו שאמרה כמבואר. והאמת נראה דכיון שזאת האשה היתה בחזקת היתר ובאה היא עצמה לאסור עצמה רחוק הדבר מאד שיבואו עדים ויעידו בהפך דבשלמא כשבאה להתיר עצמה קרוב הדבר שיבואו עדים ויעידו בהפך שהאדם קרוב אצל עצמו אבל בהא אין לחוש כלל כמבואר. וראיתי להמש"ל ז"ל שמכח קושיא זו היה רוצה ללמוד דכיון דשויתה נפשה כחתיכה דאיסורא במ"ש מת בני ואח"ך מת בעלי אף אם אח"ך יבואו עדים ויעידו בהפך היה פסולה לכהונה על פיה לגבי דידה וכדעת הרשב"א שהביא הרב"י בי"ד סי' י"ט וכו' אך לעד"ן אין ללמוד לדברי רבינו דפשטן של דברים כמ"ש וכן הסכים הרב גופיה שם ולעיקר דינו ז"ל מצאתי להתו' ביבמות שכתבו שאפילו חזרה בה מדבורה הראשון ונתנה אמתלא לדבריה אינה נאמנת ע"ע:

הלכה טז

וכן האשה שהלך בעלה וכו'. מתניתין ואוקמוה בגמ' כר"מ דחייש למיעוטא ואם רבינו פוסק כר"מ למה פסק בפ"ו דקטן וקטנה מייבמין הלוא לר"מ יש לחוש לקטן שמא יהיה סריס וקטנה שמא תהיה אילונית כדאיתא התם בגמ' וי"ל דלעולם אינו פוסק כר"מ דהו"ל יחיד לגבי רבנן אלא דהכא אית לן חזקה דקאמר רבא התם חזקה ליבום ורובא לשון חזקה לא עדיף כי רובא ואתי מיעוטא דמפילות סמוך לחזקה והו"ל פלגא ופלגא ע"כ. ולעד"ן איכא תו מיעוטא אחריתי דאינן מתעברות כלל וכ"מ להרשב"א ז"ל ושם כתב דלדעת רבינו והרי"ף ז"ל דברי רבא הם אליבא דכ"ע ועוד הביא שם גירסא אחרת שכתוב בה אלא אמר רבא לעולם רבנן היא וכו' ובין הכי ובין הכי דברי רבינו אמתיים. אמנם רי"ו ח"א נתיב כ"ה נראה מדבריו להדיא דפוסק כר"מ וקשה טובא שהוא עצמו לעיל באותו נתיב פסק בההיא דקטן וקטנה כרבנן דר"מ ע"ע והרא"ש ז"ל כתב דלית הלכתא כהך מתניתין ע"ע אמנם הטור והרב"י פסקו כדברי רבינו ע"ע:

הרי זו חולצת לאחר תשעה. לפי המה נפשך שכתב ז"ל היה נראה דאפילו בתוך תשעה אחר ג"ח יכולה לחלוץ ומ"מ כך מבואר בגמ' ע"ש:

הלכה יח

יצאת חמותה מעוברת וכו'. פלוגתא דר"י ות"ק שם ופסק כת"ק אך קשה דנראה דת"ק אתי כר"מ דחייש למיעוטא דהא אית לן פלגא דיולדות זכרים ופלגא דיולדות נקבות ואית לן נמי מיעוט דמפילות וכעין זו הקשה מהריב"ל ז"ל בח"א כלל ג' אך נראה שלא ראה דברי הנ"י ז"ל שכתב דכיון שהיא מלאה הרי הוחזקה קצת ליבום ושמא תפיל לא חיישינן דכיון שיצאת מלאה ועבר זמן לידתה אין אומרים שמא הפילה דהו"ל כמיתה דקי"ל שמא מת לא חיישינן וכו' ע"כ וכעין זה כתבו התוס' ז"ל ע"ע:

פרק ד

הלכה א

היבמה הולכת אחר היבם וכו'. סנהדרין דף ל"א מימרא דר' יוחנן ובעי תלמודא עד כמה א"ר אמי אפילו מטבריא לציפורי אמר ר' כהנא ומאי קראו לו זקני עירו ולא זקני עירה ע"כ ופי' רש"י אע"פי שישיבת טבריא גדולה משל ציפורי הולכת אחריו לציפורי ע"כ. ותמיהא מילתא על רבינו שלא פירש והרב"י סי' קס"ט כתב דמדסתם משמע בכל גווני וק' דא"כ מאי בעי תלמודא ועד כמה דמדבעי הכי משמע דס"ל דיש שיעור לדבר ואפשר דכי בעי עד כמה היינו קודם שידע הדרשא דרב כהנא דדריש מזקני עירו וכו'

וא"כ רבינו שכתב והן קוראין לו וכו' דהיינו זקני עירו מינה משמע דאין שיעור לדבר ועוד דייק רבינו להוסיף במקום שהוא שם ולשון הגמרא אינו אלא היבמה הולכת אחר היבם והמש"ל ז"ל כתב בשם מהריב"ל ז"ל היכא דליכא בעירו ב"ד מומחה ילך למקום היבמה אך יש להסתפק אם יש ב"ד מומחה קרוב לעיר היבם אם תלך היא לאותו מקום וכו' ע"כ. ונראה שיש לתרץ ספק זה מדברי הנ"י והביאו מור"ם בהגה סי' קס"ו דאם הלך היבם למקום אחר אין כופין היבמה לילך אחריו אלא כופין אותו לבוא אחריה ע"כ:

ונותנין לו עצה וכו'. מבואר הדבר דאם לא אבה לשמוע לעצתן רשאי כיון שהתורה זכתה לו וכ"כ ז"ל:

הלכה ב

וצריכין הדיינים וכו'. אפשר דבכללן השנים הנוספין קאמר ואת"ל דאין שנים הנוספין בכלל זה הלא ידוע דכל עצמן אינן אלא לפרסומי מלתא כדאיתא בגמרא ועיין להרל"מ ז"ל:

הלכה ג

ומלמדין אותה וכו'. ס"פ מ"ח אמר אביי האי מאן דמקרי גט חליצה לא ליקרי לדידה לא לחודיה ואבה יבמי לחודיה דמשמע אבה יבמי אלא לא אבה יבמי ולא ליקרי לדידיה לא לחודיה חפצתי לחודיה וכו' רבא אמר אפסוקי מלתא היא ואפסוקי מלתא לית לן בה רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא מצטער ומקרי לה לא אבה יבמי א"ל לא סבר לה מר להא דרבא א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי ע"כ. ופי' רש"י דמקרי גט חליצה המקרא את האשה בשעת חליצתה מודה רבא בלא אבה יבמי דבעינן שלא יפסיק דאי מפסיק משמע דהאי לא אירשא קאי דאמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא כלומר לא מאן אלא אבה יבמי אבל בלא חפצתי לקחתה שהיא פתיחת קריאתו ליכא למימר לא לעיל קאי ואי מפסיק לית לן בה ע"כ וק"ק דמי הכריחו לרש"י לפרש דהאי מאן דמקרי גט חליצה היינו בשעת החליצה אימא כפשוטו דהיינו כשמלמדם הפסוקים דומיא דההיא דרב כהנא וכו' וי"ל דהתינח באשה שאינה רגילה בכך אבל באיש סתמן שיודעים הפסוקים מיהא וא"צ ללמדן ואביי בשניהם קאמר מוכרח דאשעת חליצה קאי ועוד הכרח אחר שיבוא לקמן בע"ה והרא"ש ז"ל סיים עלה וז"ל וגירסת הרי"ף ז"ל אינה נכונה דמה ענין ר' זירא לכאן מ"מ יש לטעות בפירוש דבריה ע"כ. גם הרשב"א ז"ל כתב וז"ל גירסת הנוסחאות מודה רבא בלא אבה יבמי כדר' זירא כלומר לא תהא צריכה לקרות בב"ד לא אבה בבת אחת וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ז"ל ולפי דבריהם אפי' בלא חפצתי לקחתה נמי כן והאי דנקט בלא אבה יבמי דאין דרכן של נשים לידע לקרוא וכולן אינן ראויות לבילה

עד שילמדום אבל סתמן של אנשים לידע וראוין לבילה הם ותמיהא לי מה שייך הכא ראוי לבילה והלא קריאה זו בבת אחת אינן גזרת הכתוב אלא חששא בעלמא וכו' ע"כ. ונראה שקושית הרא"ש ז"ל היא עצמה של הרשב"א ז"ל אך לפי גירסת הרי"ף שלפנינו נראה דאין כאן קושייא מעיקרא שכתב וז"ל א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי ואפסוקי מלתא היא כר"ז דאמר כל הראוי לבילה וכו' הכא נמי אם ראויה למקרייה בבת אחת לא מעכבא קריאתה ואי לא מעכבא עכ"ל. לפי גירסא זו נראה פשוט שכוונתו דמה שאמר רב כהנא מודה רבא וכו' הכוונה דכשקוראין הפסוקים בעת החליצה הה"נ דאין להקפיד אך בשעת הלימוד מיהא בעינן שתדע לכוין ולומר לא אבה בנשימה אחת דאז אף אם בשעת החליצה לא כיוונה דבריה לית לן בה דכיון שהיא היתה מכוונת בטוב קודם לכן קרינן בה שפיר כל הראוי לבילה וזהו טעמו של רב כהנא שהיה מצטער עצמו ללמד לאשה שתאמר לא אבה בנשימה אחת משום דס"ל דאפילו לרבא דאמר אפסוקי מלתא לית לן בה מודה הוא דבעינן שתהיה ראויה לבילה משא"כ באם לא חפצתי דהאיש דרכו בכך ראוי לבילה לעולם קרינן ביה ואין בו קפידה בכלל ולפ"ז יפה כיוין רש"י ז"ל במ"ש אביי האי מאן דמקרי גט חליצה וכו' שפירש דהיינו בעת החליצה דעלה דוקא הוא דפליג רבא דאילו בעת הלימוד גם רבא מודה ואזיל. מעתה אזדא לה קו' הרא"ש ז"ל שהקשה דמ"מ יש לטעות בפירוש דבריה דכיון דאין זו גזרת הכתוב אלא חששא בעלמא כיון שכבר היא יודעת לכוין בטוב ראוי לבילה קרינן בה ותמיהת הרשב"א ז"ל זאת היא תשובתו של הרי"ף ז"ל ודייקי טפי:

הלכה ה

והחליצה ביום ולא בלילה. מדשינה וכתב ולא בלילה משמע שאפי' דיעבד פסולה וכמשמעות המשנה דקתני חליצה בלילה וכו' ועובדי דמייתי תלמודא נמי מפרשינן להו ע"פי המשנה וכו':

ובפני ג' שיודעין להקרות. היינו מדתנן מצות חליצה בג' דיינים ואפילו הדיוטות ואוקמוה בגמרא ביודעין להקרות כעין דיינים אבל על שנים הנוספין לא הקפידו ומכח זה פסק רבינו דאפילו הם ע"ה ותמהתי על הטור ז"ל סי' קס"ט שפסק שאם חלצה בפני ע"ה שאין יודעים אפילו להקרות חליצתה כשרה דזה מנא ליה הרי כיון שאין יודעים להקרות איך יכולין לשאול להבקיאים אם הקרו יפה וכמ"ש התו' שם וכבר עמד על זה הרב"י שם אך תמהתי על דבריו ז"ל שכתב ע"ד הטור שכ"כ הרמב"ם בפ"ד ומהיכן מצא דבר זה בדברי רבינו אם ממ"ש בהשנים הנוספין שאפי' הם ע"ה אדרבה מדלא כתב כן אלו בהנוספין יש ללמוד דהג' אם הם ע"ה לא עלתה להם החליצה דלפחות בעינן שידעו

להקרות הן אמת דממ"ש ז"ל שכ"כ הרמב"ם משמע שכן היתה גירסתו. ושוב ראיתי שכתבו רבינו להדיא לקמן בדין ט"ו:

ואם אחד מן הג' גר וכו'. מדדקדק לכתוב ואם אחד מן הג' ולא כתב ואם האחד גר וכו' משמע דאין קפידא אלא בג' דוקא אבל בשנים הנוספין אין קפידא אם יהיו גרים וק"ק דבגמרא מייתי עובדא דרב שמואל בר יהודה הוה קאי קמיה דרב יהודה א"ל סק תא לארזא דקני לאצטרופי בי חמשה לפרסומי מלתא א"ל תנינא בישראל ולא בב"ד של גרים ואנא גר אנא ופי' רש"י הוא ואביו נתגיירו הילכך פסילנא לחליצה ע"כ משמע דגם בכל החמשה שייך פיסול זה וי"ל דרב שמואל בר יהודה שאני שהוא ואביו היו גרים שהרי נתגיירו יחד וזה לא הוצרך רבינו לבארו דמלתא דפשיטא הוא. עוד י"ל דרב יהודה הזמינו להיות ב"ד של ג' ומאי דאמר ליה בי חמשה מפני שכבר היה לו ג' אחרים וכדי להשלים המנין א"ל כן והכי מוכח מדמייתי ליה רב שמואל ב"י ממתניתין דבב"ד של ישראל וכו' וק"ל. ודע שרש"ל ז"ל בתשובה סי' צ' תפס במושלם שדעת רבינו דבעינן אביו ואמו מישראל גם בהשנים הנוספים ותמיהא לי מלתא דמנין מצא זה מפורש בדברי רבינו כיון שפשטן של דברים מורין דדוקא בהג' הוא דקפדינן בהכי ע"ש:

ואותם השנים אפילו היו ע"ה. ק"ק דבגמ' מייתי תרי עובדי דרב יהודה דא"ל לרב כהנא ולרב שמואל בר יהודה סק תא לארזא דקני לאיצטרופי בי חמשה וכו' משמע דגם בהשנים הנוספים בעינן מעין הג' ואיך הכשיר רבינו אפי' ע"ה וי"ל דרבינו מפרש להו דל"ד להחמשה קאמר דהיינו להשנים הנוספים אלא להב"ד של ג' קאמר כמ"ש לעיל וזה מדתנן במתניתין אפי' שלשתן הדיוטות ובברייתא נמי מייתי מצות חליצה בג' שיודעים להקרות משמע אפילו לכתחילה ביודעין להקרות סגי דון מינה וחות דרגא דבהשנים הנוספים שאינן אלא לפירסומי מלתא אפילו ע"ה סגי ומבואר הדבר שאלו הע"ה שכתב כאן רבינו אין הכוונה אפי' כאותן ע"ה שהן פסולין לעדות כמ"ש רבינו פי"א דהל"ע דאותם הרי הם כמי שאינן לענין זה דאיך יפורסם הדבר באנשים שאינן ראוין לעדות אלא ודאי נראה דהכא מיירי שאין בהם שום פיסול אדרבה הם הולכים בדרכי ישרים כמ"ש רבינו שם ואין בהם (שום פיסול) אלא שהם ע"ה ולא ידעו תורה כלל וכן זכיתי ומצאתי בש"ות ת"הד סי' רכ"ו:

הלכה ו

כיצד חולצין וכו'. מרן ז"ל כתב דנראה שפוסק כל"ב ולא הזכיר חליצת סנדל מפני שאינו מצוי בינינו ע"כ. והנה הרי"ף ז"ל לא הביא כי אם לשון ראשון והיה נראה שגם רבינו נמשך אחריו מכיון שאין סנדל מצוי בינינו אמנם בב"י סי' קס"ט הכריח כמ"ש כאן ע"ש:

והיא יושבת ופושטת ידה בב"ד וכו'. זו היא דעת רבינו דחליצת המנעל בישיבה ואין כן דעת הפוסקים ז"ל ומ"מ מ"ש ופושטת ידה בב"ד נר' שפת יתר דבב"ד קאעסיק כמ"ש ועומד הוא והיא בב"ד ואפשר דלפרסם הדבר הוא שכתב כן דה"א כיון דכל כבודה בת מלך פנימה ואין דרך צניעות לאשה לפשוט ידה בפני בני אדם לכך הוסיף בב"ד כלו' דבעינן שיהא דבר זה גלוי ומפורסם וק"ל:

וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ. והקשו המ' ז"ל דרך השלכה לארץ מנ"ל ולמאי מהני ולעד"ן דזה ג"כ לפרסם הדבר כמ"ש לעיל ועוד שגם זה הוא דרך בזיון דומיא דרקיקה וכו'. שוב ראיתי להרב"ח ז"ל שכתב שזו צריך כדי להראות שמה שחלצה המנעל מעל רגלו לא בשביל שהמנעל הוא שלה ולקחה אותה לרשותה דאינו שלה ועל כן משלכת אותו מידה לארץ כי לא חלצה אותו אלא לשם מצות חליצה שלא תהא עוד זקוקה לו ונכון הוא עכ"ל:

הלכה ז

ואח"ך עומדת וכו'. מה שיש לעמוד בזה עיין בש"ות מהר"א ששון ז"ל סי' קמ"ג וקמ"ד וכמדומה שלא ראה דברי הרשב"א פמ"ח שמשם בא'רה לדברי רבינו ע"ע:

הלכה ח

וצריך שתתכוין וכו'. ברייתא שלימה היא שם ויש לתמוה על הרימ"ט ז"ל א"ה סי' י"ו שנראה שנעלם ממנו דין זה ועיין להרב צבי אשכנזי סימן א':

והסומא אינו חולץ שנאמר וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק. בברייתא קתני והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה ומשמע ליה לרבינו דבדיעבד דוקא קאמר ופסקו לקמן דין ט"ו וכתב ה"ה ז"ל ונתן טעם לדבר משום דכתיב וירקה בפניו אבל בדיעבד כשרה שהרי אין רקיקה מעכבת וכו' ע"כ. והקשה על לשון זה המש"ל ז"ל וז"ל טעם זה לא ברירה לי שהרי רקיקה עדיפה מקריאה תדע שהיבמה שרקקה ולא חלצה ולא קראה הרי היא כחליצה פסולה כמ"ש רבינו לקמן ואילו קראה ולא חלצה ולא רקקה לא עשתה ולא כלום ואעפ"כ כתב רבינו באלם ואלמת שאינם יכולים לקרות דחליצתן פסולה ולא דמי לפקח שלא קרא דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכ"ש ברקיקה לפי דעת רבינו ז"ל דוירקה בפניו הוי כמו לעיניו כיון דלאו בר ראיה הו"ל לומר דחליצתה פסולה ולא יגהה מזור טעם ה"ה שכתב שהרי אין רקיקה מעכבת עכ"ל. הן אמת דתפיסתו על ה"ה נראית דבאמת נראה דהו"ל לפרש הטעם משום דדרשא זו דלפניו אינה אלא דרך אסמכתא ולכך בדיעבד חליצתה כשרה וכ"כ הריב"ש סימן קס"ט ס"ק מ"ח ולעד"ן דאף דרקיקה עדיפה מקריאה מ"מ הקריאה היא לחודה ועיקר הבנת המעשה משא"כ הרקיקה שאינה

אלא דרך בזיון מפני שלא רצה לקיים המצוה של הייבום הרי כיון שחלצה נעלו וכו' כבר ביזתה אותו בזה המעשה ולכך אם קראה וחלצה ולא רקקה יש להכשיר. ותדע דבגמרא אמרו הקריאה דאיתא בין בתחילה בין בסוף לא מחלפא ליה רקיקה דבתחילה ליתא בסוף איתא מחלפא ליה ואתו למשרי חלוצה לאחים ע"כ הרי דאין עדיפות הרקיקה מצד עצמה אלא מטעם דמחלפא ודו"ק. תדע עוד דמכח זה הקשה ה"ה ז"ל לקמן בדין רקקה בלבד וכו' דנראה מדברי רבינו שהרקיקה שוה לחליצה דבר תורה
ומהגמרא משמע דרקיקה אינה פוסלת אלא מדרבנן מטעם דמחלפא וכו' ע"כ. אמור מעתה דאף דקריאה מעכבא באינו ראוי כגון ע"ה ה"ט משום דהוא עיקר הבנת הענין ומציאותו משא"כ הרקיקה דאין לה הדמות עם הקריאה בעצמותה כלל ולכך דין הוא דלא מעכבא אף באינו ראוי דהיינו הסומא עמ"ש שם בע"ה:

הלכה ט

נמצא סדר החליצה וכו'. כבר כתב לנו רבינו זאת בדין ו' וז' ולא שנאה כאן אלא לאשמועינן דאף שאין הסדר מעכב כמ"ש לקמיה מ"מ אין להקל בדבר אלא לכתחילה בעינן שיעשו הדברים כסדרן דוקא וגם בגמרא ובפוסקים ז"ל הוכפל זה לתכלית האמור:

הלכה יב

חלצה בלבד וכו'. נראה דאין לה לרוק ולקרות אח"כ משום גזרה שמא יאמרו שהרקיקה או הקריאה לבדן הם המתירין אותה דאפשר דאיכא מאן דלא ידע בחליצה וכו':

הלכה יג

אבל אלמת או אלם וכו'. כתב ה"ה ז"ל הרי שהשוו דין חרש שוטה וקטן וכו' וכן השוו אותם חכמים בכ"מ לכל דבר שצריך דעת וכו' ע"כ. והק' הרל"מ ז"ל דא"כ נשווה חרשת לקטנה וכי היכי דקטנה חליצתה פסולה חרשת נמי ליהוי חליצתה פסולה וכו' ע"כ. ונר' דכוונת ה"ה אינה אלא להשוותן במאי דשייך ע"פי דברי רבינו אכן אם יש להקשות ע"פי דברי רבינו שכאן פסק דחרש וחרשת לא עשו כלום ולקמן דין י"ו פסק דקטנה שחלצה חליצתה פסולה זה יש להקשות עליו לא על ה"ה ז"ל:

הלכה יד

רקקה בלבד וכו'. הק' ה"ה ז"ל דמשמע מדברי רבינו דרקיקה פוסלת מ"הת וכו' ואלו בגמרא משמע בהדייא דרקיקה אינה פוסלת אלא מדרבנן וכו' ועוד ק' דאיך הביא דרשת ר"א והניח ר"עק וכו' ע"כ. ואין ספק שהיא קושיא עצמית וגם בפי' המשנה פסק להדיא כר"עק אכן נראה לומר דאם איתא תקשה תו לדברי רבינו מיניה וביה שכאן משמע שהרקיקה מעכבת שהרי השוה אותה לחליצה שיש בה מעשה ואלו לעיל דין

י"ב פסק דאם חלצה ולא רקקה חליצתה כשרה ומכח זה נראה לומר דלא נחית רבינו אלא לחלק בין חליצה ורקיקה לקריאה ומפי עצמו ז"ל הביא דרשת הפסוק דככה יעשה שמורה על העשיה לאפוקי הקריאה שאינה מעכבת ואינה מועלת אבל לא בא לפסוק דהרקיקה לבדה שמה מעשה דודאי מעשה גמור אינה אלא החליצה ותדע שלא כתב ז"ל שהחליצה או הרקיקה וכו' דאז הוה משמע להדיא שהרקיקה לבדה הויא מעשה אלא כתב שהמעשה שהוא החליצה והרקיקה כלו' אע"פי שאינו מעשה גמור כמו החליצה מ"מ הוא מועיל יותר מהקריאה ולעולם דלא נחית לפסוק כר"א וגם לא לומ' דרקיקה פוסלת מ"הת דפשיטא דהאי כדיניה והאי כדיניה וילמוד סתום מן המפורש:

הלכה טו

או שחלצה בפני ג' ע"ה וכו'. כתב ה"ה ז"ל מתבאר שם וכו' וכתב עליו הרל"מ ז"ל אולי דעתו מפני שנתבאר שם אין הקריאה מעכבת ע"כ. ואחר המחילה אין זה ביאור לדיינים שיהיו ע"ה וכו' לכ"ן דנפ"ל מדתניא התם ת"ר מצות חליצה בג' שיודעים להקרות וכו' ומדקאמר מצוה משמע דבדיעבד שפיר דמי:

הלכה טז

וכן קטנה שחלצה וכו'. מסקנא דגמרא דעד שתביא שתי שערות וזה אינו אלא מדרבנן כמ"ש התו' שם והוא ז"ל פוסק כרבנן דר"מ דס"ל איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה וכמ"ש פ"א דין י"ו ולכך פסק כאן דהקטנה אינה אלא פסולה ובקטן פסק דאינה חליצה כלל וע"ע להרל"מ ז"ל:

הלכה יז

יבם שרגלו הימנית חתוכה וכו'. רבינו מפרש מימרא דאמימר דאמר האי מאן דחליץ צריך למידחסיה לכרעיה דאף בדיעבד קאמר דחליצתו פסולה ואתי שפיר דפריך ליה רב אשי מהברייתא דקתני דבדיעבד כשר וגם התירוץ דמתרץ ליה אמימר אימא ולעולם דדחיס לכרעיה דלשון אימא הוא דרך הגהה כלומר דעכ"פ צריך למידחסיה ואף לגירסת הרי"ף ז"ל דאין שם תיבת אימא אלא א"ל ולעולם וכו' מ"מ ההכרח הראשון בתקפו עומד והכי מוכח נמי מההיא דאמימר האי מאן דמסגי אלוחתא דכרעיה לא חליץ דמשמע דלא חליץ כלל ולהכי כשהקשה לו רב אשי מההיא דסמוכות הרגלים תירץ לו דיהיב לאחר וחליץ ולא מוקים לה דההיא בדיעבד והכי מוכח נמי מדקאמר רב אשי דלאו בר אובא חליץ ולאו בר קיפוף חליץ דמשמע אפילו בדיעבד אלא דהראב"ד ז"ל שהשיג על רבינו דלא שמענו שהדריסה מעכבת לפסול החליצה ע"כ. נראה שסבור דההיא דאמימר לכתחילה דוקא קאמר וכמ"ש ה"ה ז"ל ומוכרח שנאמר דלא ס"ל כפי' רבינו

דהנך תרתי מימרי דאמימר חדא מלתא אינהו כמ"ש ה"ה ז"ל לעיל אלא דשני דינים חלוקין קאמר וכ"מ להש"ג ז"ל בשם הראב"ד עצמו וצ"ל דה"ה ז"ל קיצר במובן דאל"כ תקשי על הראב"ד ז"ל כל משל"ל וק"ל. ובדברי הרי"ף ז"ל שם נראה שיש ט"ס במ"ש ומתני' דקתני מן הארכובה ולמטה וכו' כמבואר אלא שראיתי להרב"ח שרצה להעמיד הגירסא ולעד"ן יותר טוב להגיהו וכ"נ מתוך דברי הנ"י שם וכ"מ שהגיה הרב תמים דעים ע"ש:

הלכה יח

חלצה במנעל של בגד אינה חליצה. פשטן של דברים משמע דגם שרקקה וקראה קאמר ויש לדקדק דרבינו פסק לעיל דין י"ד רקקה בלבד שלא חלצה ולא קראה או שרקקה וקראה ולא חלצה ה"ז כחליצה פסולה ע"כ וכיון שכן איך פסק כאן דבמנעל של בגד אינה חליצה דמשמע דלא נאסרו קרובותיה וכו' כמ"ש לקמן דין כ"ו וי"ל חדא מתרתי או שעיקר הדין אתא לאשמועינן כלומר ע"פי מ"ש למעלה או אפשר שאף שאם לא חלצה כלל אלא קראה ורקקה אינה אלא פסולה מ"מ בחלצה במנעל של בגד אף שגם רקקה וקראה אינה חליצה כלל דההעדר יותר טוב ממציאות גרוע מכ"ש דיש לחוש דאתו למטעי דשל בגד הוא כשר ולעיקר דינו של רבינו ידוע מ"ש ה"ה ז"ל דלרבנן דפסקינן כוותייהו מעלינן ליה דרגא וכו' ואינן דברים מוכרחים אבל הרשב"א ז"ל כתב שכולן שוין ובשל בגד נמי חליצה פסולה הויא וכו' עכ"ל. ולא ידעתי למה לא הכריח הרב ז"ל דעת רבינו מההיא דפרק כל הגט דף כ"ב והזכירו מרן ז"ל בשם הריב"ש ז"ל לעיל דאמר שמואל כל מקום ששנו חכמים חליצה פסולה פסולה ופוסלתה על האחים במערבא אמרי משמיה דר"א שמאל ולילה פסולות ופוסלות קטן ואנפליא פסולות ואינם פוסלות ופי' רש"י אנפליא של בגד לאו חליצה היא כלל דאיש ונעל כתובים בפרשה וכו' ע"כ הרי מבואר להדיא דקטן ואנפליא שוין דאין חליצתן כלום ובקטן ג"כ פסק רבינו בדין י"ו שאינה חליצה וכיון שכן הרי מצינו סמוכות עצומות להכריח דעת רבינו וראיתי להרב"ח ז"ל שהק' על הרשב"א ז"ל מהך דבמערבא אמרי וכו' והכריח ג"כ מדברי התו' דלרבנן אין חליצת קטן כלום וא"כ ה"ה באנפליא דדמיא ליה וכדפי' רש"י והיאך חולק הרשב"א על זה וצ"ע עכ"ל. ולא ידעתי למה הניח דברי הרשב"א בצ"ע דכיון דשמואל לא הזכיר קטן ואנפליא אפשר דפליג וס"ל דדוקא בקטן הוא דר"מ פליג ארבנן כדמוכח בפרק מ"ח אבל באנפליא מודו ליה דאינה אלא פסולה כפי שיטת הרשב"א ז"ל ע"פי דבריו שהביא ה"ה ז"ל וכן משמע בהב"ש ז"ל ופשוט:

אבל אם חלצה וכו'. שם דף ק"ג פרט לסנדל המסוליים שאין לו עקב ובדף ק"ב אמר רב יהודה א"ר סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו ושער היינו קראקר שאמרו שם ובברייתא כותיה דרבא קתני שעם וסיב ועץ מימרא דשמואל אמתני' זו דברי ר"מ וכו' ודין מנעל גדול וכו' הוא מהברייתא נעלו אין לי וכו' ופרום ונפחת וכו' באידך ברייתא דתניא כותיה דרבא אך שם אמרו דמנעל לכתחילה לא גזרה משום מנעל מרופט ופי' רש"י ז"ל מבוקע קרוע מלמעלה וכו' ע"כ וכתבו התו' וז"ל וא"ת דתני בס"פ תולין לא תצא אשה במנעל המרופט ולא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה וי"ל דהתם אינו מרופט כ"כ שלא יהא ראוי לנעול בו ע"כ ורבינו בפ' י"ט דהלכות שבת דין ט"ו פסק ולא תצא אשה במנעל רפוי ופי' שם ה"ה ז"ל דרבינו מפרש מרופט דהיינו רפוי ע"ש. וכיון שכן יש לתמוה על רבינו למה הזכיר הדין בשבת ובחליצה לא הזכירו. ובתחילת המחשבה היה נראה דהיינו מנעל גדול שאינו יכול להלך בו שכתב כאן אך אין נראה כלל שהרי שם כתב ולא יצא הקטן במנעל גדול וכו' ולא תצא אשה במנעל רפוי והוא לשון הברייתא של שם הרי שמנעל גדול אין בכללו רפוי דהא פלגינהו בברייתא ובדברי רבינו והרי"ף ז"ל הזכיר הברייתא שם ובפרקין סתם גם הש"ע לא הזכירה ע"ע ואולי י"ל דס"ל לרבינו דכיון דלא הזכירה אותה ברייתא בפרקין אלא אמרו בהיפך גזרה משום מנעל מרופט מדלא פריך עלה תלמודא מההיא ברייתא ש"מ דקים להו דלית הלכתא הכי לענין חליצה ולכן לא הזכירו להדייא ואולי שהוא יוצא מדין קרעה המנעל וכו' שכתב בדין כ"א ומ"מ צ"ע:

הלכה יט

חלצה בסנדל של עץ וכו'. כל זה נתבאר שם וכמ"ש ה"ה שם אך ראיתי להפר"ח בנמוקיו על רבינו שכתב וז"ל איתא בשלהי פרק במה אשה דסמוכות של כסא ראוי לחליצה וק"ק על הרב שהשמיטו עכ"ל. ושם דף ס"ו למתני' דכסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהם בשבת ואין נכנסין בהם לעזרה תני תנא קמיה דר' יוחנן נכנסין בהם בעזרה א"ל אני שונה אשה חולצת בו ואת אמרת נכנסין תני אין נכנסין בהן לעזרה ע"כ. ומאי דנלע"ד דרבינו ס"ל דאינה הלכה מדלא הזכירוה בפמ"ח והכי דייקי דברי ר"י דקאמר אני שונה דמשמע דאחרים אין שונין כן ומאי דקשיא לי דלמה לא הזכירה רבינו בפ"ז דהלכות בית הבחירה כשהזכיר שם שאין נכנסין לעזרה במנעל וכו' ועיין בפ' כ"ה דהל' כלים:

הלכה כ

סנדל המוסגר וכו' ואף על פי שהוא אסור בהנאה וכו'. נראה פשוט דהאי אע"פי וכו' קאי אכולהו ודלא כמ"ש מרן ז"ל בפ"ח דהל' לולב דבע"ז שבטלה איירי רבינו והאי

אע"פי קאי אמוסגר ומוחלט ולא אע"ז ע"ש דאם איתא הו"ל להקדים ע"ז ותו דומיא דסיפא שהרי אינו עומד להלך בו דבהכרח קאי אדסמיך דוקא שנעשה למת שיקבר בו. גם על התירוץ השני שכתב מרן ז"ל ק' שכתב דלרבינו לא אמרינן כתותי מכתת שיעוריה אלא בדבר שיש לו שיעור קצוב כגון שופר ולולב משא"כ חליצה דאין שיעורו קצוב וכו' וחופה רוב רגלו אין שיעורו קצוב וכו' דהגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו ע"ש וק' חדא דגם שיעור שופר כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן הגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו דהא בידו אמרו ולא אמרו ביד סתם ועוד דמה יענה הרב לשל תקרובת ע"ז ועיר הנדחת שאסר רבינו ואמאי הרי אין שיעורו קצוב לדנימא כתותי מכתת שיעוריה וזאת הקושיא הקשה הרח"א ז"ל והניחה בצ"ע. עוד הקשה ז"ל דבסוף הל' שחיטה הכשיר רבינו עפר של עיר הנדחת לכיסוי משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ובש"ס וכו' משום דמחוסר תלישה כמ"ש שם הל"מ ולדברי מרן ל"ל הנך טעמי ת"ל דליכא שיעור קצוב וכו' ע"כ. ועדיפה הו"ל להק' דמרן גופיה הזכיר שם הטעם שאמרו בגמרא משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ונמצא כסותר דברי עצמו אכן האמת עד לעצמו דכל מה שפלפל מרן ז"ל שם אינו אלא בע"ז שיש לה ביטול כמבואר שם אך בדבר שאין לו ביטול כגון תקרובת ע"ז ועיר הנדחת מודה ואזיל דאף לדעת רבינו אמרינן כתותי מכתת שיעוריה דאף את"ל דלא שייך בהם שיעור קצוב מ"מ מצד חומרתם יש להחמיר גם בזו ותדע שהרי לפירש"י ושאר מפרשים סנדל של ע"ז דחליצתו כשרה אף בלא ביטול משום דכיון דהביטול מועיל בו מיקלינן ביה משא"כ בתקרובת ועיר הנדחת דאין הביטול מועיל לכך חליצתו פסולה ודון מינה לדברי מרן ז"ל ודו"ק כי פשוט הוא:

הלכה כא

קרעה המנעל וכו'. שם דף ק"ב בעי ר' ינאי קרעתו מהו שרפתו מהו גילוי כרעא בעינן והא איכא א"ד חליצה בעינן והא ליכא ופירש"י שרפתו השליכה גחלת על הסנדל כשהוא כרוך ברגלו ושרפתו ע"כ. ויש לנו להבין תחילה מאי קא מיבעיא ליה הרי ברייתא ערוכה שם ע"ב במנעל הנפרם שחופה רוב הרגל וכו' דחליצתה כשרה אבל במנעל הנפרם שאינו חופה את רוב הרגל וכו' חליצתה פסולה ופירש"י הנפרם לשון לא תפרומו שייך פריעה במנעל ע"כ וכיון שכן מאי קא בעי אם הבעייא היא שקרעתו או שרפתו עד שאינו חופה את רוב הרגל תפשוט ליה מהברייתא שהיא חליצה פסולה כדקתני להדייא ואם הקרע לא היה גדול אלא עדיין חופה את רוב הרגל הרי הברייתא קתני בהדייא שחליצתה כשרה ואין לומר דהבעיא היא מפני שקרעתו או שרפתו היא בעצמה שזה מורה שאין דעתה בחליצה זו ונמצא שלא נתכוונה לחלוץ ואנן בעינן שיתכוונו שניהם

כדאיתא בברייתא התם דף ק"ו כר"י דא"ה מאי קמצדד אצדודי אי גילוי כרעא בעינן או חליצה בעינן דמשמע שאין הקפידא על הכוונה כלל אלא ודאי נראה שאין כוונת הבעיין אלא על גוף המעשה אם הוא ע"פי הדין אם לא ולכך הוא מצדד אם הקפידה הוא על גילוי הרגל או על חליצת המנעל מהרגל ולא שנא ליה בין קרעתו היא לקרעו אחר וכיון שכן אכתי תיקשי דתפשוט ליה מהברייתא לכך נראה שהבעיין ידע לה שפיר להך ברייתא אלא דמספקא ליה דיש לומר דהברייתא לא איירי אלא כשהיה המנעל קרוע מעיקרו קודם החליצה דאז אם חופה את רוב הרגל מנעל גמור חשבינן ליה וכו' אך מה שנסתפק הבעיין הוא אם היה שלם מעיקרו אלא דבשעה שהיה לבוש בו נקרע והכי דייקי דברי רש"י ז"ל שפי' שרפתו כשהוא כרוך ברגלו ומאי דנקט הבעיין קרעתו או שרפתו אינו אלא משום דאין דרך שיקרע או ישרף בעודו ברגלו מעצמו ונקט כפי ההווה שהיא שמוטל עליה לחלצו קרעתו או שרפתו עד שאינו חופה את רוב רגלו ולא נסתפק אלא דכיון שבשעת החליצה היה שלם ועכשיו הוא שנקרע מאי וכו' אכן האמת עד לעצמו וכל חכם לב בלבבו יבין שכוונת הבעיין אינה אלא לומר שאם קרעה המנעל או שרפתו בעת שהיה כרוך ברגלו אם קיימה במעשה זה מצות חליצה או לא שאם נאמר שכוונת התורה שאמרה וחלצה נעלו הכוונה על גילוי הרגל שע"י החליצה יתגלה הרגל וכיון שכן אף כאן שנתגלה הרגל על ידי קריעה או שריפה הרי קיימה המצוה או דילמא שכוונת התורה שתחלוץ המנעל דוקא וכאן שלא חלצה כלל לא קיימה המצוה והשתא ניחא טפי דלא נגע ולא פגע כלל דין הברייתא בבעיא זו כמבואר. אכן כל זה לא מיירי אלא כשנתכוונה במעשה זה להתיר עצמה דהא כוונה להתיר בעינן כנז"ל ונ"מ אם כשבאת לחלוץ נקרע המנעל על ידי חליצה מהו מי נימא כיון דהיא לא נתכוונה אלא לחלוץ דוקא ולא לקרוע אין כאן חליצה כלל ולא נפסלה על האחים א"ד כיון שהיא עסוקה במצוה אף שלא חלצה שהיא עיקר המצוה כיון שנתגלה הרגל יש לנו ספק אם גילוי הרגל הוי המצוה דאם נאמר דקיימה המצוה יש לנו לומר דכיון דסוף כל סוף נתכוונה להתיר עצמה ולקיים המצוה והיא עסוקה בה הרי לנו כוונת חליצה וכיון שכן חזרנו להבעייא דלא איפשיטא דקי"ל לחומרא והו"ל חליצה פסולה לפוסלה על האחים. גם ראיתי למהרש"ך ז"ל סי' נ"ב שנשאל על יבמה שבעת חליצתה קרעה המנעל ונסתפק השואל בבעיין אם הכוונה שנקרע לשנים א"ד אפילו קריעה בשלוש או ארבע אצבעות וכו' ע"כ כנראה שהבין דהיינו בעיין וא"נ כמ"ש וכזה השיב הרב ז"ל של"ית שכוונתי לדעתו הרמה אך למה שהוצרך שם לדמותו לסנדל המרופט אין צורך לזה לעד"ן שכפי מה שכתבתי עדיין הספק במקומו עומד מכח הבעייא וגם מה שנסתפק השואל אם

דוקא בכולו או אפילו בשלשה אצבעות וכו' נלע"ד פשוט דקרעתו דומייא דשרפתו וכי היכי דשרפתו סתמו כפירושו שלא נשרף אלא מקצתו כמבואר גם קרעתו הוא כך וא"כ אפילו לא נקרע אלא שתים או שלוש אצבעות נכנס בכלל הספק להיות החליצה פסולה כנז"ל ודו"ק:

הלכה כב

יבמה שאכלה וכו' והיה הרוק זב וכו'. שם בגמ' ואם נפרש דזב מפיה הכוונה שבלא שום מציצה נופל מפיה דהיינו כשרוצה לרוק א"צ למצוץ אלא מעצמו יזדמן ומ"ש עד שיהיה הרוק מעצמו הכוונה כדרך הרוקק שהוא מוצץ קצת ואח"כ רוקק וכפ"ז אין רבינו חולק על שאר הפוסקים עיין להרב"י סימן קס"ט והרב"ש ס"ק מ"ב:

הלכה כג

רקקה וקלטתו הרוח וכו'. עיין מה שכתבתי בדין ח' בס"ד:

הלכה כד

חליצה מוטעת וכו'. ה"ה ז"ל הביא המעשה שבירושלמי דא"ל עקור זיקתך ממנה והיא נשאת לך דרך נישואין וכתב הרשב"א ז"ל כתב שהמעשה הזה הלכה הוא ואפי' ר"י יודה בזה וכו' ואין נראה כן מדברי רבינו וכו' ע"כ. ולכאורה ק' דמנא ליה דרבינו פליג עלה דכיון דתנאי הירושלמי אינו אלא דרך נישואין שידוע לכל שאין האשה מתקדשת בעל כרחה וכיון שכן גם הוא יודע שאם תחזור בה חזרתה חזרה משא"כ בתנאי שכתב רבינו שאם תרצה אח"כ ליבם דידוע שהיא כפופה תחתיו אם הוא רוצה ליבמה בע"כ דין הוא שנאמר דודאי לא נתכוון להתירה כלל ועיקר שהרי הוא סבור שתחזור לו בע"כ משא"כ בתנאי הנישואין וכיון שכן מנ"ל לומר שאין כן דעת רבינו. וי"ל דגם ה"ה הרגיש בזה ולכך כתב אח"ז ואפשר שכיון שפירשו לו בכאן שהוא עוקר זיקתו ממנה חליצה כשרה היא ע"כ והיינו ע"פי האמור וק"ל:

אע"פי שלא נתנה וכו'. ולא דמי לגט שאם לא קיימה התנאי הגט בטל משום דגט אפשר ע"י שליח משא"כ חליצה וכל תנאי מבני גד ובני ראובן ילפינן ליה וכמ"ש רש"י שם ודע דלפי התלמוד שלנו אינה חייבת להשלים תנאה ויכולה לומר לו משטה הייתי בך אך הירושלמי חילק בין תנאי של ע"מ לסתם והטור סי' קס"ט הזכיר עיקר הדין ורבינו לא הזכירו כאן:

הלכה כה

המוסר מודעא וכו'. בערכין אמתני' דוכן אתה אומר בגיטי נשים וכו' א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא וס"ל לרבינו דה"ה לחליצה וכ"כ ז"ל אמנם בש"ות

הגאונים סי' רס"ז כתוב שכיון שאומר בפני ב"ד לא חפצתי לקחתה ממילא נתבטלה המודעא ע"כ ואם קבלה היא נקבל וכו':

ואם הכותים אנסוהו מעצמן וכו'. דקדק לכתוב מעצמן דאילו מחמת ישראל שא"ל הכותים עשה מה שישראל אומרים לך אז היא חליצה כשרה כמ"ש בספ"ב דהלכות גירושין ושם כתב הטעם ועיין מ"ש שם:

הלכה כו

כל מה שאמרנו וכו'. הק' המש"ל ז"ל דבפ"א דין ך' כתב רבינו שחליצת המעוברת אינה חליצה וקי"ל דאסור בקרובותיה ופסלה מן הכהונה ע"כ והתירוץ מבואר דלא כתב רבינו שם אינה חליצה סתם אלא כתב שחליצת מעוברת אינה חליצה כלומר אינה חליצה גמורה וכו' א"נ י"ל שהכלל שכתב רבינו כאן אינו אלא בדבר ודאי לא בדבר שעיקרו משום ספק כגון חליצת המעוברת שידוע שאינו אלא מפני הספק שמא דהוה ולד של קיימא וכיון שכן דין הוא שיאסרו הקרובות וכו' תדע דלרוב פשיטותו לא כתבו רבינו שם וכמ"ש ה"ה ז"ל ע"ש:

הלכה כז

עברה ונשאת וכו' והיא תחת בעלה וכו'. נראה דלא בא אלא לאפוקי שא"צ לגרשה אבל להפרישה ממנו עד שתחלוץ הה"נ שהרי אפילו במידי דרבנן כגון מארס בתוך צ' יום כתב ז"ל פי"א דה"ג דין כ"ד שמפרישין אות' כ"ש הכא דאיכא לאו מפורש ועוד הרי כת' בפ"א דין כ"ב דהכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת מפרישין אותה ממנו ע"ש. ובזה יתורץ הצ"ע של ה"ה ז"ל ע"ש:

הלכה כח

שמא נתכוונה לחליצה. עמ"ש מרן ז"ל ועי"ל דכי אמרינן וכו' ע"כ נ"כ ומבואר יוצא כן מדברי רש"י בגמרא שם ע"ש:

הלכה כט

ואין הדיינין חולצין אא"כ מכירין. שם דף ק"ו ופירש"י אא"כ מכירין שהם יבם ויבמה וכו' ע"כ. ויש להסתפק אי בעינן שיכירו שזה אחי המת וזאת אשתו א"ד דסגי כשיכירו שזה אחי המת וזאת בת פלוני אף שלא ידעו שהיתה נשואה לפ' המת והנה בנוסח שכתב רבינו לקמן אין שם אלא ואשתמודעינוהי לפ' דנא דאחוה דפלוני מיתנא מאבוה הוא וכו' ולא הוזכר בנוסח שהכירו שהיתה אשת פלוני המת אך בס' עיטור סופרין כ"י מהרב הגדול כמהר"ר שמואל יפה זלה"ה כתוב ג"כ ואשתמודענוה לפלונית דא דהויא אנתתיה דפ' מיתנא וכו' ע"כ. וכן היא גירסת הטור ז"ל ס"ס קס"ט ובש"ע שם בפי' סדר

החליצה ס"ק ל"ז הביא מחלוקת בזה אם צריכין להכיר שזו אשת המת או א"צ ושם כתוב דלרבינו צריך ושהוא נכלל במ"ש בגמ' אין חולצין אא"כ מכירין וכו' אמנם בגירסת רבינו שלפנינו בנוסח אין שם זה:

הלכה ל

אנחנא דייני דמקצתנא חתימי לתתא. נראה דצריך לכתוב דמקצתנא מפני שצריכין להיות חמשה כמ"ש לעיל דין ה' אך א"צ שיחתמו אלא הג' מהם שהם העיקרים ולכך כותבין דמקצתנא:

ואשתמודעינוהי לפ' דנא דאחוה דמיתנא מאבוה הוא. הכי איתא בפ' החולץ (יבמות דף ל"ט) דאתקין רב יהודה וכו' ועוד דברים אחרים צריך שידעו הדיינים לכתחילה כגון שאין לו שום זרע ואם היתה להם ישיבה אחת בעולם וגדולים בשנים וכיוצא אך זאת שהיא העיקרית הצריכו לבארה בנוסח הדיינים ועיין מה שכתבתי בדיבור הקודם:

פב"פ עד פב"פ עד. נלע"ד שזה ט"ס מכמה טעמי חדא שבנוסח שהזכיר הוא נוסח הדיינים כמ"ש אנחנא דייני וכו' ואנחנא דייני וכל דהוו יתבין וכו' ועוד שלא הוזכר אלא שנים בדברי רבינו וצריכין להיות שלשה ועוד שאח"ז הזכיר רבינו דין העדים וודאי שנוסח העדים אינו כנוסח הדיינים וכמ"ש ה"ה ז"ל גם כתב ז"ל שנוסח רבינו כנוסח ההלכות אות באות ואלו בהלכות לא הוזכר זה כלל ע"ע בפ' מ"ח אלא ודאי נראה דט"ס הוא דהאמת הוא שצ"ל שלשה דיינים שיחתמו סתם או יחתמו דיין וכ"מ בספר עיטור סופרין כ"י מהרב היפה ז"ל שכתוב שם דיין וכו' ופשוט הוא:

הלכה לג

טופס הכתובה וכו'. ביאור נוסח כתובה בכל פרטיה עיין להתשב"ץ ח"ג סי' ש"א וס' נחלת שבעה ועת לכל חפץ ועיטור סופרין כ"י להרב היפה ז"ל:

הלכה לה

כשכותבין גט יבמין וכו'. שאסור לכתוב ג' תיבות בלא שירטוט כבר ידוע מה שהקשו המפרשים ז"ל דרבינו סותר דברי עצמו שבכאן כתב שאסור לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט ובפ"ז דהלכות ס"ת דין י"ו כתב דמותר לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט והוא דבר תמוה הרבה עיין לה"ה ז"ל ומ"ש מרן שם ובחבורי שם בס"ד ועוד נלע"ד דרבינו דעת אחרת אתו וס"ל דכשכותב שלש תיבות לבדן והם עיקר כתיבתו אינו רשאי לכותבן בלא שירטוט אבל כשכותב פסוק ומכ"ש פרשה אז אין הקפידה אלא ביותר מג' תיבות וזה מפני שנתקשה ז"ל בההיא דפ"ק דגיטין דף ו' דר' אבייתר שלח לרב יהודה בני אדם העולין משם לכאן קיימו מעצמן ויתנו הילד בזונה והילדה מכרו ביין וישתו וכתב

ליה בלא שירטוט וא"ר יצחק שנים כותבין ג' אין כותבין במתניתא תנא שלשה כותבין ארבעה אין כותבין וכו' ע"כ. וקשה תרתי חדא דלמאי אצטריך להביא התוספתא והא דר"י הא להק' על ר' אבייתר בחדא סגי ותו דאיך פליג ר"י על התוספתא ועיין להתו' שם ומכח זה רבינו ס"ל דל"פ ומר אמר חדא וכו' דהתוספתא השמיענו בכותב פסוק או פרשה וכיוצא דאז עד שלשה הותר ור"י הוא דחידש לנו חידוש זה דהתוספתא לא אירי אלא בהא אבל אם בא לכתוב התיבות לבדן וכותב שלשה תיבות צריכין שירטוט שהרי במקום פסוק שלם הם עומדים דכמה פסוקים מצינו מג' תיבות ולכך רבינו כאן כתב להדייא כשכותבין גט יבמין או כתובת יבמין וכו' מפני שיש בהם ג' תיבות לבדן דבגט יש לא חפצתי לקחתה שהם ג' תיבות לבדן והם עיקר וגוף הדבר וכתובת יבמין ג"כ יבמה יבוא עליה שהם ג' תיבות ועיקרו של דבר בהא הוא דאירי ר"י דעכ"פ בעי שירטוט וכדי שנבין שזו היא כוונתו ז"ל כתב כאן כשכותבין גט יבמין וכתובת יבמין וכו' להודיענו שבאלו אין ללמוד ממ"ש בהל' ס"ת וגם שם רמזו לנו שכתבוז"ל כל כתבי הקדש אין כותבין אותן אלא בשירטוט וכו' ומותר לכתוב ג' תיבות בלא שירטוט יותר על זה אסור ע"כ הרי שביאר דבכותב כתבי הקדש קאמר דלפחות פסוק אחד וכיוצא דומיא דויתנו הילד בזונה והילדה וכו' שהביאו בגמרא ודייק נמי מה שסיים יותר על זה אסור שנראה לשון מיותר אך הכוונה להשמיענו שאפי' הג' תיבות לא הותרו אלא בזה האופן דאם כותב ג' תיבות לבדן והם העיקר כנז"ל אפי' ג' אסור וכיון שכן בהכרח שיותר מג' הוא איסור גמור ומעתה מ"ש בגמרא א"ל אביי אטו כל דלא ידע הא דר"י לאו גברא רבה הוא ולאו קאמר מאן דלא ידע הך מתניתא וכו' דהא ממנה יר' שהיא עיקר הפרכא לר"א וה"ט משום דר"י הוא מאריה דהך מתנית' שממנה למד דינו ולא הוזכרה במקום אחר וגם מדברי ר"י גופיה קשה לר"א דכיון דג' תיבות אין כותבין מכ"ש פסוק מד' או ה' ואם עדיין לבך נוקפך בפשט הסוגייא הנה מקום יש בראש לומר שהביא התוספתא גם כן להק' על ר"א דבין מדר"י ובין מהתוספתא קשה עליה אף דבאמת מר אמר חדא וכו' ומאי דקאמר אטו כל דלא ידע הא דר"י וכו' היינו משום דמתניתא בקל י"ל דלא שמיעא ליה ואין זה אלא דקדוק בעלמא ודעת רבינו מבוארת כמ"ש שלי"ת וכ"נ ממ"ש שם דף ז' שלח ליה מר עוקבא לר"א בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרן למלכות מהו שרטט וכתב ליה אמרתי אשמרה דרכי מחטא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי וכו' ע"כ דמפני היותו פסוק וביותר מג' תיבות הוצרך לשרטט וכו' ובפ"ג דהל' סוטה כשהזכיר סדר כתיבת המגילה לא הזכיר השרטוט מפני שכבר הוא נלמד מדין שכתב בהל' ס"ת ולא הוצרך לבארו בהלכות יבום אלא להשמיענו החידוש שבו ודו"ק

סוף דבר לעד"ן כעת הם אמיתותן של דברי רבינו וכוונתו הישרה זכותו יגן עלינו אכי"ר. ודע דגם בהרא"ש נמצאת קושיא זו אך היא בהיפך מדברי רבינו ועיין תירוץ נאה והגון להרב מג"א א"ח סי' ל"ב ס"ק ז' וה"ט מפני שס"ל כשיטת התוס' שם בגיטין ע"ע:

פרק ה

הלכה א

היבמה שנתן לה היבם גט כריתות וכו'. לא ידעתי איך נכתב גט זה דהרי אינה אשתו עדיין ולא ארוסתו ואיך יכתוב דהוות אנתתי או ארוסתי ואם יכתוב זקוקתי דבאמת היא זקוקה לו אין שייך בזקוקה גט כלל והו"ל כמגרש אשה דעלמא אלא די"ל דכיון שדבר זה אינו אלא בדיעבד ורבנן הוא דגזור שמא יאמרו כי היכי דגט לא מהני גם חליצה לא מהניא מעתה כיון דאיכא שם גט אין לנו לחלק בלשונות שאין הדבר אלא משום גזרה: **הואיל והגט מגרש א"א וכו'**. טעם זה לא עמד בגמרא אך רבינו כתב כן דלפי האמת כן הוא ועיין בס' ידי אליהו ז"ל שהאריך בזה:

הלכה ב

המאמר וכו' צריכה ממנו גט. עיין בתשו' מהרשד"ם א"ה סימן צ"ג שהאריך איך יכתוב בגט זה אם אנתתי או ארוסתי ודעתו ז"ל לכתוב ארוסתי ולא אנתתי כלל אך בש"ות מהריק"א סי' ו' בדיני יבום וחליצה הכריח שגם אם כתב אנתתי דהוי לישנא מעליא ע"ע ולעד"ן אף שאיני כדאי שיכתוב זקוקתי וארוסתי שכן הוא האמת דהא מדאורייתא היא זקוקתו והמאמר אינו אלא מדבריהם והם ז"ל חייבו לתת גט לבעלת המאמר א"כ האמת כן הוא ודו"ק:

הלכה ד

נתן מאמר וכו' יראה לי וכו'. דעת רבינו ז"ל מבוארת כדעת הרמב"ן והרשב"א שהזכיר ה"ה ז"ל אך מ"ש מפירש"י דהותרה לאחים אבל לא לדידיה לא מצאתי כן בפירש"י שלפנינו ואפשר דנ"ל ממ"ש הותרה לשלישי אחר מיתת השני ע"כ ואם איתא דהותרה אף לשני מילתא דפשיטא היא אלא ודאי שכוונתו דלשני נאסרה עכ"פ ולא הותרה אלא לשלישי דוקא ומ"מ היה לו להה"ה ז"ל להזכיר מ"ש רבינו בפ"ו דין כ"ט שכתב דין זה וביארו להדייא שמת זה שנתן הגט דאלו בדברי רבא לא הוזכר זה אלא ודאי שדעתו ז"ל שלעצמו נאסרה עכ"פ ועיין מ"ש שם בס"ד שוב מצאתיו בדף נ"ב ד"ה או דילמא האי לחודיה וכו' ודו"ק:

הלכה ו

המאמר שניתן וכו'. פר"ג דף נ"ב במתני' דעשה מאמר ובעל ה"ז כמצותה (ופי' רש"י מפרש בגמ' אף זו כמצותה) ובגמרא לימא מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא מצות יבמין מקדש ואח"ך בועל אימא אף זו כמצותה פשיטא סד"א כיון דאמר מר העושה מאמר ביבמתו פרחה ממנו זיקת יבמין וחלה עליו זיקת אירוסין ונישואין אימא לאו מצוה קעביד קמ"ל ע"כ. ולכאורה ק' דמאי קאמר לימא מסייע ליה דאימא הה"נ ותו דאמאי דחיק אנפשיה לומר דמתני' אף זו קתני לכ"נ דכוונתו דאם איתא מאי קמ"ל רב הונא הרי מתני' מבוארת היא ולזה אמר תחילה לימא מסייע ליה שאם יתרץ לו הה"נ יק' לו וכי ר"ה מתני' אתא לאשמועינן ומש"ה הוצרך לאוקומי מתני' דאף זו קתני כלומר דעיקר מצות התורה היא הביאה לחודה ומ"מ אם הקדים לה המאמר אף זו כמצותה דהו"א כיון דאמר מר דאם עשה מאמר פרחה הימנו זיקת יבמין וכו' ונמצא שלא קיים המצוה כתיקונה קמ"ל דאף בזה קיים המצוה ולפ"ז ההיא דר"ה מידחייא לה דודאי לא נניח סתם מתני' ונתפוס דברי האמורא מכ"ש שהתלמוד גופיה מוכח אנפשיה דלא ניחא ליה בדברי רב הונא שהרי דחיק לאוקומי מתני' באופן שלא תסייע אותו אכן מה נעשה שרבינו כתב כאן שהוא מאמר כשר דמשמע אפי' לכתחילה וכ"כ לקמן חוץ מן הנותן מאמר ובעל וכו' שזו היא כהלכתה וגם ברפ"ב כתב דחז"ל תיקנו המאמר קודם הביאה דמשמע שכך היא עיקר המצוה וכתב ה"ה שם שהוציאו מדברי ר"ה דקאמר מצות יבמין וכו' והרא"ש גם הרי"ף ז"ל לא הביאו כי אם דברי ר"ה משמע דהכי קי"ל וכ"פ הטור והרב"י סי' קס"ו לכ"נ דס"ל ז"ל דודאי כוונת התלמוד לפסוק כר"ה שהרי בתר הכי מייתי הא דר"ה דקאמר דאם בעל בלא מאמר תחלה קנה ופריך עלה דהתניא לוקה ומתרץ מ"מ מדרבנן דרב מנגיד מאן דמקדש בביאה וכו' משמע להדייא דחז"ל הם שתיקנו שיקדש תחילה ואפי' ביבמה ולפ"ז מ"ש לעיל אימא אף זו כמצותה הכוונה דמהא לא תסייעיה די"ל דכוונת המשנה היא דאף זו קאמר ור"ה הוא דאתא לאשמועינן עיקרא דמילתא דקאמר להדייא מצות יבמין וכו' ולפ"ז מאי דפריך פשי' הכוונה לפי הס"ד הזה ודו"ק:

הלכה ט

הבעילה שבועל וכו' נקראת בעילה כשרה. איכא למידק דלשון כשרה משמע דאפילו לכתחילה ש"ד וכמ"ש לעיל דין ו' דהמאמר שלא נעשה אחריו ד"א אלא בעילה נקרא מאמר כשר והוי לכתחילה כמ"ש שם וא"כ ק' דבפ"ק דקידושין דף י"ב אמרינן דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה ובפ' ר"ג (יבמות דף נ"ב) אמרו כן גם גבי יבמה למאן דבעיל

בלא מאמר ופסקו רבינו פ"ב דין ב' וכיון דאיסור גמור קעביד וראוי לענשו אף שאינו אלא מדרבנן לא שייך ביה לשון כשרות והול"ל שהיא בעילה גמורה א"נ בעילה פחותה כמ"ש בספ"ג דה"א ע"ש וי"ל דהכא לא נחית לזה שעיקר הדין כבר הזכירו בה"א ואגב דבעי למימר בסיפא דאם קדם מאמר וכו' דהויא בעילה פסולה נקט ברישא בעילה כשרה:

הלכה יא

יבמות רבות וכו'. ה"ה ז"ל הטריח עצמו להגיה בדברי רבינו במקום מ"ש וצריכה חליצה אחת מהן שצ"ל כל אחת מהם וזה מכח מ"ש אח"ז עד שתחזור על כל האחים או עד שתחלוץ כל אחד מהן ומכח זה תמה על רבינו איך פסק דלא כשמואל וכו' ועוד תמיהות אחרות ע"ע וכבר ידוע מ"ש מרן ז"ל כאן דא"צ להטעות בדברי רבינו דהאמת הוא דכשמואל פסק ומ"ש עד שתחזור על כל האחים וכו' היינו דוקא למפטר צרה אבל למפטר נפשה א"צ ע"כ. וכ"כ הרב"ח ז"ל וקרוב לדבריו כתב הרל"מ ז"ל ואין להאריך:

הלכה יג

כל יבמה וכו'. **שהרי נעשית א"א בבעילה**. כלומר בין שבעל בפני עדים בין שבעל בינו לבינה כיון שהם מודים הרי הוחזקה א"א וצריכה גט עכ"פ ולא איצטריך זה אלא אגב דין המאמר דלקמיה דפליגי ביה ר"ג ורבנן:

הלכה יז

שני יבמין וכו'. **רצה האחד לחלוץ קודם שידע מה עשה אחיו אין מונעין אותו**. מרן ז"ל תמה על זה דמ"ש מהאשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה וא"ל מת בעליך לא תחלוץ דחיישינן שמא תהא צרתה מעוברת ותלד ונמצאת אתה מצריכה כרוז לכהונה ע"כ ואף שאיני כדאי נלע"ד דרבינו נרגש מזה שכתב לפיכך ראובן שהיה בירושלם ולו שתי נשים אחת בעכו ואחת בצור וכו' להורות לנו כוונתו שהם רחוקים מבעליהן באופן שאין לחוש לעיבור כלל ומטעם זה אם בא לחלוץ אין מונעין אותו דאין כאן כי אם חששא שמא אחיו קדם ואין בזה קפידא וזה רמז אותו רבינו גם בפ"ג דין י"ז שכתב בדין זה שהצרה שהיתה עם בעלה כשמת תמתין צ' יום ותחלוץ או תתיבם ולא תחוש לצרתה שבמדינה אחרת הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה ע"כ הרי שכשהאשה רחקה נדוד מבעלה אין לחוש לעיבור כלל ועפ"ז יתורץ מה שקשה עוד על רבינו ששם כתב שאפי' אחר ט' חדשים לא תחלוץ שמא תצא חליצה שלא היתה צריכה ותנשא לכהן ויאמרו שהחלוצה מותרת לכהן ואילו הכא לא חייש לזה אכן נראה דסמיך עמ"ש שם שאם כבר היתה פסולה לכהן אין לחוש והכא לא נחית אלא לאשמועינן עיקר הדין והרל"מ ז"ל תריץ באופן אחר ע"ע. שוב ראיתי להמש"ל ז"ל לעיקר קושית מרן שכתב דיש לחלק דהתם

אית לה תקנה לידע אם צרתה מעוברת אבל הכא אין לה תקנה דאפילו יודע שלא חלץ ולא יבם אחיו שבעכו שמא למחר יחלוץ או ייבם ונמצאת כל ימיה עגונה ע"כ ועם כי חילוק נכון הוא עדיין יש לגמגם בו דע"י כתבים מהב"ד או שלוחים יכריחו לו לחלוץ או לייבם דהא קי"ל מצוה בגדול וכו':

הלכה יח

יבם קטן וכו'. פשטן של דברים שקניית הקטן בביאה אינו אלא מדרבנן שהרי כתב שביאתו כמאמר בגדול וכו' וכן משמע ממ"ש פ"א דין י"ו שכתב שם דיבם בן ט"ש ויום אחד שבא על יבמתו יקיים אבל אינו חולץ עד שיגדיל ויבדק שהרי איש כתוב בפרשה לעניין חליצה וכו' ע"כ וידוע דחליצה ויבום הם שוין דכל שזוקק ליבום זוקק לחליצה וה"ה ז"ל כתב כאן בד"ה יבם קטן וכו' דהרמב"ן ז"ל כתב דמדאורייתא קנה אותה לכל דבר וכו' ע"כ וכן דעת רש"י בפ"ק דקידושין דף י"ט אמנם התוספות שם חלקו עליו וכתבו שאינו קונה אותה אלא מדרבנן כדאמרינן בעלמא עשו ביאת קטן כמאמר בגדול עכ"ל ונ"מ מזה למ"ש רבינו דמאמר בן ט"ש ויום א' אם נתנו בתחילה מועיל והרי הוא פוסל בו על הגדול והוא גמרא ובריתא שם דף צ"ו אך צריכים אנו לטעם הדבר דהא עיקרו של מאמר דמהני אמרו שם דף ן' מ"ט אמור רבנן מאמר ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי מאמר לא מהני אמרי מאמר לקנות וביאה לקנות ומדמאמר לא מהני ביאה נמי לא מהני ואתי למבעל אחר ביאה ע"כ. ומבואר הדבר שגזרה זו שייכא בגדול שקונה בביאה אבל בקטן אם נאמר כדעת הרמב"ן ורש"י ז"ל שהוא קונה מ"הת ניחא אבל לדעת התוס' ופשטן של דברי רבינו שאין קנינו מ"הת מאיזה טענה פוסל מאמר הקטן לאחיו וכ"כ הריב"ש ז"ל ע"כ ולעד"ן דאף לדעת התוס' לא חלקו חז"ל בזה וכיון שהחזיקו בגזרת המאמר לא חלקו בו בין קטן לגדול והוא פשוט:

וגיטו וחליצתו אינם כלום וכו'. בפירוש המשנה דף צ"ו פי' רבינו דיש לו גט ויש לו מאמר ובדף ק"ד כתב אבל לדעת חכמים חליצת קטן אינה כלום ואינה פוסלת והלכה כחכמים ע"כ וק' דכל עצמו של גט אינו אלא מכח חליצה דבמקום חליצה הוא מדחז"ל וכיון דחליצה לית ליה כ"ש גט. והתי"ט כתב שם שרבינו חזר בו בחיבורו וכו' ע"כ תיקן ז"ל בהחזרה ולא חש לתרץ הקו' על רבינו בפי' המשנה ולעד"ן דבפי' המשנה היה סבור דחליצה ודאי אינה מועלת לו כיון שהוא קטן ואינה באה אלא להתירה לזר ואין במעשה קטן כלום אבל גט שאינו אלא תקנת חז"ל לאוסרה עליו ועל שאר האחים כשם שתיקנו לו מאמר כך תיקנו לו גט כיון דשניהם מתקנת חז"ל בענין זה:

הלכה כ

וחזר אחיו הגדול ובא עליה או חלץ או נתן גט וכו'. במשנה ובברייתא תני ג"כ מאמר ורבינו השמיטו. גם ראיתי להטור סימן ק"ע שלא הזכירו והרב"י תמה עליהם ולא תירץ כלום ע"ע ואין ספק שהדבר ק' מאוד דמה יש חילוק בין מאמר לגט בענין זה ודוחק לומר דה"ה לאינך שמנה ז"ל א"ו דט"ס הוא:

הלכה כג

לפיכך אם היו כל היבמות וכו'. פב"ש דף ק"י מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה וכן שתי חרשות וכו' ופירש"י או חליצתה משתגדיל ע"כ נראה שנרגש מדתנן פ' מ"ח דף ק"ד דתנן קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה הרי שחליצת קטנה אינה חליצה ולכ"פ דכוונת המשנה משתגדיל אך ק' דא"כ היינו גדולה וקטנה דקתני בתר הכי ואפשר משום דהתם לא קתני אלא ביאה והתוס' שם ד"ה וחרשת וכו' כתבו דאיכא לאוקומי תו הך מתני' דמשמע דמהני חליצה בקטנה כר"י דדריש אשה בין גדולה בין קטנה ועוד כתבו דבירושלמי גריס במתני' דלעיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה דמשמע מינה דחליצת הקטנה בדיעבד מהניא וכי קתני הכא דחליצת אחת מהן פוטרת צרתה היינו בדיעבד ורבינו בפירוש המשנה לא הזכיר אלא ביאה ונ"ט שהחליצה א"א לפי שחרשת לא תחלוץ ע"כ ומדנ"ט לחרשת לבד משמע דקטנה איכא מ"ד דתחלוץ והיינו ר"י כמ"ש התוס' ומעתה דברי ה"ה ז"ל בכאן מגומגמים הרבה שכתב וז"ל וקטנה סבור רבינו דאתיא כסתם מתני' דפמ"ח דתנן דקטנה בת חליצה אבל לדידן וכו' ע"כ. וק' דאדרבה סתם מתני' דפמ"ח מוכחא דקטנה לאו בת חליצה היא כאמור והרל"מ ז"ל תירץ דה"ה ורבינו גרסי בפמ"ח ואם לא חלצה חליצתה כשרה כגי' הרב אלפסי ז"ל והיא גי' הירושלמי שכתבו התוס' וכו' ע"ע. וגירסת הרי"ף שלפנינו כתוב כגרסתינו חליצתה פסולה גם נדחק הרל"מ ז"ל לתקן לשון הגמרא לדעת זה ע"ע. ולעד"ן שט"ס נפל בדברי ה"ה וצ"ל וקטנה סבור רבינו דאתייא כר"י דפמ"ח דתני דקטנה בת חליצה היא ע"כ. ובהכי ניחא הכל וכנז"ל אלא שתמהתי על הרב"י ונאמני ביתו שלא נרגשו מזה כלל ע"ע:

הלכה כד

היתה א' חרשת וכו'. רבינו והרי"ף גורסין בכל החלוקות של המשנה דר"א אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו וכמ"ש הרב"י סי' קע"א אמנם הראב"ד ז"ל לא היה גורס הא דר"א אלא באחרונה וכגירסתינו ולכך השיג עליהן ואף דה"ה ז"ל כתב דהדבר צריך לו הכרע כבר הרב"י שם הביא משם הרמב"ן ז"ל הכרע גמור לדברי רבינו והרי"ף ז"ל וסיים

דאין לפקפק בדבר ע"ש אלא דק"ק על הרב"ח שם שנראה מדבריו דדעת רבינו והרי"ף דמלתא דר"א אכולהו קאי והראב"ד ז"ל ס"ל דלא קאי אלא אסיפא דמשמע דכולהו גרסי כגירסתינו והוא דבר תמוה לומר דר"א קאי אכולהו דכיון שהם חלוקות משונות ויש הפסק ביניהם אם איתא הו"ל לאפלוגי אכל חדא וחדא ודו"ק:

הלכה כו

אבל מלמדין את השנייה וכו'. לשטתיה אזיל דגריס בכולהו רא"א מלמדין את הקטנה שתמאן:

הלכה כז

וכן הדין וכו'. דברי רבינו מגומגמים הרבה מדברי הגמרא וכבר הושג מהראב"ד ז"ל וה"ה הליץ עליו קצת ומר"ן ז"ל הביא עוד דברי הרשב"א ז"ל ולא תירץ כלום גם הרל"מ ז"ל עמד עליו מצד אחר ונדחק הרבה ומה נענה אנן גם התוס' ז"ל הק' שם ד"ה קסבר רב והוי גם כן קשה יותר לדעת רבינו ומ"מ הרואה יראה שהכל יתישב בדרך דחוק:

הלכה כח

בא היבם תחילה וכו'. עיין להרל"מ ז"ל שהאריך בישוב דברי הראב"ד ז"ל:

הלכה ל

בא על הקטנה וכו' יקיים הגדולה וכו'. וא"ת ומ"ש מחרשת ופקחת שכתב לעיל דין כ"ט שאם בא על החרשת וחזר הוא או אחיו ובא על הפקחת החרשת יוצאה בגט והפקחת בגט וחליצה וה"נ נימא דתצא הגדולה בגט וחליצה כמו הפקחת דגדולה ופקחת שניהם שוין וי"ל דהכא כיון שמיאנה הקטנה הו"ל כמאן דליתא מעיקרא ולא קמה אלא הגדולה ולכך יקיים משא"כ בחרשת דקי"ל שמקצתה קנויה וכו' נמצא שביאתה פסלה להפקחת להדיא אלא שעדיין ק' דממ"ש כאן שמלמדין את הקטנה שתמאן משמע שע"י מיאונה תתקיים האחרת וא"כ מ"ש מקטנה וחרשת שכתב בדין כ"ח שמלמדין את הקטנה שתמאן והחרשת יוצאה בגט וי"ל דידוע שהחרשת אין קנינה אלא מדרבנן וכיון שכן בין היא בין הקטנה אין להם קנין גמור מ"הת לכך כל אחת פוסלת חברתה לגמרי משא"כ הכא בגדולה וקטנה שהגדולה קניינה מ"הת להדיא וכדי לתקן הספק של הקטנה מלמדין אותה שתמאן וכ"כ הרל"מ ז"ל לקו' הרשב"א ופשוט:

פרק ו

הלכה ב

ואנדרוגינוס. עניינו מבואר בדברי רבינו פ"ב דה"א דין כ"ד ע"ש ומשם יש להכריח שאינו מוליד לעולם וכ"כ להדיא לקמן דין ח' ומ"מ דעת ר"י והרא"ש שהביא הטור סי' קע"ב דהוי כזכר לכל דבריו אף דבאמת אינו מוליד:

הלכה ג

וכשיבם החרש אינו מוציא לעולם שבעילתו עושה אותה א"א גמורה. הנה מרן ז"ל הכריח דדעת רבינו בחרש שאחיו פקח דוקא דאם אחיו חרש פשיטא דמצי מגרש וכו' ע"כ. ועדין ק"ל מנ"ל לרבינו מ"ש שבעילתו עושה אותה א"א גמורה דמשמע דהבא עליה בחנק כא"א וגם הבן יהיה ממזר ודאי דכיון שהוא חרש ואין לו ביאה מ"הת דהא ודאי אם קדש אשה אינה מקודשת מ"הת וכמ"ש מרן ז"ל משמו והרי בא עליה כמה בעילות ואיך תחשב א"א גמורה וגם בפקח שקידש אשת החרש כתב רבינו פ"ד דה"א דהויא מקודשת לשני ע"ש ואי משום מ"ש פ' מי שאחזו אלא דנפלה ליה מאחיו פקח אין הטעם שם מפני שבבעילתו עושה אותה א"א אלא מפני שאין כח בגירושי החרש להפקיע זיקת אחיו המת שהיא מדאורייתא וכמ"ש רש"י שם להדיא ואין לדחוק דכך היא כוונת רבינו ג"כ דשם א"א לא יתכן בעולם בזקוקה ליבם דאינה אלא בלאו כמ"ש רבינו פ"ב דין ח"י וכיון שאין ביאת החרש ביאה לעניין שתקרא אשתו איך יתכן שע"י ביאתו תחשב א"א גמורה ומנ"ל הא וכעת צל"ע וביותר ממרן ז"ל ובב"י סימן קע"ב שנרגש ממ"ש רבינו שבעילתו עושה אותה א"א וכו' ואיך נחה דעתו ז"ל במ"ש גם נאמני ביתו ז"ל לא נרגשו מזה לא ידעתי מהו:

הלכה ד

הספיקות כגון שהיתה ספק ערוה על אחיו. המש"ל ז"ל הגיה שצ"ל כגון שהיא ערוה על אחיו והיבם קאי דאי אבעל תתייבם ממ"נ אי ערוה היא לגבי בעל לא תפסי קדושין והויא כנכרית ליבם ואי לאו ערוה היא אשת אח במקום מצוה היא ותע"ב עכ"ל. ועמ"ש לקמן דין י"ב בע"ה ודומה לזה כתב רבינו לקמן דין ו' בספק קדושין וכו' ומבואר עוד שכל הרעותות שהזכיר רבינו בדין זה איבם קיימי א"כ י"ל דה"ה בהא:

ופצוע דכא וכו'. משמע להדיא דסריס אדם אינו מייבם לכתחילה ועיין להתי"ט שם שנתקשה בדברי רבינו בפי' המשנה והניחו בצ"ע. ואחרי המחילה הראויה לא חש להבין דברי רבינו על בוריין שהם מבוארים וכבר עמדו עליו בס' קול הרמ"ז ז"ל וס' בית דוד

נר"ו גם הרב כנ"הג סימן קע"ב האריך בדבר ע"ע ומ"ש ואם בעל סריס אדם קנה שהרי היתה לו שעת הכושר מינה אנו למדין לזקן ביותר דאף שהיה לו שעת הכושר שאני דאפילו אקשויי נמי לא מקשי וק"ל ומ"ש רבינו שהטומטום שנקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה מייבם וכ"פ פ"ב דה"א נראה קצת שהוא ראוי להוליד דאל"כ הא בעינן להקים לאחיו שם ולפחות שהיה לו שעת הכושר כגון סריס אדם וכו' וצ"ע:

הלכה ו

ואם רצה היבם לגרש אחרי שיבעול וכו'. אף דהגט במקום חליצה קאי וכו' כמבואר ברפ"ה וה"נ כיון דאין קדושיה אלא מדבריהם היה הדין נותן שאף קודם שיבעול יועיל לה הגט מ"מ איכא למגזר טפי שמא יאמרו דגט במקום חליצה קאי להדיא ודו"ק:

הלכה ז

שזקנה ועקרה היתה להם שעת הכושר. אף דבגמ' לא אמרו שום טעם מ"מ ראוים הדברים למי שאמרן אך קשה לפי טעם זה מאי שנא מזקן שתשש כחו וכו' שכתב רבינו לעיל דאינו מייבם והרי אף שעכשיו אינו ראוי מ"מ היתה לו שעת הכושר ותירץ הרל"מ ז"ל דשמא רבינו סמיך אטעמא שכתב הנ"י דהרי ראינו כמה עקרות וזקנות שילדו ולכך ראויה ליבם דדילמא אע"פי שנראית זקנה לבסוף תלד עכ"ל ולעד"ן דאין כן דעת רבינו דאם איתא למה ליה טעמא דהיתה להם שעת הכושר דמשמע דאף שעכשיו אין שום מציאות שילדו מפני שהיתה להם שעת הכושר מקודם נקרא ראוי לבילה והרי אי ס"ל טעמא דהנ"י ז"ל אין צורך לטעם זה כלל ותו דאעיקרא דדינא מי לא עסיקינן שהיא זקנה ביותר ועקרה ודאית ואם נאמר דאפשר שתלד הרי קי"ל דאין מזכירין מעשה נסים כמ"ש בא"ט גבי איוב ובפ' האשה בתרא גבי מעשה שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים וא"ל רבנן לר"מ אין מזכירין מעשה נסים ובש"ות מהרח"ש דף ר"ג ערבו לו דברי הרל"מ ז"ל אך בש"ות הרד"ך ז"ל בית ב' חדר י"ב הסכים כמ"ש של"ית. ומעתה לעיקר קושיית הרל"מ הדבר נראה פשוט דגבי זקן איך שייך שעת הכושר כיון שהוא זקן ביותר עד שאינו ראוי וכו' כמ"ש שם משא"כ גבי זקנה ועקרה דשם ביאה מיהא איכא ובדידיה תלה רחמנא לא בדידה והך עקרה שהיתה לה שעת הכושר לכאורה איני יודע לשער דבר זה דכיון דמימיה לא ילדה הרי היא בחזקת עקרה ואם ילדה ואח"כ פסקה מנ"ל לומר שהיא עקרה הרי עינינו הרואות כמה נשים שעומדות כמה שנים בלא הריון ושוב יולדות וכמה ג"כ שלא זכו עם הבעל הראשון ועם השני זכו עד שמצאתי לרש"י ז"ל בסוטה דף כ"ה שפי' דעקרה היינו ע"י מכה ועיין להתוס' ז"ל שמתוך דבריהם י"ל עוד כגון ששתתה כוס של עקרין וק"ל:

הלכה ח

ואלו הן שהן פטורות וכו'. כולהו יליף להו מקראי דמייתי לקמיה אלא שלא סדרן על סדר הפסו' כמבואר ונראה דלשיטתיה אזיל שהקדים בתחילת הפרק סריס חמה ואנדרוגינוס ושוב סדר החרש והשוטה והקטן (אלא שכאן החרש נשתנה דינו כמבואר) וכו' והוצרך להביא הפסוקים לכל אחד אף אם לא סדרן על סדר הפסוקים ודו"ק כי דבריו ז"ל בכיוון:

הלכה ט

כגון שהיתה אחות אשתו או אמה או בתה וכו'. בפ"ב דא"ב פסק רבינו העריות שהם אסורות לעולם ואמה ובתה בכללן אמנם אחות אשתו אינה אסורה אלא בחיי אשתו אבל אם מתה אשתו הותרה לו דבחייה כתיב וכ"ש שהיא ראויה ליבום וחליצה וכאן נחית להשמיענו עיקר הדין ופרטי הדין כבר ביארם שם וק"ל. ומ"ש רבינו שנאמר ולקחה לו לאשה וכו' לא היה צריך לדרשא זו דהא לא נדחו דברי רבא בגמרא פ"ק דף ז' דאין עשה גרידא דוחה ל"ת שיש בו כרת וה"ה ז"ל כתב דכיון דאין זה מעלה ומוריד לעיקר הדין לא חשש רבינו בזה וכו' ע"כ ולעד"ן איזה הכרח היה לו לרבינו בזה שהרי הביא פסוק זה בדין הקודם וחזר ושנאו כאן:

הלכה י

לפיכך אם עבר וכו' והיא וכל צרותיה מותרות וכו'. הק' הרל"מ ז"ל דאמאי לא חשבינן לה כביאה פסולה כיון דמדרבא אסר ביאה ראשונה אטו ביאה שניה כדחשבינן לביאה אחר הגט ביאה פסולה וכו' ואם נאמר דאין לדמות גזירות חז"ל זו לזו א"כ קשה למה קרא רבינו לקמן פ"ז דין י' חליצה פסולה וכו' וכתב דנ"ל דאם היתה אחת מחייבי לאוין שאינה פוטרת צרתה וכו' ע"כ והנה ה"ה ז"ל עמד ודרשם מברייתא מבוארת פרק כיצד דף ך' דקתני איסור מצוה ואיסור קדושה וחייבי לאוין חלץ לה או בא עליה נפטרה צרתה ע"כ ונכלל בקו' הרל"מ ז"ל אך נראה שלא ראה דברי הטור סי' קע"ד שכתב כדברי רבינו ממש דאין חליצת חייבי לאוין או עשין או שניות פוטרת הצרה וכו' ואם עבר ובא עליה קנאה ונפטרה צרתה ע"כ והרב"י שם כתב היינו כמ"ש סי' ע' ושם הביא דברי ה"ה שבפ"ז והרואה יראה שעדין עיקר קו' הרל"מ ז"ל במקומה עומדת והרב"ח ז"ל שם כתב לדברי ה"ה דהברייתא לא איירי אלא מדין תורה דכיון דקדושין תופסין בה מ"הת מעתה ביאתה ביאה וחליצתה חליצה ורבנן עבוד תקנתא דכל חליצה פסולה דלא חזיא ליבום צריכא לחזור על כל האחים ואינו פוטרת צרתה וכו' אמנם ביבום אם בא עליה כיון דקנאה נפטרה צרתה אף מדרבנן וכו' ולא דמיא לביאה פסולה דצריכה חליצה אחריה דהתם שייך גזרה ביאה אחר מאמר אטו ביאה אחר ביאה אבל הכא ביאה גרידא

היא וליכא למיגזר וכו' ע"כ. ומתוך דבריו למדנו תירוץ מבואר לקו' הרל"מ ז"ל דבשלמא בביאה אחר הגט כיון שפסל עצמו ע"י הגט דין הוא שתהא ביאתו פסולה וכו' משא"כ בנפלה לפניו גרידא די לן שחז"ל גזרו עליו שלא ייבם משום גזרה דרבא אבל אם עבר ובא עליה אין כאן לקונסו כדברי הרב"ח ז"ל וכל זה הוא בביאה דיש לגזור ג"כ דבית אחד אמר רחמנא וכו' משא"כ בחליצה דאין קפידה אם יחלוץ לשתיהם העמידו דבריהם בה ועכ"ז לבי מהסס דלמה נפסול אותה לכהונה ודו"ק ועמ"ש ברפ"ח:

הלכה יא

ויבמה שהיא אלמנה מן הנישואין וכו'. במשנה תנן אלמנה סתם דמשמע בין מן הנישואין בין מן האירוסין ואסיקו בגמ' דגזרו ביאה ראשונה באירוסין אטו ביאה שניה וכבר נתבאר זה בדברי רבינו בדין הקודם במ"ש אבל חכמים גזרו וכו' ולא בא לחדש כאן אלא משום הצרה דאף דבחייבי מיתות וכריתות ב"ד קי"ל כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה ובדברי רבינו לקמן דין י"ד משום חומר שבהם הם פטורין לגמרי אפי' להצרה אבל בחייבי לאוין אינו כן דאף שאינו עולה ליבום מ"הת מ"מ הצרה לא נפטרה וכמ"ש רבינו לקמן דין ך' וכ"ז מתבאר מן הסוגיא התם:

הלכה יב

היתה היבמה ערוה על בעלה כגון שעבר וטעה ולקח אחותו מאביו וכו'. לשון זה אינו בגמ' וה"ה ז"ל ציין מההיא דא"ל מתה אשתך ונשא אחותה וכו' ע"כ ושם אין הערוה אלא לגבי הבעל משום אחות אשה ורבינו כתב אחותו מאביו וכיון שהיא אחותו מאביו מוכרח שהיא אחות היבם ג"כ מאביו שהרי נתבאר בפ"א דין ז' דאין חשוב אח לענין יבום אלא מצד האב וכיון שכן הרי היא אחות היבם ג"כ והרב"י סי' קע"ג כתב דממ"ש רבינו אח"ז ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מותרת ליבם וכו' משמע דעד השתא באסורה גם ליבם איירי

ואיני יודע לשער איך הוה ס"ד שתהיה מותרת ליבם כיון שהיא אחותו מאביו ועיין להרל"מ ז"ל. ולולי דמסתפינא הוה אמינא שכשחיבר הב"י היתה גירסתו בדברי רבינו כדברי הטור ז"ל שכתב וז"ל היתה היבמה באיסור ערוה על הבעל כגון שעבר או טעה ונשא בתו או חמותו ומת ונפלה לפני אחיו אין זו אשתו וכו' ואם היה לה צרה חולצת או מתייבמת וכתב הרב"י שם דנ"ל מההיא דתני לוי דף י' ע"ש וכתב שם הרב"י ז"ל זה הלשון ע"ד הטור ע"ע ולהטור גופיה ניחא שהעתיק בתו או חמותו מעתה אין באלו איסור על היבם ולכך הצרה היא זקוקה. אף שעדין ק' לי טובא ותמיהא מילתא בדברי הטור שכתב כגון שעבר או טעה ונשא בתו דכיון שהיא בתו הרי יש לו זרע עכ"פ ואיך

תהיה זקוקה לא היא ולא צרתה לכ"נ דבין להטור בין לרבינו לא דייקו בדבר אלא באו לאשמועינן דכשהיא ערוה על הבעל מחייבי כריתות אף שהיא אינה ראויה ליבום מפני שמעולם לא היתה אשת אחיו מ"מ הצרה במקומה עומדת לחלוץ או להתייבם וניחא ג"כ שהרב"י ציין ע"ד הטור מההיא דלוי דתני אמו פעמים פוטרת צרתה וכו' ואלו הטור העתיק בתו או חמותו וניחא ג"כ לדברי ה"ה ז"ל שציין מההיא דא"ל מתה אשתך ונשא אחותה וכו' דכולהו חייבי כריתות נינהו וניחא ג"כ שהרב"י הכריח ממ"ש רבינו אח"ז ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מותרת ליבם דמלשון זה יש לדייק דעד השתא באסורה ג"כ ליבם איירי משום דאי ממ"ש אחותו מאביו אין להוכיח דבהכרח לדוגמא בעלמא נקטיה ולאו דוקא. ודע דהרב"ח ז"ל הכריח כגירסת הספרים דגרסי בדברי רבינו חולצת ולא מתייבמת ונראה ודאי שלא ראה דברי מרן כאן שהרי לא הזכירו ותפס הגירסא במושלם ע"ע גם הרל"מ ז"ל לא ראהו ע"ע:

הלכה יג

חוץ ממחזיר גרושתו וכו'. הנה מרן הקדוש נתקשה הרבה בדברי ה"ה ז"ל במ"ש בדין אלמנה מן הנישואין וכו' דמדמדמי לה לאלמנה לכ"ג משמע דמחזיר גרושתו אית ביה עשה ול"ת וזה א"א דהרי אין בה אלא לאו בלבד וכו' ע"כ. ולעד"ן המדקדק בדברי רבינו יראה דאין במחזיר גרושתו מן הנישואין שום לאו לגבי היבם שהרי כתב שאם לא היתה אסורה על היבם לא משום לאו ולא משום עשה וכו' ה"ז מותרת ליבם חוץ ממחזיר גרושתו כלומר דאף דאין בה לאו מפורש לגבי היבם ה"ז חולצת ולא מתייבמת דאם איתא שיש בה לאו לא הול"ל חוץ וכו' אלא הול"ל לפיכך וכו' אלא ודאי דכוונתו דאין בה שום לאו והטעם שאינה מתייבמת מכח הק"ו שאמרו בגמ' אם במותר לה דהיינו בעלה נאסר לה באסור לה דהיינו יבם לכ"ש וכפי דברי רש"י ז"ל בסוטה דף ו' ד"ה באסור לה וכו' נראה שאיסור היבם היינו מכח קרא דלא יוכל בעלה וכו' ומבואר הדבר שאין כאן לאו גמור לגבי היבם דעיקרו של לאו זה לא נאמר אלא לגבי הבעל עצמו והרי היבם כשאר בני אדם שכולן מותרים ליקח אשה זאת ואף אם היינו אומרים דאיסור היבם היינו מכח שנאסרה לו ע"י גירושי אחיו שאז ודאי היתה אסורה לו מכח אשת אחיו שלא במקום מצוה מ"מ כשאחיו החזירה אף שעבר הלאו דלא יוכל בעלה וכו' מ"מ כיון דקי"ל דקידושין תופסין בחייבי לאוין הרי נתחייב היבם ליבמה כמבואר בפ"ז דין י"ב וכיון שכן בהכרח שאין שום לאו מבואר במחזיר גרושתו לגבי היבם אלא דרך דרשא או אסמכתא מכח הק"ו הנאמר בגמ' וזו היא כוונת רבינו. מעתה מ"ש ה"ה דרצתה נפטרת בחליצתה של זו אבל לא בביאתה אם עבר ובא עליה כדין אלמנה מן הנישואין

לא נחית לומר שיש בזו שום לאו ולא עשה דזה מבואר גמור אלא בא לומר דכי היכי דבאלמנה לכ"ג אם עבר ובא עליה באיסור אין ביאה זו פוטרת צרתה ה"נ זאת כיון שיש איסור בביאתה אינה פוטרת צרתה זה הוא הנלע"ד ועיין להרב"ח ז"ל שחלק על מרן ז"ל והרב"ש ז"ל חלק על הרב"ח ולעד"ן כמ"ש פשוט. ולאידך תמיהא שתמה מרן ז"ל על ה"ה ז"ל מההיא שכתב רבינו פ"ז דין י' וכו' נמשך עמ"ש לעיל שיש לאו במחזיר גרושתו לגבי יבם וכבר הוכחנו שאין בה שום לאו מפורש ודברי רבינו הם לקוחים מדברי הגמ' שם דף י"ב דמסיק דהיא חולצת לבד וצרתה או חולצת או מתייבמת ועמ"ש פ"ח דין ט' בדברי ה"ה ז"ל דנראה סותר דברי עצמו:

וכן יבמה שהיא ספק ערוה על היבם או ספק ערוה על בעלה וכו'. האי או ספק ערוה על בעלה הוא מגומגם חדא שבלפיכך שביאר אח"ך כל עיקרו אינו אלא מפני היותה ספק ערוה על היבם ואין לנו שום נפקותא להיותה ספק על הבעל ועוד שכיון שכתב לשון או משמע שהיא חלוקה אחרת מופרדת והי"ל לבארה כמו שביאר ספקה של יבמה על היבם והנה ידוע מ"ש מרן ז"ל לקו' הטור ע"ד רבינו כתב בסוף דבריו שמ"ש בס"ר או ספק ערוה על בעלה הוא ט"ס א"נ שהאל"ף היא יתירה וצ"ל וספק ערוה על בעלה דהב"ע שהיתה ג"כ ספק ערוה וכו' ע"כ. והמש"ל ז"ל אחר שהביא דבריהם ז"ל הסכים דקושטא דמלתא היא דהדין שכתב רבינו לעיל שממנו נמשך גם דין זה דספק ערוה על בעלה שכתב רבינו היינו כגון שקדש אחת משתי אחיות ולא ידע איזה מהם קדש וכו' וכשמת ונפלו קמי יבם לא מצי לייבומי לשום חדא מנייהו משום ספק אחות זקוקתו אלא חולץ לשתיהם והכי מוקי לה בתלמודא בפ' החולץ וכו' ולפ"ז דברי הטור ומהריק"א ז"ל מרפסן איגרי וצ"ע ע"כ. גם למעלה כתב שדבריהם תמוהים הרבה כשגגה היוצאה מלפני השליט וצ"ע ע"כ. ומי הרואה דברים אלו על שני גדולי הדור שכל בית ישראל סומכין על דבריהם ולא יחוש לכבודם שנעלם מעיני כבודם בקיאות זה דפ' החולץ (יבמות דף מ"א) דאמאי דמייתי מדר"י דכל העולה ליבום עולה לחליצה וכו' מתיב רב חנינא הספיקות חולצות ולא מתייבמות מאי ספיקות אילימא ספק קדושין אמאי לא מתייבמות תתייבם ואין בכך כלום (אלו הן דברי הטור ז"ל דממ"נ וכו') אלא לאו ספק שקדש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהם קדש וקתני חולצת ומתרץ ליה הכי השתא וכו' ע"כ. נמצא דלא מתניא הכי להדיא וגם לאו סתם תלמודא קאמר לה אלא ר"ח מפרש לה הכי לאותובי מינה ונ"מ דאפשר דאין כן כוונת הברייתא' ואף דמתרץ ליה הכי השתא וכו' י"ל דלפי שיטתו השיב לו והתוס' שם כתבו דה"מ למפרך מההיא דפ' כיצד דף כ"ג דתנן מי שקדש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהם קדש וכו' מת ולו

אח אחד חולץ לשתיהם וכו' ע"כ ודין זה ביארו רבינו ברפ"ח להדיא ע"ע. מעתה מבואר הדבר שלא רצו הטור והרב"י לפרש דברי הרמב"ם כן מכח שכבר ביאר דין זה להדייא בפ"ח ומה לו לכתבו כאן פעם שנית ובדרך סתום ועוד דלעיל דין ד' כתב רבינו הספיקות וכו' כגון שהיתה ספק ערוה על אחיו ובאותה אפשר לפרש כן וזה לא ינגדו הטור והרב"י ז"ל אך קפידתן היא בזו שכתב רבינו כאן דלמר כדאית ליה ולמר כדאית ליה חלוקא זו כאן אין לה מובן דאי איירי בקדש אחת משתי אחיות כבר הוא מבואר ממ"ש בפ"ח ומכ"ש אם נפרש שזו היא כוונתו ג"כ לעיל בהספיקות שביאר כגון שהיתה ספק ערוה על אחיו דהיינו הבעל וגם אם נפרש דההיא דהספיקות ביבם איירי וכאילו כתב כגון שהיא ספק ערוה על אחיו ואיבם קאי מ"מ הכא הוא יתור נפיש ועוד דהו"ל לפרש. וגם לדברי המש"ל ז"ל דהך ספק ערוה על הבעל הוי כגון שקדש אחת משתי אחיות סוף כל סוף הו"ל לרבינו לפרש המציאות איך הוא כי היכי דפירש לנו מציאות הספק של היבם ועוד דבשלמא בההיא דלעיל שכתב רבינו הספיקות וכו' שהוא כלשון התוספתא אפשר לומר שזו היא כוונת רבינו אבל כאן שלא כתב לשון הברייתא רחוק הדבר לפרשו כן מכ"ש דאכתי הוא יתור נפיש מאחר שכבר כתבו לעיל לפי פי' המש"ל ז"ל ולא עוד אלא דיותר מפורש המציאות ממ"ש לעיל בהספיקות וכו' ממ"ש כאן שכאן סתם לגמרי ואין זו דרכו של רבינו זלה"ה. והן אמת שכל הדרכים בחזקת סכנה מ"מ הרוחנו מיהא דהטור ומהריק"א ז"ל כל יקר ראתה עינם ולא מפני שהוצרכו לידחק בדברי רבינו נאמר ששגו ברואה וכו' חלילה והוא הנלע"ד החלושה והקלושה וזכותם יעמד לימיני כי"ר ומ"ש בס"ר לפיכך וכו' או שהיה נושא אחותה ע"כ האי או הוא ט"ס מפורסם וצ"ל אחיו שהיה נושא אחותה וכ"ה בנ"א ופשוט הוא:

הלכה יד

מי שמת אחיו וכו'. משנה וגמרא בריש המסכתא דמדכתיב גבי אחות אשה לצרור ילפינן לצרה וצרת צרה וכו' ועמ"ש בדין י"ב:

הלכה יח

עשה שמעון מאמר וכו'. נראה מבואר דלרבותא קאמר דאפי' שעשה מאמר דה"א דהרי היא אשתו ושריא ללוי קמ"ל דאפ"ה אינו מייבם דכיון דנאסרה עליו שעה אחת שוב אין לה היתר עולמית וידוע דמרן ז"ל שנדפס לעיל בד"ה מן הדין היה וכו' תפס על ה"ה ז"ל דאשתמיטתיה דברי הרי"ף ז"ל שבפד"א וכ"כ בב"י סי' קע"ג אך הרואה יראה דמ"מ קשה למה לא הביאו הרי"ף ז"ל בפרקין שהוא מקומו הראוי ע"פי הגמרא ודו"ק:

הלכה יט

אשה שזנתה וכו'. כל דברי רבינו מבוארים בגמ' ועיין להרב"ח ז"ל סימן קע"ג וידוע דהראב"ד ז"ל השיג על הרי"ף שדעתו כדעת רבינו ולא ידעתי למה לא השיג ג"כ על רבינו דהא עכ"פ נראה דפליג עליה בתרתי שהרי אינו מחלק בין היא לצרתה ובין ודאי סוטה לספק סוטה מטעם דבין זו ובין זו בעיא גט ולרבינו בודאי סוטה בין היא בין צרתה פטורות אף מן החליצה ובספק היא חולצת לחוד וצרתה אף מתייבמת ולהראב"ד דתלי טעמא בבעיא גט והצרה כמותה גם בזו אינה מתייבמת לא היא ולא צרתה ועמ"ש הנ"י דיש להסתפק אם היא אשת כהן ונאנסה שידוע שהיא אסורה לו ומת קודם שיגרשנה היא גמרא ערוכה בפ' הבע"י וכבר השיג מהרב"ח ז"ל שם והמש"ל ועמ"ש שהאריך באם עבר הבועל ולקחה ומת בלא בנים אם היא זקוקה או לאו ומ"ש רבינו אבל סוטה שמת בעלה קודם שישקנה וכו' משום דאם אחר שהשקה נמתין עד שיתברר הדבר ע"י המים ומ"ש ואם היתה לה צרה וכו' נלמד מהק"ו שאמרו שם ופשוט הוא:

הלכה כ

אבל החולץ וכו'. דף מ"א הך דאזלא בהדה לבי דינא גזרו בהו רבנן וכו' ופירש רש"י ז"ל כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה לב"ד וכ"ע לא ידעי הי מנייהו יבמתו ואיכא דסבר דלרחל חליץ וכי נסיב צרת רחל דהיינו צרת קרובת חלוצתו אמרי צרת חלוצתו נסיב וכו' ע"כ ולפי פירושו אפי' בנשאת לנכרי קאמר והתוס' ז"ל תמהו עליו וכו' וכתבו דפירושו יש ליישב קצת בנשואה לאחיו ולא לנכרי ונראה לר"י דגרסינן הא דאזלא בהדיה לב"ד פירוש שהולכת לחלוץ וכיון דחלצה דמיא לגרושה טפי ואסרו גם צרת קרובתה כשנשואה לאחין דדמיא לצרת ערוה וכו' ע"כ. ומ"ש ז"ל דפירוש רש"י יש ליישבו בנשואה לאחיו נראה דלא יתכן שהרי רש"י ז"ל פי' להדיא אמתניתין ולומר דחזר בו בגמ' הוא דוחק גמור. ואיך שיהיה גם הרא"ש והרשב"א והריטב"א הביאו הנ"י ז"ל וחלקו על פירוש רש"י זה וכתבו כדברי התוס' אך הרי"ף ור"ח פירשו כפי' רש"י אלא דלדידהו אפשר להעמיס מ"ש התוס' על פי' רש"י דבנשואה לאחיו קאמר ולא לנכרי כדי להצילן מאותם התמיהות אף שהרשב"א שם תירץ בשם י"מ תירוץ אחר ע"ש ואיך שיהיה רבינו כאן נראה ששיטתו כשיטת התוס' ז"ל אלא שהטעם שכתב מפני שמתחלפת בצרת חלוצתו וזה נראה כפי' רש"י ז"ל דאילו להחולקים עליו הטעם הוא דדמיא לגרושה וצרת קרובתו אסורה כשנשאת לאחיו משום דדמיא לצרת ערוה והוי כמזכה שטרא לבי תרי והקרוב אלי דגם רבינו ס"ל כשיטת הרי"ף רבו והיא שיטת רש"י ור"ח ז"ל אלא שהוא מפרשה כשנשואה לאחיו דוקא ואין דומה לגרושה שהרי הגרושה

לא נאסרה צרתה מעולם ולכך כתב ז"ל דטעם הגזירה משום שמתחלפת בצרת חלוצתו ודו"ק אך לדברי ה"ה ז"ל קשה טובא שסיים שהטעם שכתב רבינו מפורש שם בגמ' ע"כ וטעם זה לא נאמר בגמרא והא ראיה שהתוס' ז"ל המציאו טעם אחר מדעתם כמבואר:

הלכה כא

והרי הערוה אילונית וכו'. ולא חילק ז"ל בין הכיר בה ללא הכיר במסקנא דרבא התם דף י"ב וכ"פ פ"ד דה"א דין י' ע"ע. וק"ק על הרב"י סי' קע"ג שכתב כדברי הטור דאילונית אפי' הכיר בה וכו' דמה צורך להזכיר דאפי' הכיר בה כיון דבסימן מ"ד פסק סתם דבין הכיר בה בין לא הכיר בה הויא מקודשת ובב"י כתב שם שכן עיקר וכדעת רבינו זלה"ה ודו"ק:

הלכה כד

יבם היבם וכו'. דין זה פשוט הוא אך במשנה דגיטין דף פ' הוזכר דין אחר הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונשאת לאחר ונמצאת זאת שהיא אילונית תצא מזה ומזה וכו' ובגמרא אמרו וצריכה וכו' ורבינו השמיטה ואף שהוא דבר פשוט מ"מ כיון דבמשנה קתני לה ובגמ' עשו לה צריכות נראה שהיה לו להביאה גם הרב"י ז"ל והטור השמיטוה ע"ע ועוד סיים רבינו בזאת תצא מיבמה בגט והטור סימן קע"ג כתב דאין צריך גט וכ"פ בש"ע והטעם הוא משום דהויא אשת אחיו שלא במקום מצוה ובס' הב"ש שם כתב דט"ס הוא בדברי רבינו ולעד"ן דאין כאן ט"ס דההיא דתנן כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות והלכו הצרות האלו ונישאו ונמצאו אלו אילוניות תצא מזה ומזה ואמרו בגמ' משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למד"ה ורבינו בפ"י דה"ג דין ה' פסק דצריכה גט מזה ומזה כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט:

הלכה כה

שלשה אחים וכו'. הנה ה"ה ז"ל כתב בהא דולא עוד אלא אפילו גירש וכו' שהוא כדעת ההלכות שפסקו כרב אשי וסבור רבינו שאע"פי שלא כנס המגרש את הנכרית וכו' ושוב הביא דברי הרשב"א שכתב בפשיטות דאפילו לדעת ההלכות כל שלא כנס המגרש את הנכרית נכרית מותרת וכו' ע"כ. הנה מסתמיות לשון רבינו נראה פשוט כדברי ה"ה שאע"פי שלא כנס קאמר ותדע עוד שהרי כתב הואיל ונעשית צרת אחות אשה בזיקה וכן לקמיה כתב ואיסור צרת ערוה בזיקה אינו ידוע לכל דמשמע דדוקא בזיקה קאמר ולא בכנסה וכיון שכן קרוב לשמוע שדעת רבינו כדעת הטור ז"ל סימן קע"ה שאם כנס את הנכרית וגירש את הערוה ומת ל"ש גירש קודם שכנס הערוה ל"ש אח"כ מותרת הנכרית לאח הנשאר וכו' ע"כ ופסקו הרב"י שם בשלחנו הטהור ובזה יתיישב שהרב"י

ז"ל שדרכו להעתיק דברי רבינו בש"ע במקום זה הניחם לגמרי ולא הזכיר אלא דברי הטור ז"ל לכך נראה קצת שהרב"י ז"ל נטה דעתו לפרש דברי רבינו כדעת הטור ז"ל והעתיק דבריו בכיוון אף שהרב חידושי הלכות והרב"ח והתי"ט ז"ל הקשו שדברי הטור סותרין את עצמן והגיהו הרב"ח והתי"ט האפי' הראשון ע"ע. ולעד"ן כיון שגם הרב"י ז"ל העתיקו בש"ע אין צורך להגיהו ויתפרש ע"פי הדין דהיינו בכנס ולא גירש דאז היא אסורה ודאי ועיין להרשב"א בשיטתו ליבמות ואין מקום להאריך כיון שדברי רבינו נראין ברורין:

הלכה כז

שלשה אחים נשואים ג' נשים נכריות וכו'. פד"א דף ל"ב משנה כלשון רבינו ומוכחי לה מקרא דיבמה יבא עליה מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין ורבינו נקט לה מקרא דאשת המת ולפנינו יתבאר בע"ה ובגמ' פריך ואי זיקת שני יבמין דאורייתא חליצה נמי לא תבעי אלא מדרבנן וגזרה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות ופריך נייבם לחדא ונחלוץ לחדא גזרה שמא יאמרו בית אחד מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ ויאמרו אי דמייבם והדר חליץ ה"נ אלא גזרה דילמא חליץ ברישא והדר מייבם וקם ליה בלא יבנה וכו' ע"כ מוכח להדיא מהך סוגיא דמפני שעשה בה מאמר נאסרה היא וצרתה ליבם מדרבנן גזרה אטו שתי יבמות הבאות מבית אחד וכו' והתוס' ז"ל הקשו דהכא משמע דהך דרשא נמי שעליה זיקת יבם אחד וכו' לא הויא דרשא גמורה אלא אסמכתא בעלמא וקשה דבפ' בתרא דגיטין דף פ"ב אמרינן אלא אשת שני מתים היכי משכחת לה משמע דהוי דאורייתא וי"ל דפלוגתא דתנאי היא כדמוכח לקמן בסוף האשה רבה (יבמות דף צ"ו) גבי בן תשע שנים שבא על יבמתו ומשהגדיל נשא אשה אחרת ומת הב' חולצת או מתייבמת וכו' כלומר ולפום מתני' דהכא גם הב' חולצת ולא מתייבמת והכי מסיק התם בגמרא אליבא דכ"ע דפליגא ההיך מתני' אהך דהכא וכיון שכן אידך מתני' ס"ל דזיקת שני יבמין דאורייתא והיינו ההיא דפ"ב דגיטין ותנא דידן דהכא ס"ל דלא הויא אלא מדרבנן כדקאמר בגמ' להדיא אלא מדרבנן וכו' ורבינו פסק כהך דהכא ולכך כתב דאיסורן מד"ס. אמנם ראיתי להפר"ח ז"ל בנימוקיו ע"ד רבינו שכתב וז"ל נראה מדברי הרב ז"ל דכל זיקת שני יבמין מד"ס אבל תוס' דגיטין דף מ"ג ע"ב כתבו דהוא דאורייתא עכ"ל. הבין ז"ל בפשיטות דהתוס' פליג ע"ד רבינו ורבינו ג"כ פליג עלייהו ואתמהא מלתא טובא דהרי התוס' דסוגיין צווחי ככרוכיא דתרי תנאי נינהו ואי אינהו גופייהו פסקי כהך דהכא שאמרו לא יאמרו אלא שהוא דרבנן כדברי רבינו ממש שפסק כהך דהכא שאמרו בגמ' להדיא שאינו אלא מדרבנן ועוד שהתוס' עצמן

בגיטין כשכתבו דמשמע מהתם דהוי דאורייתא הקשו מהך דד"א וכתבו ושם מפורש כלומר שכבר האריכו שם והיינו מ"ש דתרי תנאי נינהו אמור מעתה דמ"ש בפרק השולח דבמאמר דרבנן הויא זיקת שני יבמין דרבנן אבל בעלמא הוי דאורייתא בהכרח לא נחתי התם אעיקרא דדינא אלא כלפי דברי ר"ח דקאמר דאין אני קורא בה אשת שני מתים וכו' הוא שכתבו כן תדע דלתרוצי להההיא דד"א אתו שהיא סוגיין דהכא ואילו הכא הכריחו דאשת שני מתים דרבנן דאי מדאורייתא אמאי לא גזרו בזיקה אטו הא וע"פי זה המונח שהוא קיים לדעתן ז"ל כתבו דהך סוגיא בהכרח ס"ל דאפי' אשת שני מתים לא הויא אלא מדרבנן ואיך כתבו שם לתרוצי על הא דאשת שני מתים דאורייתא אתמהא אלא ודאי צ"ל דהתם לא נחתי לעיקר הדין כנז' ואין לומר דמ"ש שם דאשת שני מתים דאורייתא הוא ע"פי פי' ריב"ן שכתב דאף לפי סוגיין הויא דאורייתא שהרי ריב"ן עצמו נתקשה בסברא זו מכח הך סוגייא כמ"ש התוס' ז"ל דמזה נראה דאין לסברא זו קיום והעמדה בעולם והתוס' שם לא באו אלא לתרץ הסוגייא דפד"א שהיא זו ואיך יתכן ומכח זה ג"כ אין לומר דמ"ש שם היינו בההיא דפ' המגרש דקאמר ואלא אשת שני מתים היכי משכחת לה כגון שקדשה ראובן חוץ משמעון אחיו ובא שמעון וקדשה סתם דקדושי ראובן אהנו לאוסרה אעלמא וקדושי דשמעון אהנו למיסרה אראובן ע"כ דמשמע בהדיא דאשת שני מתים דאורייתא וכמ"ש התוס' שם גם זה א"א מהטעם האמור שהרי לא באו אלא לתרץ להההיא דפד"א כנז"ל ומבואר ודלא כמ"ש בס' מור דרור ז"ל שם ע"ע אלא ודאי שדעתן האמתית היא כמ"ש כאן דתנאי נינהו ולפום הך מתניתין וסוגיין אפילו אשת שני מתים אינה אלא דרבנן. ואחרי המחילה הראויה מהפר"ח דלא דק בהך מלתא כראוי ודע שבס' הון עשיר ז"ל הקשה על התי"ט ז"ל שכתב דהך משנה דפד"א פליגא אאהיך דהאשה רבה וגם הסוגייאות פליגי אהדדי והקשה עליו דאין כאן כ"כ פלוגתא דהרי רבא אמר התם דעשו ביאת קטן כמאמר בגדול וכו' ע"כ ואין זה כדאי להתי"ט ז"ל דזה הוי דבר מבחוץ אבל בעיקר דין המשנה ודאי דפליגי מן הקצה אל הקצה כמבואר מעתה עת לעמוד בדברי רבינו שכתב דאמרו חכמים אשת המת ולא אשת שני מתים דקשה תרתי חדא דדרשא זו לא מצינו בגמ' לא בבבלי ולא בירושלמי ועוד שהדרשא שהביאו במשנה מקרא דיבמה יבא עליה שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין לא הביאה רבינו כמ"ש אח"ז ומפני מה לא יחלוץ וכו' נמצא שהזכיר מה שלא נאמר במשנה ולא בגמרא ומה שהוזכר במשנה לא הביאו וה"המ ז"ל ציין ע"ד רבינו זאת הסוגיא כולה ולא נרגש מזה כלל ואתמהא והנה אין ספק שדינו של רבינו באשת שני מתים הוא מדברי רבא פרק האשה רבה (יבמות דף צ"ו) דקאמר אמר רבא הא דאמור

זיקת שני יבמין מחלץ חלצא יבומי לא מיבמא לא תימא דבאיכא צרה דאיכא למיגזר משום צרה דהא הכא ליכא צרה מחלץ חלצה יבומי לא מייבמה ע"כ ובהכרח דה"ט משום דגזרינן בה אטו אשת שני מתים דהרי זיקת שני יבמין יש בה ולפיכך הקדים רבינו טעם הגזירה דשייך בה ושוב ביאר הדין של צרתה. והנה מצאתי בספרי הובא בילקוט פ' כי תצא וז"ל לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר למה אני צריך לפי שאמרנו להלן אשת אחד מתייבמת ולא אשת שנים (היינו לעיל מינה דדריש מומת אחד מהם אשת אחד מתייבמת ולא אשת שנים מכאן אמרו שלשה אחים נשואין ג' נשים נכריות וכו' יבמה יבא עליה שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין ע"כ) יכול אף כאן כן ת"ל לא תהיה אשת המת החוצה כיצד הוא עושה חולצת ולא מתייבמת ע"כ משמע דה"ק דמפני שאמרנו למעלה דאשת שנים אינה מתייבמת א"כ גם בענין החליצה נאמר שלא תהא צריכה אלא תהיה מותרת לזר להדיא ת"ל לא תהיה אשת המת החוצה כלומר מדהול"ל לא תהיה החוצה א"נ ל"ת האשה החוצה מאי אשת המת אלא לאשמועינן דאף אשת שני מתים לא תהיה החוצה אלא איך תעשה כדי לקיים השתי דרשות תחלוץ ולא תתייבם ונראה דכוונת זה הספרי כך היא דמדכתיב ומת אחד מהם שאנו דורשין אותו לאפוקי אשת שני מתים דמשמע דהויא דאורייתא מכאן למדו חז"ל להזקוקה לשנים שמפני שהיא דומה לאשת שני מתים שלא תתייבם ומצאו לה ג"כ סמך מקרא דויבמה יבא עליה מי שעליה זיקת יבם אחד וכו' אלא שעדין לא ידענו אם תהיה פטורה ג"כ מן החליצה לכך הוצרכו ללמד מריבוי הפסוק דל"ת אשת המת החוצה וכו' דגם אשת שני מתים צריכה חליצה מ"הת וכיון שכן אם רבינו הוציא דרשא זו מהספרי הזה וס"ל דאשת שני מתים היא דאורייתא כלומר דמדאורייתא צריכה לחלוץ איך כתב ודרשו חכמים ואמרו אשת המת ולא אשת שני מתים כלפי לייא הוא דמאשת המת דרשו בספרי דאתא לרבות דאף אשת שני מתים תחלוץ והוא ז"ל כתב ולא אשת שני מתים דמשמע דאפילו חליצה לא בעיא. ואפשר דרבינו קיצר במובן וכוונתו להשמיענו דחז"ל דרשו דאשת מת סתם אין דינה כאשת שני מתים דאשה סתם חולצת או מתייבמת ואשת שנים אינה כן אלא חולצת דוקא שכן היא כוונת הספרי לפי האמת שהרי מה שדרשו אשת המת לרבות שתהא צריכה חליצה אף שהפסוק עניינו ליבום כדכתיב יבמה יבא עליה מכח שכבר מיעטנו אותה מהיבום מדכתיב ומת אחד מהם וכו' וכיצד יתקיימו השני כתובים בהכרח צ"ל דלא בא הפסוק לרבות אלא חליצה וה"ק ל"ת אשת המת החוצה אלא היא זקוקה לחליצה ונמצא לפי האמת שאין דין אשת שני מתים שוה לאשה סתם ובהכי יתיישבו קצת דברי רבינו ז"ל ואם נאמר כן נמצא שרבינו ס"ל דאשת שני מתים

היא דאורייתא וכדמשמע פשט לשונו ומ"ש ואיסורן מד"ס לא קאי אלא לדין זיקה אף שבאמת אם נאמר כן הוא קצת מיותר שכיון שכבר הקדים דנמצאת כאילו היא אשת שני מתים וכו' בהכרח שאינה אלא גזרה דחז"ל ומעתה תקשה לן קושיית התוס' ז"ל שהקשו דאי אשת שני מתים דאורייתא למה אמרו בגמרא דטעם איסור הזיקה משום אטו שני יבמות הבאות מבית אחד תיפוק לי אטו אשת שני מתים וכו'. ולרבינו י"ל דהה"נ אלא דתלמודא בעי לאשכוחי טעמא בין להזקוקה בין לצרתה דעל שניהם קתני מתני' דחולצות ולא מתיבמות ולכך יהיב טעמא אטו שתי יבמות הבאות מבית אחד וכו' דשייך לתרוייהו והה"נ דלעניין הזקוקה לבדה מצינן למימר בה טעמא אטו אשת שני מתים אלא שהאמת עד לעצמו שאם נאמר דאשת שני מתים מ"הת חולצת ולא מתייבמת תקשה לן דהא קי"ל כל העולה ליבום עולה לחליצה וכו' כמ"ש בכמה מקומות בגמ' ועיין בד"ר פ"א דין י"ט וזו כחו של בעל התלמוד דפריך בפשיטות ואי זיקת שני יבמין דאורייתא חליצה נמי לא תבעי דמשמע דאין שום מציאות שמ"הת תהיה זקוקה לחליצה ולא ליבום וע"ע להנ"י ז"ל שדבריו מגומגמים וצריכין ישוב:

הלכה כט

עשה מאמר ביבמתו ונתן גט למאמרו ומת וכו'. שם דף ל"ב אמר רבה נתן גט למאמרו הותרה צרתה אבל היא אסורה דמחלפא בבעלת גט א"ד א"ר נתן גט למאמרו הותרה אפי' היא מ"ט מאי דעביד בה שקליה ופי' רש"י ז"ל ודוקא שפירש למאמרו ולא לזיקתו וכו' ע"כ. ורבינו סתם הדבר משום דכיון שכתב דנתן גט למאמרו מינה דבעינן שיתבאר הדבר ועוד שכבר ביאר הדין ברפ"ה ע"ע. והוסיף רבינו תיבת ומת לאורויי דדברי רבה אינן אלא כלפי האח הנשאר דאילו לדידיה ודאי אסירה וכמ"ש שם דין ד' וכדברי רש"י כמבואר בפר"ג דף נ"ב אך התוס' ז"ל ד"ה גט למאמרו וכו' לא הבינו כן אלא כפשטא דמלתא דאף לו עצמו הותרה וכדעת הראב"ד ז"ל שהביא ה"ה ז"ל שם:

הלכה ל

בן תשע שנים וכו'. שם ונראה דגם אם היתה לה צרה דהיינו שהראשון שמת היו לו שתי נשים והקטן יבם אחת מהן ומת חליצתה של זאת שנשאת לקטן פוטרת צרתה דבית אחד הוא בונה וכו' דמ"הת אין ביאת קטן כלום וה"ה אם הגדיל הקטן ובא עליה אחר שהגדיל שצרתה הראשונה פטורה ונראה דה"ה אם אחר שהגדיל נשא עוד אשה אחרת ומת דה"ה וה"הט דביאת אחת מהן פוטרת צרתה וק"ל:

פרק ז

הלכה א

שנים מן האחים וכו'. כל דברי רבינו מבוארים במשנה ובגמ' ובסוף הפרק כתב ז"ל דכ"מ שאמרנו בהלכות אלו שתי אחיות אחת שתי אחיות או אשה ובתה או אשה ובת בתה וכיוצא בהן וכו':

הלכה ד

מתה האחרונה חזרה הראשונה להיתרה וחולצת או מתייבמת. כצ"ל וכן הוא בהתי"ט ופשוט:

הלכה ה

וכן אם היתה הראשונה וכו'. דברי רבינו מבוארים בתלמוד ממתני' דהיתה אחת מהן אסורה עליו משום ערוה וכו' ומ"ש ושאר אחים אסורין בשתיהן היינו שאחר שיבם הראשונה מת ונפלו שניהן לפני האחים א"נ אם לא יבם כלל אשמועינן דלשאר אחים שתיהן אסורות ופשוט הוא אך למה שסיים רבינו דאם קדמו וכנסו כל אחד אחת מן האחיות מוציאין אותן מהם זה לא נאמר על הך מתניתין אלא אמתני' דר"פ ארבעה אחים וכו' משמע דס"ל דזיל בתר טעמא דכל עוד שזיקת שתיהן קיימת הרי נאסרו שתיהן וכי היכי דההיא בלא נודע מי מת ראשון הרי שתיהן בחזקת איסור כמ"ש רבינו בתחילת הפרק ה"נ בהא אף באין ידוע איזה מהם מת ראשון נאסרו שתיהן ומכח זה כתב ה"ה ז"ל ואף במה שנזכר בראש הפרק כשאין ידוע אי זה מהם מת ראשון אם קדמו וכנסו יוציאו ע"כ אלא שהקושי מפורש דבגמ' אמרו בהיפך ממש דכדאותיבו לר"י ממתני' והשיב דאינה משנה הק' כמה קושיות ולבסוף הק' ולימא ליה דלא ידעינן הי נפל ברישא א"ה היינו דקתני קדמו וכנסו יוציאו בשלמא ראשונה אמרינן ליה מאן שריא לך אלא שניה אמר חבראי שניה יבם אנא ראשונה מייבם וכו' ע"כ משמע דכשאנו אומרים דלא ידענא הי נפל ברישא כלומר שלא נודע איזה מהם מת ראשון א"א לגזור בהם דאם קדמו וכנסו יוציאו מפני שהשני יכול לטעון אחי הוא שיבם השנית שנאסרה ואני לא כנסתי אלא הראשונה שאין בה איסור שהרי הותרה ונאסרה וחזרה והותרה ע"י כינוסי אחי וכן הק' הרב"ח ג"כ והניחו בצ"ע וקושיא זו תיפול ג"כ ע"ד רבינו למה סתם וכתב ואם קדמו וכנסו כל אחד וכו' יוציאו דמשמע ששניהם שוים בגזרה זו ואמאי בשלמא ראשון א"ל דבאיסור אתת לידיה ודאי אלא שניה אמאי יוציא לימא אחי הוא שכנס האסורה ואני כנסתי המותרת לי והנה עינינו הרואות דהרי"ף והרא"ש ז"ל הביאו המשניות כצורתן

ופסקו כרבי יוחנן והשמיטו כל הך שקלא וטריא שאמרו בגמ' מוכרח שנאמר שהבינו ז"ל דכל זה אינו אלא דרך שקלא וטריא דמי דחקו לר"י לומר דאינה משנה הרי הוה יכול לדחות דמתניתין תתפרש כך או כך ולא שקיים לנו ר"י ולא סתם תלמודא שהאמת הוא כך (וכן יש ללמוד גם מדברי התוס' שכתבו שם ד"ה ולימא ליה וכו' ויעמיד המשנה כמ"ד אין זיקה וכו' הרי שאין זה ע"פי פסק הדין) אלא האמת לפסוק דההלכה אינה אלא כר"י תדע שרבינו פסק לעיל דין ג' דחולצות ולא מתייבמות ושם בגמרא אמרו להדיא דלשון זה מוכח אנפשיה דלא מתייבמות כלל ועיקר כלומר דאין כאן דין יבום כלל ואילו רבינו פסק אח"ז בדין ד' שאם קדם אחד מן האחים וחלץ לשניה הותרה הראשונה ליבום אלא ודאי דאין אלו אלא דחיות בעלמא שהרי היה יכול להשיב דאגב דקתני חולצות תני נמי ולא מתייבמות אלא דלא חשש לה ה"נ במה שדחה לו א"ה היינו דקתני קדמו וכנסו וכו' היה יכול להשיב לו שיש חילוק בין חליצה ליבום אלא ודאי דלר"י יש לחלק בין כניסה לחליצה דדוקא בקדם אחד וחלץ לאחרונה אז אמרינן דהותרה הראשונה מפני שאין בה שום איסור אבל בכונס שיעשה איסור אפי' כנס אחיו האחרת מוציאין שניהן מידם והם הם דברי רבינו שפסק בדין ד' שאם קדם אחד מן האחים וחלץ לאחרונה הותרה הראשונה וכו' וכאן בקדמו וכנסו אסר בהחלט ולא חילק כלל וזו היא ראייתו העצמית של ה"ה ז"ל דבענין קדמו וכנסו לא שאני לן בין נודע איזה מת ראשון ללא נודע דכיון דאפילו בנודע ואיכא למימר דהשני בהיתר כנס אפ"ה יוציא מכ"ש בלא נודע כמבואר ומפני שחילוק זה הוא אלים וחזק מכח מתניתין דת"ק ס"ל הכי והלכה כמותו וכמ"ש מרן ז"ל ע"ע הוכרחו לפרש ז"ל דכל השקלא וטריא של הש"ס אינו אלא דרך פלפולא בעלמא והדין בחליצה שמעינן ליה להדיא לרבי יוחנן מדאיתיביה ר"י בר חנינא מהא דארבעה אחים וכו' ואמאי חולצות ולא מתיבמות ליקו חד מנייהו לחלוץ לה לשנייה ותהוי ראשונה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה והשיב לו ר"י דאינו יודע מי שנאה כלומר דאה"נ ונמצאו דברי רבינו וה"ה ז"ל מכוונים להלכה ועיין להתי"ט ז"ל שנתעצם הרבה בזה והניח דברי כולם בצ"ע ולעד"ן הוא מבואר כשמש ומה שהקשה שם על רבינו בעל הטורים ז"ל כבר ישבו הרב"ח ז"ל ולמ"ש רבינו וקדם ויבם וכו' משמעותו דיעבד דוקא דלכתחילה יש לגזור היכא דאין האחות ערוה וכו' וכן לענין החליצה כמ"ש בדין הקודם ושניהם גמרא ערוכה שם ולפ"ז קשה על הרב"ש סי' קע"ה ס"ק ב' שחילק בין זו לזו כנראה שלא ראה דברי הגמרא לעיל שאמרו זה הלשון ג"כ בענין החליצה ע"ע:

הלכה ו

ועשה השלישי מאמר ביבמתו. במתניתין קתני ועשה מופנה מאמר וכו' וכתב הנ"י ז"ל דל"ד מופנה אלא אגב מתניתין דלקמן וכו' נקט לה ע"כ ולכך רבינו סתם הדבר אך האי דנקט רבינו ועשה השלישי מאמר דמשמע דאם לא עשה מאמר יכולה להתייבם ג"כ וזה אינו דמאמר דקתני מתניתין אינו אלא לאפוקי מב"ש אבל לדידן בין עשה מאמר בין לא עשה הו"ל אחות אשה בזיקה וחולצת ולא מתייבמת כמבואר בגמרא ובהרי"ף ז"ל אלא האי דנקט ליה מפני החידוש שהשמיענו בדין שכתב אח"ז שאין המאמר קונה קנין גמור לפטור הצרה ודו"ק:

הלכה ז

מת זה שעשה המאמר וכו'. זהו סיום המשנה מהדין שהקדים ז"ל וה"ה ז"ל ציין מהמשנה האחרת מת נשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות וכו' דאף שהדין אמת כמבואר בגמרא מ"מ למה הניח המשנה האמתית שממנה העתיק רבינו דינו ואם נאמר משום דהתנא הך תנא ברישא וכו' כמ"ש בגמרא ולכך הביאה ה"ה ז"ל אין זה כדאי שהמשנה האחרת השמיענו רבותא טפי דאף דאחות אשה הויא צרה לנכרית אפ"ה נכרית אסורה ומכ"ש היכא דנכרית הויא צרה לאחות אשה דהיינו המשנה שהזכיר ה"ה ז"ל גם ראיתי להרב"י סי' קע"ה שכתב כדברי ה"ה ז"ל ממש ולא ידעתי מהו ואגב ראיתי להטור שם שהביא לשון זה של רבינו וכתב עליו שא"א הרא"ש ז"ל כתב אפילו לא עשה השלישי מאמר וכו' ע"כ משמע קצת שס"ל שהרא"ש פליג על רבינו דאף שלא כתב לשון אבל דאז הוה משמע להדיא דפליג מ"מ אי לא פליג למאי נ"מ הביא דברי רבינו וכו' הלא בדברי הרא"ש ז"ל הוה סגי דכולהו איתנהו ביה דיש זקיקה בין ע"י מאמר בין שלא על ידו וא"א לומר דרבינו פליג על הרא"ש שהרי מדביאר רבינו שאין המאמר קונה קנין גמור שיפטור צרתה מורה להדיא דלא השמיענו במאמר אלא לרבותא ומכ"ש בלא מאמר דודאי אינה פוטרת צרתה גם כיוצא בזו כתב הטור סי' קע"ג גבי אשת אחיו שלא היה בעולמו שהביא דברי רבינו שבפ' ו' דין י"ז וכתב עליו וא"א הרא"ש כתב דאפילו מת בלא מאמר וכו' משמע דס"ל דהרא"ש פליג עליה כנז"ל והא ליתא כאמור וגם מדברי הרב"י מתבאר שם שאין כאן שום מחלוקת ואדרבה השיג על ה"ה ז"ל במ"ש שם שרבינו הי"ל שאפילו בלא מאמר וכו' דאשתמיטיתיה דברי הרי"ף בפרקין וכו' גם על הרב"ח ז"ל שם ק"ק שכתב שם ע"ד הטור דטעם מחלוקתם תלוי בסוגייא וכו' כנראה שגם הוא ס"ל דפליג הרא"ש עם רבינו וא"נ כלל מהטעם האמור ודו"ק:

הלכה ח

אחד מן היבמין וכו'. משנה שם שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום ריב"ב אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה וכו' ורבינו שינה בלשון כמבואר נראה שנתכוון להשמיענו דלאו דוקא הגדול דה"ה אם הגדול בעצמו הוא שקדש הרי לענין זה נקרא אחיו הקטן גדול כיון שהוא אינו יכול לכונסה ולכך העתיק אחד מן היבמין וכו' עד שייבם אחיך וכו' והוסיף עוד ואל תגרשנה דייק לה מתיבת המתן שאמרו במשנה והשמיענו שגם אם רוצה לגרשה אין מניחין אותו דאם לא ייבם אחיו ותיפול לפניו א"א לו ליבמה דהו"ל אחות גרושתו ואסורה מדאורייתא לכך לא יגרש גם במ"ש ואל תשאנה אפשר שנתכוון לדייק שאם כבר נשאה אין מוציאין אותה מידו דעל ידי הנישואין פקעה הזיקה לגמרי וכדעת הרא"ש ור"י בעל התוס' דף י"ח ע"ב והביאו הטור ז"ל אף שנ"י נראה דפליג עלה עיין להתי"ט ז"ל ואגב ראיתי לעמוד בדברי הרא"ש ז"ל בפרק כיצד שכתב וז"ל ואע"ג דגבי שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה א"צ לרבנן אפילו להמתין היינו משום שקדש תחילה ולא בא עליה באיסור דכבר נפטרה היבמה ממנו בקידושי אחותה אבל בביאת איסור דוקא במקום ספק הוא דאמרינן קדמו וכנסו אין מוציאין מידו אבל בודאי לא וכו' ע"כ. ולכאורה זה הלשון תמוה דמשמע דהא דשומרת יבם וכו' שאומרים לו המתן אליבא דר"י בן בתירא ולרבנן א"צ להמתין היינו דוקא משום שקדש תחילה דמשמע דר"ל קודם שתפול לפניו השומרת יבם וכו' וזה אינו שהרי מאי דפליג ריב"ב ארבנן אינו אלא משום דס"ל דיש זיקה ורבנן ס"ל דאין זיקה ואי בקדש קודם שתפול לפניו הרי אין בה שום איסור ולא זיקה לכ"ע וכ"כ הרא"ש גופיה שם וז"ל ודוקא בקדש לאחר נפילה אבל קדש קודם נפילה כיון דלא היתה אחות זקוקה מעולם לא גזור בה רבנן ע"כ. ועוד דקדוקים אחרים בדבריו כמבואר למעיין אך האמת נראה שכוונתו במ"ש היינו משום שקדש תחילה וכו' ר"ל שלא קדש בביאה אלא בכסף ונמצא שלא עשה מעשה המזיק בעניינו והיינו שכתב ולא בא עליה באיסור שהרי כבר נפטרה היבמה ממנו בקדושי אחותה כלומר שע"י הקדושין גרידי נפקעה הזיקה לרבנן ולכך א"צ להמתין מלכונסה כיון שלא היה בה ביאת איסור ודו"ק:

הלכה י

יראה לי וכו'. ידוע מ"ש ה"ה ע"ד רבינו וכבר כתבתי הנלע"ד בפ' ו' דין יו"ד וכוונתי לדעת הרב"ח של"ית וע"ע בפ' ה' דין י"א שדברי רבינו שרירין וקיימין וכשמואל בגמרא:

הלכה יא

שלשה אחים וכו'. הנה רבינו בפירוש המשנה אהך מתני' נסתפק אם אסורה משום ערוה ותהיה צרתה כמוה א"ד מדרבנן היא הואיל ונאסרה עליו שעה אחת והיא שניה וצרתה ג"כ כמוה וחולצת או מתייבמת והסכים שתחלוץ להחמיר ע"כ. ונמשך אחריו הר"עב עיין להתי"ט ז"ל וכאן בחיבורו פסק להדיא דפטורות שתיהם אף מן החליצה משמע דפסיקא ליה שהיא ערוה גמורה ונאסרה מ"הת וכן משמע ממ"ש שנאסרה עליו משום אשת אח כדין אשת אחיו שלא היה בעולמו ונראה דדיוקא דמתניתין משמע הכי דקתני והשלישי נשוי נכרית דלמאי נ"מ תני לה הא לענין האחות שהוא עיקר דין המשנה אין צריך שיהא נשוי כלל אלא נראה שבא להשמיענו אגב אורחיה דין הצרה שגם היא כמוה וכ"מ בהרמ"ז ז"ל ומכיון דחשבינן אשת אח שלא במקום מצוה פשיטא ודאי שהיא ערוה וצרתה פטורה מן החליצה ומן היבום אלא דעכ"ז לבי מהסם דהרי לא באנו לאוסרה אלא מפני שהיא זקוקה לו דהא אחות אשה גופה לא אסרה תורה אלא בחייה ואף שבחייה היתה אסורה עליו בערוה מ"מ אחר שמתה אשתו שריא ליה אלא ודאי דמשום זיקה הוא דאתינן עלה ואנן קי"ל דזיקה אינה אלא מדרבנן וכדמוכח בכמה דוכתי בתלמוד. שוב ראיתי להדב"ש ז"ל סימן רפ"ז שכתב דאשתמיטתיה להתי"ט הא דפסק רבינו בחיבורו וכו' ואיני יכול לשער איך נאמר דאשתמיטתיה דהא הוא לא בא אלא להליץ בעד הרע"ב ז"ל דמנ"ל ואף שרבינו בחיבורו חזר בו הרי הרע"ב אין מלאכתו לפסק דין אלא לפרש המשנה וברוב המקומות נמשך אחר דברי רבינו בפי' המשנה כמבואר:

הלכה יב

וכן שני אחים וכו'. בגמרא דף ל"ב הקשו פשיטא וכו' כלומר דמן הדין הראשון הוא נלמד ותירצו דאיידי דחביבא ליה אקדמה ומשנה לא זזה ממקומה ורבינו ז"ל סדרם כמו שסדרם רבינו הקדוש ולאסמוכי ליה ההיא דהמגרש את אשתו והחזירה וכו' וק"ל:

הלכה יג

קטנה שהשיאה אביה וכו'. משנה שם דף ק"ט אך לא נתבאר בדברי רבינו אם חולצת דמדכתב ה"ז אסורה ליבם אפשר שיבום לחוד קאמר אבל מחלץ חלצה שהרי החזירה והנה ממ"ש וה"ה למגרש פקחת וכו' שהיא אסורה ליבם ואינה חולצת ולא מתיבמת ע"כ מדכתב וה"ה וגזר עלה שאינה חולצת ולא מתייבמת משמע שדינן שוה שאינן חולצות ולא מתייבמות וא"כ קשה טובא דבאידך ברייתא דמייתי תלמודא תניא כותיה דרב אשי מודים חכמים לר"א וכו' הרי היא כיתומה בחיי האב והחזירה (שאסורה ליבם) ומסיים בה בפרק המדיר (כתובות דף ע"ג) שחולצת ולא מתייבמת וכו' וכיון שכ"ע מודו

בה למה פסק רבינו שאינה חולצת ולא מתייבמת הן אמת דכפי סוגיין דמכילתין יש לדקדק בדברי רבינו שהרי לדעת רב אשי מאי דאסר ר"א במגרש את האשה וכו' אטו יתומה בחיי האב והחזירה משמע דחמירא דאסורה לגמרי קאמר ואפי' מן החליצה היא פטורה ומש"ה גזר גם בגרושה וכו' משא"כ אם נאמר דחולצת א"כ אינה חמורה כ"כ ליגזור הא אטו הא וכיון שכן היה עולה בדעת דסוגייא בדוכתא עדיפא אך האמת עד לעצמו דהכי מתניא בתוספתא דיבמות פי"ג דחולצת ולא מתייבמת וכיון שכן בהכרח מאי דתני במכילתין דאסורה הכוונה הוא דחולצת ואינה מתייבמת ומעתה ע"כ לדחוקי נפשין ולומר דמ"ש רבינו גבי קטנה שאסורה ליבם כוונתו הוא לענין יבום אבל לענין חליצה פשיטא שתחלוץ שהרי החזירה וכו' ומ"ש וה"ה למגרש פקחת וכו' הכוונה לענין האיסור אבל הה"נ דבמהות האיסור אינן שוין דהאי כדיניה והאי כדיניה ואין לתמוה ע"ז אף דשניהם מדרבנן שהרי קידושי קטנה עדיפי מקדושי חרשת מפני שסופה להגדיל וכמ"ש רבינו לעיל פ"ה דין כ"ג ע"ע:

הלכה יד

וצרת קטנה זו או חרשת זו חולצת או מתייבמת. הנה הרא"ש ז"ל הביא השגת הראב"ד על הרי"ף ז"ל ע"ש שכתב דה"ה לצרתה של יתומה בחיי האב לרבנן ע"כ דהא מלתא לא מחוורא שפיר משום דלר"א גופיה הא לא שרינן לצרה אלא משום דהיא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה אבל יתומה בחיי האב בין לרבנן בין לר"א ערוה היא מן התורה הילכך צרתה נמי צרת ערוה היא ושתיהן חולצות ולא מתייבמות וכו' ע"כ ואין ספק דמ"ש ושתיהן חולצות ולא מתייבמות הכוונה על איזה משתיהם כמבואר והשגה זו כדמותה כצלמה קיימה גם על דברי רבינו ז"ל שהרי כתב דצרת הקטנה וכו' חולצת או מתייבמת וכיון שהיא צרת ערוה ע"פי דברי הראב"ד ז"ל הרי דינה שלא תתייבם כלל וי"ל גם לדעת רבינו דאין זו צרת ערוה דצרת ערוה היינו שאיסורה קיים לעולם מחמת קורבה ליבם אבל זו אין בה איסור קורבה וגם אין איסורה לעולם שהרי אם גדלה אצלו ואח"כ מת אחיו היתה מותרת לו להדיא וקרוב לזה כתב שם הרא"ש ז"ל וע"ע להרשב"א ז"ל:

הלכה טו

קטנות הראויות למאן וכו'. לדין זה ל"ש ראויות למאן או אינן ראויות למאן כיון שהן קטנות וקדושיהן שוה ובמשנה ג"כ לא תני אלא קטנות סתמא ואולי שרבינו כתב כן משום סיפא שכתב שמלמדין הקטנה שתמאן בבעלה א"כ בראויות למאן קאמר גם

ממ"ש בפי' המשנה נראה שהיה גורס שני אחים שהיו נשואין לשתי אחיות יתומות וכיון דתני יתומות משמע דראויות למאן ומ"מ אינו מוכרח:

הלכה טז

וכן שתי אחיות חרשות וכו'. חלוקא זו נראית מיותרת שכבר הזכירה סמוך ונראה היו שתיהם קטנות וכו' או חרשות ודינן שוה כמבואר ולא ידעתי למה הזכיר או חרשות לעיל מאחר שהיה עתיד לבארו:

הלכה יז

ולא יחלוץ מפני שהוא חרש. ולא דמי לגט שמוציא כמ"ש אח"ז מפני שהגט תלוי בכתיבה משא"כ החליצה שתלויה בקריאה והא לא חזי דסתם חרש אינו שומע ואינו מדבר וכמ"ש ז"ל:

פרק ח

הלכה א

מי שקדש אחת משתי אחיות ואין ידוע איזו מהן קדש. מדכתב ז"ל ואין ידוע משמע דמעולם לא נודע איזו משניהן קדש ובמתניתין קתני ואינו יודע דמשמע קצת דר"ל שעכשיו אינו יודע אבל מקודם היה יודע וכן דייקו בגמרא אך אינו מוכרח וכמ"ש התוס' שם ורבינו שפוסק כאביי דקדושין שלא נמסרו לביאה הוו קדושין העתיק ואין ידוע כלומר שמעולם לא נודע ואפ"ה הוו קדושין וכ"פ הרי"ף ז"ל והנ"י כתב דמדלא קתני ברישא דמתני' מת ולו אח אחד וכו' חלץ לאחת מהן וכנס לחברתה לא יוציא כדקתני בסיפא קדמו וכנסו אין מוציאין מידן משמע דאפילו בדיעבד יוציא משום דילמא כנס אחות זקוקתו וכו' ע"כ משמע מדבריו דאם כנס תחילה לאחת ואח"כ חלץ להאחרת אין מוציאין ואין כן דעת הפוסקים ז"ל שלא חילקו בדבר אלא בכל גווני מוציאין מידן משום אחות זקוקתו ואפשר להסכים דעת הנ"י ז"ל לדעתן ולומר דנקט חלץ ואח"כ כנס דהוי רבותא דהוה אמינא דכיון שדינו לחלוץ וכן עשה שחלץ תחילה אף אם אח"כ כנס האחרת אין מוציאין אותה מידו דדילמא זאת היא זקוקתו האמיתית ואפ"ה אנו אומרין דיוציא מכ"ש בכנס תחילה שתכף עשה איסור דדילמא אחות זקוקתו היא דודאי יוציא. ותדע שהדיוק שדייק ז"ל מדלא תני ברישא קדם וכנס או חלץ וכו' כדקתני בסיפא הוא דיוק קיים. גם לפי האמת דמשמע דברישא בכל גווני מוציאין מידו והרב"ח ז"ל לא הבין כן והנלע"ד כתבתי:

הלכה ב

ובספק חלוצה לא גזרו. פי' בדיעבד דוקא אבל לכתחילה אף בספק גזרו וכ"כ ז"ל ופשוט:

הלכה ז

היה בן לראשון וכו'. לשון המשנה היו לו אחים מן הראשון ואחים מן השני והר"עב כתב וכגון שאין שם אח אלא הוא וכן פי' רש"י והתוס' ז"ל כתבו היו לו אחים פי' ומתו כולן ולא נשאר כ"א הוא לבדו ע"כ. והקשה התי"ט ז"ל דכפ"ז מה ששנאה המשנה אחים בתרא צ"ע עכ"ל. ולעד"ן התירוץ מבואר דאגב ששנה ברישא דהך מתני' היו לה בנים מן הראשון ובנים מן השני תני נמי הכא אחים מן השני וכ"מ בס' הון עשיר ז"ל ובית דוד נר"ו ובס' קול הרמ"ז הביא סמוכות מהפסוק אחי אשכול ואחי ענר וכו' ע"ש:

הלכה ט

מי שהלך בעלה וכו'. כתב ה"ה ז"ל מכלל דלדידן דקי"ל דחליצה פסולה אינה פוטרת צרתה אין חליצתה של זו אפי' נחלצה משני אחים פוטרת צרתה וכו' ע"כ. וקשה דהוא עצמו כתב בהפך לעיל פ' ו' דין י"ג וז"ל מסקנא דגמרא שהיא חולצת ולא מתייבמת וצרתה או חולצת או מתייבמת פירושו דהיא נפטרת בחליצתה או בביאתה וצרתה נפטרת בחליצתה של זו אבל לא בביאתה וכו' ע"כ הרי דהתם נמי הו"ל חליצה פסולה ונפטרה הצרה בחליצתה של זו ואין לומר דהתם איסורא דאורייתא דעבר אלאו דלא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה וכו' וכיון דקדושין תופסין בחייבי לאוין אין כאן חליצה פסולה כלל ולכך פוטרת צרתה משא"כ הכא דאין איסורה אלא מדרבנן שהרי לא נשאת אלא ע"פי ב"ד ואנוסה היא כמ"ש רש"י ז"ל שם ואלמוה רבנן למלתייהו דליהוי חליצה פסולה לענין הצרה שלא תפטור אותה זה אינו סברא כלל כמבואר. ומעין קושיא זו הקשה מרן ז"ל על ה"ה שם דאיך כתב דבחליצתה האסורה נפטרה צרתה הרי בפ' ז' דין יו"ד כתב רבינו דחייבי לאוין או עשה או שניה אם נחלצה אינה נפטרת הצרה והניחה בצ"ע ע"ש ושם ג"כ נראה מדברי ה"ה גופיה דאין שום חילוק בדבר בין נאסרה מתחילה לנאסרה אח"כ דבכולן אין חליצתה פוטרת הצרה ומקום היה לידחק בכל זה אך לעד"ן כעת שצ"ע: